

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EL SANATLARI ANABİLİM DALI

AFYON İLİ GELENEKSEL KADIN GİYSİLERİ
İLE BU GİYSİLERİ ELLERİNDE BULUNDURAN
BİREYLERİN BAZI ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Yahşi YAZICIOĞLU

Hazırlayan
Habibe KAHVECİOĞLU

Ankara-1994

ÖZET

Köklü bir geçmişin ürünü olan ve çok zengin çeşitleri bulunan Türk el sanatları, maddi kültürümüzün değerli belgeleridir. Bu belgeler, plastik sanatlardaki estetik değerlerin yanı sıra, aktardığı mesajlar, yansıttığı duygular, taşıdığı anlamlar, düşünceler ve beğeniler açısından, folklorda da önemli bir yer kazanan el sanatlarını, gereği gibi tanımamakta, yararlanmamakta ve ulaştığı düzeyi tam olarak bilememekte olduğumuzu göstermektedir (Barışta 1987).

Yukarıda belirtilen bu düşünce, Afyon'un ilçe ve köylerinde yapılan bu araştırmayı oldukça doğrulamaktadır. Bu çalışmayla, yöredeki kadın kıyafetlerinin varlığı, giysilerle, giysiler üzerindeki el sanatlarının bolluğu ve çeşitliliği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma yöresi olarak Afyon merkez ilçe ve diğer ilçe merkezleri ile bunlara bağlı 17 köy seçilmiştir. Araştırmanın materyalini, ellerinde geleneksel giysi bulunan 410 bireyden anket yoluyla sağlanan bilgiler oluşturmuştur. Bu kişilere kendileriyle ve ellerinde bulunan giysilerle ilgili 27 soru sorulmuş olup, bunlardan 11 tanesine cevap alınamamıştır.

Ellerinde geleneksel giysi bulunan bireylerden araştırmaya alınanların % 46.34 ü okur-yazar olmayan kadınlardır. Bu bireylerin aile fertleri sayısı 1-14 arasında değişmektedir. Giysiler genellikle diktirilerek ve satın alınarak temin edilmektedir. Giysiye sahip olma nedenleri çoğunlukla gelin olma ve düğün-nişan gibi özel günlerdir.

Geleneksel giysilerin % 80.73 gibi çoğunluğunda hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Çok az sayıdaki giyside yapılan değişiklik nedenleri ise, yıpranması, kullanım zorluğu ve modanın etkisidir.

Afyon ili geleneksel giysilerinin bütününtün tek bir adı olmayıp kullanım amacına, kullanılan malzemeye, bulunduğu yörenin coğrafi konumuna göre, üç etek, fistan, entari, elbise, bindallı ve gelinlik gibi yöresel adlar almaktadır.

Yine bu giysileri oluşturan parçaları, kullanılan kumaş, süsleme ve kullanım amaçlarına göre şu adları almaktadır.

İç Çamaşın : Zıbın, dikorta, iç göğnek, top don (diz bezi).

Gömlek : İç fistan, entari.

Şalvar : Don, şalvar.

Entari : Siğli entari, peşli entari, saya, entari, fistan, elbise, üç etek.

Yelek : Sıkma, pullu sıkma, delme, yelek.

Ceket : Sarka, güdük, bolka.

Önlük : Önücek, peştemal.

Kemer-Kuşak : Acem şalı, şal kuşak, gudulu kuşak, gümüş kurşak, kemer.

Şapka (başlık) : Fes, takke, terlik.

Baş Örtüsü : Pullu, çenber, poçu, tülbent, krep, tirşe, durvak, erbi, şifon, çeki, yazma, vala, uçtu, keten, yağlık.

Takı : Ciril, zavatlı bilezik, arabeli, istifan, karanfil, penez.

Çorap : Yün çorap (nakışlı çorap), ip çorap.

Ayakkabı : İskarpın, kundura, pabuç, mes, garçın.

Yörede kadınlar sokağa çıkarken geleneksel giysilerin üzerine futa (fita), car, ferace, mahrıma, kıvrak, çevre ve bürde giymektedir.

Afyon ili geleneksel giysi parçalarından iç çamaşırında : Basma, pazen, patiska ; gömlekte : basma, pazen, şetari ; şalvarda : basma, kutnu, kadife, şip, pazen, şetari, Bursa çekmesi ; entaride : şetari, kutnu, Bursa çekmesi, kadife, çuha, basma, ipekli, şip ; yelekte : ipekli, pazen, kadife, basma, saten, Bursa çekmesi ; cekette : kadife, ipekli kumaş, saten, çuha, kutnu ; önlükte : saten, pamuklu dokuma, kadife, pazen, basma ; kemer-kuşakta : ipekli kumaş, şal kuşak, gümüş, boncuk ; şapka (başlık) : çuha, keçe, patiska, porselen tabak ; baş örtüsünde : şifon, krep, pamuklu kumaş, ipekli kumaş ; takıda : gümüş, altın, karanfil, boncuk ; çorapda : yün, orlon, pamuklu iplikler ; ayakkabıda : şaplı deri ve lastik kullanılmaktadır.

Araştırma sırasında elde bulunan geleneksel giysilerde kullanılan malzemelerin, kısmende olsa değişmesine karşın, üzerindeki oyalar, süslemeler ve giysi modelleri aslını korumaktadır. Yörede kullanılan ayakkabılar ise tamamen değişmiştir.

Afyon ilinde yapımı gittikçe azalan el sanatları, geleneksel giysilerde kullanılan, el tezgâhlarında dokunan önlüklerle, elde örülen yün çoraplar, oyalar ve yeleklerle önlül işlemleriyle az da olsa devam etmektedir.

Kuşkusuzki, bu araştırmanın sonuçlarında bazı eksiklikler bulunmaktadır. Fakat, Afyon ili ve diğer yöreler için yapılan bu ve benzeri araştırmaların giderek çoğalması oldukça önemli görülmektedir. Bu araştırmalar çoğalırken, Türk kültürünün diğer alanlarında olduğu gibi, el sanatlarının gelişimi de incelenmeli ve ulaştığı düzey büyük bir titizlikle belirlenmelidir.

Türk dilinde yapıldığı gibi, Türk el sanatları içinde, il il tarama yapılmalı, tarama katalogları düzenlenmeli ve bunların yapılmasından sonra da bölgesel giyim atlasları düzenlenmelidir. Böyle bir çalışma yapılırken, mutlaka disiplinler arası bir yaklaşım sağlanmalı, çalışmalar bir merkezden denetlenmeli, ileriye dönük planlar çerçevesinde ve belli bir zaman diliminde projeler gerçekleştirilmelidir. Bu çalışmaların yapılması aşamasında, yurdun her tarafına dağılmış meslektaşların olan el sanatları öğretmenlerinden de büyük ölçüde yararlanılacağı inancını yüreğimde taşımaktayım.

SUMMARY

Turkish Handicrafts, that are the products of a long history and have a rich variety, are the precious documents of our material culture. These documents exhibit that we definitely do not know the level the handicrafts have reached, and that we cannot recognize and use them as necessary. Indeed, handicrafts have gained an important place in folklore in terms of the messages they convey ; the feelings they reflect ; the meanings, ideas and tastes they carry as well as their esthetic values in plastic arts (Barışta, 1987).

The above-mentioned opinion justifies this research carried out in Afyon's towns and villages. This study has aimed at the following ; the existence of the lady clothes in the region, and the fact that the clothes and the handicrafts on them are plentiful and various. Afyon's central town and its other towns with 17 villages belonging to them were chosen as the research region. The research material consisted of the data obtained from 410 individuals who owned traditional costumes (clothes) by means of a questionnaire. These individuals were asked 27 questions about themselves and the clothes they had, yet 11 of them were not answered.

The 46.34 % of the individuals who responded the questionnaire were the illiterate women. The number of family members of these individuals varies from 1 to 14. They either have clothes made or they buy them. Their reasons for having a costume are mostly being bride and special days like wedding engagement.

Nothing has been changed in a majority of 80.73 % of traditional costumes. The reasons for changes made on very few costumes are getting old, difficulty to use and the impact of the fashion.

All Afyon's traditional costumes have not got a single name. Depending on the purpose of use, on the material used and on the geographic location of its region, they take such local names as üç etek, fistan, entari, elbise, bindallı ve gelinlik.

We also name the parts composing these costumes according to the material used, ornamentation and purposes of use

Underwear	: Zıbın, Dikorta, İç Göğnek, Don (Top Don)
Shirt	: İç Fistan, Entari
Shalvar	: Don, Şalvar
Entari	: Siğli Entari, Peşli Entari, Saya, Entari, Fistan, Elbise, Üç Etek
Waistcoat	: Sıkma, Pullu Sıkma, Delme, Yelek
Jacket	: Sarka, Gündük, Bolka
Apron	: Önücek, Peştemal
Belt	: Acem Şalı, Şal Kuşak, Gudulu Kuşak, Gümüş Kuşak, Kemer
Hat	: Fes, Takke, Terlik
Scarf	: Pullu, Çenber, Poçu, Tülbent, Krep, Tırşe, Duvak, Erbi, Şifon, Çeki, Yazma, Vala, Uçtu, Keten, Yağlık
Jewelry	: Ciril, Zavathı Bilezik, Arabeli, İstifan, Karanfil, Penez (Boncuk)
Stocking	: Yün Çorap (Nakışlı Çorap), İç Çorap
Shoes	: İskarpın, Kundura, Pabuç, Mes, Garçın

In the region when women go out, they wear over their traditional costumes Futa, Car, Ferace, Mahırma, Çevre, Kıvrak, Bürde.

The following materials are used in the parts of Afyon's traditional costumes : In underwear : Basma, Pazen, Patiska ; In shirts : Basma, Pazen, Şetari ; In Shalvar : Basma, Kutnu, Kadife, Şip, Pazen, Şateri, Bursa Çekmesi ; In Entari : Şetari, Kutnu, Bursa Çekmesi, Kadife, Çuha, Basma, İpekli, Şip ; In Waistcoat : İpekli, Pazen, Kadife, Basma, Saten, Bursa Çekmesi ; In Jackets : Kadife, İpekli kumaş, Saten, Çuha, Kutnu ; In Aprons : Saten, Pamuklu dokuma, Kadife, Pazen, Basma ; In Belts : İpekli Kumaş, Şal Kuşak, Gümüş, Boncuk ; In Hats : Çuha, Keçe, Patiska, Porselen Tabak ; In Scarfs : Şifon, Krep, Pamuklu Kumaş, İpekli Kumaş ; In Jewelry : Gümüş, Altın, Karanfil , Boncuk ; In Stockings : Yün, Orlon, Pamuklu İplikler ; In Shoes : Şaplı Deri, Lastik.

Although the materials used in the traditional costumes obtained during the research have partly changed, the embroidery on them, ornaments, and costume models are original. The shoes used in the region have completely changed.

Without doubt, there are some missing points in the outcomes of this research. However, it has been found significant that such studies as this made for Afyon and other regions have increased greatly. As these studies increase in number, the development of handicrafts should be investigated and the level they have reached should be keenly determined, as in the other fields of Turkish culture.

As is done in Turkish language, among Turkish handicrafts, city-to-city scanning should be done ; scanning catalogues should be prepared and regional costume atlases should be arranged after the above-mentioned things have been done. As such a study is carried out, an interdisciplinary approach should be necessarily provided ; studies should be centrally controlled ; projects should be materialized in the framework of plans for the future and in certain periods of time. It is my deeply felt belief that the teachers of handicrafts, my colleagues in every part of our country, may provide great contributions in the process of carrying out such studies as this.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
SUMMARY	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETİ	3
3. MATERYAL VE YÖNTEM	6
3.1. Materyal	6
3.2. Yöntem	6
4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA	10
4.1. Geleneksel Giysileri Ellerinde Bulunduran Bireylerin	
Kişisel Özellikleri	10
4.1.1. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran	
Bireylerin Yaş Grupları.....	10
4.1.2. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran	
Bireylerin Öğrenim Durumları	12
4.1.3. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran	
Bireylerin Yörede Oturma Süreleri	15
4.1.4. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran	
Bireylerin Medeni Durumları	17

4.1.5. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Aile Fert Sayısı	19
4.1.6. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin İlk Evlenme Yaşı	21
4.1.7. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysilerini Temin Şekli	23
4.1.8. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Bu Giysiye Sahip Oldukları Süre	26
4.1.9. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysiye Sahip Olma Nedenleri	28
4.1.10. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Şimdiye Kadar Hangi Amaçlarla Kullandıkları	30
4.1.11. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysi Üzerinde Değişiklik Yapıp Yapmadığı	32
4.2. Afyon İli Geleneksel Kadın Giysilerinin Yöresel Özellikleri	34
4.2.1. Geleneksel Kadın Giysilerini Oluşturan Parçaların Yöresel Adları, Giysi Özellikleri Kullanılan Gereçler	34
4.2.1.1. Geleneksel İç Çamaşırları	34
4.2.1.1.1. İç Göğnek	34
4.2.1.1.2. Dikorta	37
4.2.1.1.3. Zıbın	38
4.2.1.1.4. Don	38
4.2.1.1.5. Geleneksel Olmayan İç Çamaşırları	41
4.2.1.2. Gömlek	41

4.2.1.2.1. İç Fistan	41
4.2.1.2.2. Enteri	41
4.2.1.3. Şalvar	44
4.2.1.4. Entari	49
4.2.1.4.1. Üç Etek	49
4.2.1.4.2. Peşli Entari	49
4.2.1.4.3. Siğli Entari	50
4.2.1.4.4. Saya	53
4.2.1.4.5. Elbise	53
4.2.1.4.6. Entari (Enteri)	56
4.2.1.4.7. Fistan	56
4.2.1.5. Yelek	57
4.2.1.5.1. Sıkma veya Pullu Sıkma	58
4.2.1.5.2. Delme	58
4.2.1.6. Ceket	62
4.2.1.7. Önlük	65
4.2.1.8. Kemer-Kuşak	67
4.2.1.9. Şapka (Başlık)	69
4.2.1.10. Baş Örtüsü	73
4.2.1.11. Takı	77
4.2.1.11.1. Zavath Bilezik	77
4.2.1.11.2. Karanfil	78

4.2.1.11.3. Cırıl	78
4.2.1.11.4. Arabeli	79
4.2.1.11.5. Boncuk	79
4.2.1.11.6. Taç	80
4.2.1.11.7. Cığa	81
4.2.1.11.8. İstifan (Penez)	81
4.2.1.12. Çorap	82
4.2.1.13. Ayakkabı	83
4.2.1.14. Sokağa Çıkarken Giyilen ve İş Yaparken Kullanılan Diğer Geleneksel Giysiler	85
4.2.1.14.1. Ferace	85
4.2.1.14.2. Car	86
4.2.1.14.3. Mahırma	88
4.2.1.14.4. Futa	89
4.2.1.14.5. Bürde	91
4.2.1.14.6. Kolçak	92
4.2.1.14.7. Çevre (Ağızlık)	93
4.2.2. Afyon İli Geleneksel Kadın Giysilerinin Yöresel Adları ve Özellikleri	93
4.2.3. Afyon İli Geleneksel Kadın Giysi Yapımında Kullanılan Malzemeler	96

SONUÇ	106
KAYNAKÇA	110
TEŞEKKÜR	117
EKLER	118

ÇİZELGELER LİSTESİ

Şekil No	Sayfa
1. Araştırma Materyalinin Sağlandığı Yerleşim Yerleri, Burada Yapılan Anket Sayısı ve Yapılan Anketin Genel İçindeki Payı	9
2. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Yaş Grupları	11
3. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Öğrenim Durumları	14
4. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Yörede Oturma Süreleri	16
5. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Medeni Durumları	18
6. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Aile Fert Sayısı	20
7. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin İlk Evlenme Yaşı	22
8. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Nasıl Temin Ettiği	24
9. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Bu Giysiye Sahip Oldukları Süre.....	27
10. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Giysiye Sahip Olma Nedenleri.....	29
11. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Şimdiye Kadar Hangi Amaçlarla Kullandıkları	31
12. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellерinde Bulunduran Bireylerin Geleneksel Giysi Üzerinde Değişiklik Yapıp Yapmadığı	33
13. Geleneksel Giysi Parçalarının Yöresel Adları	35
14. Giysilerin Yöresel Adları	95
15. Geleneksel Giysi Parçalarında Kullanılan Malzemeler	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Sayfa
1. Afyon İli Haritası	7
2. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Yaş Grupları (%)	12
3. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Öğrenim Durumları (%)	13
4. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Yörede Oturma Süreleri (%)	15
5. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Medeni Durumları (%)	19
6. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Aile Fert Sayısı (%)	21
7. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin İlk Evlenme Yaşı (%)	23
8. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Nasıl Temin Ettiği (%)	25
9. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Bu Giysiye Sahip Oldukları Süre (%)	26
10. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysiye Sahip Olma Nedenleri (%)	28
11. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Şimdiye Kadar Hangi Amaçlarla Kullandıkları (%)...	30
12. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Geleneksel Giysi Üzerinde Değişiklik Yapıp Yapmadığı (%)	32
13. Pamuk İpliğinden Elde Dokunmuş Yakası İşlemeli, Kolları Oyali Göğnek	36
14. Pamuk İpliğinden Dokunmuş Yaka ve Kol Kenarları Bir Başka İşlemeli Göğnek	36

15. Yaka ve Etek Kısımları İşlemeli Dikorta	37
16. Zıbın	38
17. Top Don (Diz Bezi)	39
18. Dikorta ve Don İç Çamaşırı Takımı	40
19. Fistan İçine Giyilen İç Fistan	42
20. Üç Etek İçine Giyilen İç Entari	42
21. Şalvar Üzerine Giyilen Kadife Enteri	43
22. Şalvar Üzerine Giyilen Boncuklu Kutnu Enteri	43
23. Kadifeden Sırma İşlemeli Şalvar	44
24. Aralarına Renkli Taşlar Konularak İşlenmiş Saten Şalvar	45
25. İşlemeli Çuhadan Yapılmış Şalvar	45
26. Bele Toplanarak Kullanılan Kadife Şalvar ve Enteri Takımı ..	46
27. Uçları Kilim Dokumalı Uçkur	47
28. Şalvarın Dışında Bırakılan İşlemeli Uçkurlar	48
29. Çuha Kumaştan Yapılmış İşlemeli Don ve Enteri	49
30. Kutnudan Yapılmış Peşli Entari	50
31. Öndeki Siğleri Kumaşın Tersini Kullanılarak Yapılmış Entari ..	51
32. İç ve Dış Entarinin Etek Uçları Arkada Toplanmış Siğli Entari	51
33. Peşli Entari	52
34. Siğleri Kertmelerle Süslenmiş Üç Etek Entari	53
35. Kristal (Yanar-Döner) Kumaştan Yapılmış Elbise	54
36. Elbise Üzerine Giyilen Fantazi Bir Ceket	55
37. İpekli Kumaştan Yapılmış, Şalvar ve Bluzdan Oluşmuş Entari	56
38. Kadife Fistan	57
39. Pullu Sıkma	58
40. Pul İşlemeli Delme	59

41. Yakası Ciğer Deldi İşlemeli Delme	59
42. Kanaviçe İşli Delme	60
43. Yeni Doğum Yapan Kadının Giydiği Pullu Sıkma Yelek	61
44. Yeni Yürümeye Başlayan Çocuğun Giydiği Yelek	61
45. Titrekli Bolka	63
46. Saçlıklı Ceket	63
47. Sırma İşlemeli Kadife Ceket	64
48. Şalvar Üzerine Giyilen Ceket	64
49. Elde Dokunmuş Kenarları Pul İşlemeli Peştemal	66
50. El Dokuması Peştemalın Giyimde Kullanılış Şekli	66
51. Kıvraktan Yapılmış Önlük	67
52. Gümüş Kurşak ve Giyimde Kullanılış Şekli	69
53. Bel Kısımına Boncuk ve Paralar Dikilmiş Gümüş Kurşağa Takılmış Sümekler	70
54. Çarpana Dokumayla Yapılmış Kolan Kuşak	70
55. Tepesi Gümüş Bafon veya Boncuklarla Düzleştirilmiş Farklı İki Fes	71
56. Alın Kısımına Örölmüş Boncuklar Takılmış Fes	72
57. Gümüş Tellerle İşlenmiş ve Boncuklarla Süslü Fes	72
58. Gelin Terliği	73
59. Oyalı Yazma	74
60. Pullu İle Birlikte Başa Bağlanan ve Bele Tutturulan Poçular ..	75
61. Boncuk Oya İle Birbirine Tutturulmuş İki Şifonun Kırmızı Olan Tarafı	76
62. Yağlık	77
63. Gümüş Bilezik	78
64. Cırıl	79

65. Ciril, Göğüs Boncuğu, Boğaz Kutu ve Başa Takılmış Arabeli İle Zülûf Askısı Boncukların Türkmen Giysisinde Kullanılış Şekli	80
66. Beyoğlu Taşından Yapılmış Taçlar	80
67. Cığa	81
68. İstifan	82
69. Renkli ve Desenli Yün Çorap	83
70. Pullu Mest	84
71. Garçın	84
72. Garçın	85
73. Başa Örtülen Ferace	86
74. Torba Şeklinde Kullanılan Ferace	87
75. Car	87
76. Car	88
77. Mahrıma	89
78. Futa	90
79. Futa ve Kıvrak	90
80. Kıvrak ve Bürde	91
81. Günlük Giysisi İçinde Kollarına Kolçak Takmış Kadın	92
82. Çevre (Ağızlık)	93
83. Bindalı	96
84. Boncuklu Kutnu	99
85. Taraklı Kutnu	100
86. Şip Entari	101
87. Günlük Giysisi İçinde Saten Önlüklü Kadın	103

I. GİRİŞ

İnsanoğlu yaratıldığı günden itibaren, kendisini dış etkilere koruyacak kullanışlı giysiler üretmeye çalışmıştır. Bunları üretirken doğadan faydalanmış ve çevresinde bulduğu her türlü malzemeyi kullanmıştır. Bu malzemeleri kullanırken, becerisini, yaratıcılığını, duygu ve düşüncelerini yansıtan el sanatı ürünleri ortaya çıkartmıştır.

Türk insanında çağlar boyu, sabır ve el emeğini birleştirerek, göz nuru dökerek, renk, zevk, duygu ve iç dünyasını yansıtan ürünler ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, Türk kültür ve folklorunun en önemli belgelerinden biri olan Türk el sanatları, diğer uluslara göre daha çok zenginlik ve çeşitlilik göstermektedir. Orta Asya'dan göç eden Türk'ler, sahip oldukları uygarlık ve kültürlerini Anadolu'ya beraberlerinde getirmişlerdir. Yüzyıllar boyunca el sanatlarının işleme, dokuma, örgü, cam, deri, keçe ve maden gibi çeşitli dallarında ürettikleri ürünleri gündelik eşya, giysi ve süslenmede ustalıkla kullanmışlardır. Türk kadını kendisini süsleyecek eşyayı hazırlarken, duygu ve düşüncelerini bazen bir motif, bazen bir renk, bazen de bir eşya ile anlatmaya çalışmıştır.

El sanatlarını, dış etkilere korunma ve yaşam koşullarına uyum sağlama ihtiyaçlarından doğan, bulunduğu yöre insanının duygu ve düşüncelerinin yanısıra örf ve adetlerini de yansıtan, kuşaktan kuşağa aktararak gelişen ve günümüze kadar varlığını böylece koruyabilen bir sanat dalı olarak tanımlamak mümkündür.

Ancak, günümüzde üretimi azalmış veya terkedilmiş el sanatlarımız, ortaya çıkışından bugüne kadar, teknolojik gelişme ve toplumsal değişim sonucu ortaya çıkan makinalaşma nedeniyle 20. yüzyıla kadar pekçok değişikliğe uğramışlardır. Öte yandan el sanatı üretimine ve pazarlanmasına olumlu katkıda bulunan ahilik ve benzeri kuruluşların, günümüzde işlevlerini yerine getiremez duruma düşmeleri sonucunda, el sanatları üretimi, bölgesel ihtiyaçlar için yapılmaya başlanmıştır. Sonuçta, üretildiği bölgenin gelenek ve göreneklerini yansıtan bir üretim biçimine dönüşmüştür.

Bölgesel özellikler taşıyan ve geçmişten günümüze kültür akışını sağlayan ürünlerden biri de geleneksel giysilerimizdir. Sözkonusu giysiler, günümüze kadar ulaşan maddi kültürün değerli belgeleridir. Geleneksel giysilerimizin her parçasında Türk kadınının yaratıcı ve estetik yönünü görmek mümkündür. Bu sayede geleneksel kültürümüz hakkında pek çok veri elde edilmektedir. Bu nedenle geleneksel giysiler, milli kültürümüzün bir parçasını oluşturmaktadır. Fakat bu ürünler, günümüzün değişen koşulları içinde ya kaybolmakta, ya da bozularak fonksiyon ve biçimlerini değiştirmektedir. Ekonomik etkiler sonucu, yaşam biçiminin değişmesi, günümüzde giysilerin de değişikliğe uğramasına neden olmuştur.

Bu değişiklik kentlerde çok hızlı olurken, sosyo-ekonomik yapının pek değişmediği, ya da değişimin yavaş olduğu kırsal kesimlerde, giyinme geleneklerindeki değişme de oldukça yavaş olmaktadır.

Diğer taraftan köyden kente göçün başlaması ekonomik yapının değişmesi, iletişim araçlarının köylere girmesi, geleneksel yaşam biçimini ve dolayısıyla geleneksel giyim biçimini değiştirmiştir. Ayrıca, el sanatlarının değişik alanlarına makinaların girmesi, geleneksel giysilerimizi yöresel özellikler ve kişisel yaratıcılık yönünde de etkilemiştir.

Geleneksel kadın giysilerinin Afyon ilinde bol ve çeşitli olduğu, ancak bunların kullanım alanlarının ise giderek azaldığı örneklerin yok olduğu yolunda bir düşüncenin var olduğu belirlenmiştir. Afyon ilinde geleneksel kadın giysilerinin bir araştırma konusu olarak ele alınmasının, yararlı olacağına inanılmıştır. Öte yandan, Afyon ilinde geleneksel kadın giysileri ile ilgili kapsamlı bir araştırmanın yapılmamış olması, yörenin ve yöre halkının yakından tanınması, araştırma alanı olarak Afyon yöresinin seçilmesinde etkili olmuştur.

Bu nedenle Afyon ilinde bireylerin kullandıkları geleneksel kadın giysilerini belirlemek, bunların çeşitli özelliklerini ortaya çıkarmak, el sanatları ürünlerinin geleneksel giysilerde kullanıldığı yerleri ve kullanış şekillerini belirlemek ve bunların geleneksel kültürümüzdeki önemini ortaya koymak amacıyla bu araştırma planlanmış ve yürütülmüştür.

II. LİTERATÜR ÖZETİ

Yapılan literatür taraması sonunda Afyon ili genelini kapsayan geleneksel giysilerle ilgili bir çalışmanın bulunmadığı görülmüştür. Bu konuda yapılmış az sayıdaki araştırma da daha çok, ilin belirli yörelerinin özelliklerini belirleme ile sınırlı kalmıştır.

Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde yararlanılan folklor, el sanatları ve kadın giysileri ile ilgili eserlerden bazıları tarih sırasına göre aşağıda özetlenmiştir.

ÖZBEL (-), bir ulusu oluşturan insanların birbirinden farklı giyim şekilleri olduğunu vurgularken, geleneksel Türk kadın giyiminin, devrinin en güzel ve en zengin giysilerinden olduğunu söylemektedir. Anadolu'nun bazı bölgelerinde yaşayan ve eski Türkmen giyim geleneğini koruyan bir kadının fesindeki altınların yerini, pünezler ve delikli kuruşlar, incilerin yerini boncuklar, ipekli kumaşların yerini de geniş dallı basmaların aldığını vurgulamıştır. Bu mahalli geleneklerin değişmesinde, kişilerin birbirinden ayrı zevklerinin, iklim şartlarının ve tarihi sebeplerin etkili olduğunu belirtmiş ; günümüzde gençlerin şehir giyimine kaymakta olmasına karşılık, kentli kadınların bazılarının anne ve nine hatırası olan eski kıymetli giysileri, sandıklarda titizlikle muhafaza ettiklerine şahit olduğunu ifade etmektedir.

KOÇU (1967), Türk giyim-kuşam ve süslemesinde kullanılan terimleri alfabetik sıraya göre tanımlamış, terimler ile ilgili olaylara, şiiirlere, şarkılara ve çizimlere de yer vermiştir.

ÖZTÜRK (1982), el sanatlarının geçmişten günümüze ulaşana kadar geçirdiği gelişim ve değişimin nedenlerini incelemiş, bunları el sanatlarımızın geçmişteki durumu ve kaynak olarak değerlendirilmesi ile el sanatlarımızın kültürel birikim olarak değerlendirilmesi başlıkları altında toplayarak, günümüzde bu konuda neler yapıldığı ve daha neler yapılabileceğini anlatmıştır.

SÜRÜR (1983), "giyim bir yaşam biçimidir" ilkesinden yola çıkarak, Batı Anadolu'daki geleneksel yaşam biçimlerini ve Ege yöresi kadın giyimine etkilerini incelemiştir. Ege bölgesindeki geleneksel kadın giyiminin her bir parçasının ilden ile aldıkları farklı isimleri, şekilleri, renkleri ve kullanım alanlarıyla, bunların nedenleri üzerinde durmuştur.

ÖZTÜRK (1984), el sanatlarımızın geçmişten günümüze gelişinde, bu alana ilişkin hizmet veren kurumların üretim, tüketim ve pazarlama açısından katkılarının ne olduğu sorularına cevap bulmaya çalışmıştır. Endüstrileşme ve toplumsal değişimler sonucu, gereksinimlerin değişmesinde uygun yenilikleri yaparken, eski birikimlerden yararlanıldığını belirtmiş ; ayrıca, el sanatı üretiminin tarihsel geçmişini ve el sanatlarının geçirdiği evreleri incelemiştir. El sanatı üretiminde, geçmişte etkili olan ahilik gibi kuruluşlarla, günümüzdeki kuruluşların el sanatı üretimini yönlendirmedeki katkılarıyla günümüzdeki kurumların el sanatı üretimine getirdikleri zararları ele almıştır.

KILIÇKIRAN (1984), Kilis Musabeyli bucağına bağlı köylerdeki kadın takıları ve baş bağlamalarını incelemiştir. Bu köylerdeki folklor öğeleri içinde şaman gelenek ve inanışlarının izlerine de rastlandığını belirten yazar, yöredeki kadın ve kız takıları ile baş bağlamalarına ait açıklamalarda bulunmuştur.

TANSUĞ (1985), Batı Anadolu Türkmen giyimlerini değerlendirirken, onların giyimle ilgili inançlarını, yaşam biçimlerini ve doğayla olan bağlantılarını gözönünde tutmuş, bir çok giysi, takı ve başlığın kutsal sayıldığını, bu nedenle giysilerin inanç ve geleneğe dayanarak hazırlandığını anlatmıştır. Türkmen giysilerindeki şekillerin, renklerin, sayıların, süslemelerin, takıların, çeşitli malzemelerin hepsinin bir anlamı olduğunu belirtmiş ve tespit edebildiği giyim parçaları ile onların anlamlarını açıklamıştır. Bu kitabı yazmadaki amacının, okuyucuyu bu kitap sayesinde köye götürmek ve onları Anadolu'da hâla yaşayan köylü giyim uygarlığıyla tanıştırmak olduğunu söylemiştir. Yazar, kurtmeli entari, damat başlığı, yırtma, keten, baş takıları, uzun çeki, gelin başlığı, gömlek, göğüslük, kurtme, önlük bağı, kuşak ve çoraplarla ilgili ayrıntılı bilgiler sunmuş, ayrıca töreler ve törenlerle ilgili geniş açıklamalar da yapmıştır.

NAHYA (1987), Türk el sanatlarının tanıtılması, yaşatılması ve satışa dönük sergilenmesiyle, bu sergilerin el sanatlarımızın tanıtılması ve yaşatılmasındaki önemi üzerinde durmuştur. Sergilerin turizm ve ekonomideki önemi üzerinde durmuş, el sanatları sergilerinin yurt dışında açılması halinde, yabancıların el sanatlarımızı kolayca satın almalarını sağlayacak bir üretim merkezi ünitesinin kurulmasını önermiştir.

BARIŞTA (1987), Kastamonu'da dokumayla ilgili sanatlar üzerine yaptığı araştırmada ; Osmanlı İmparatorluğu döneminde ordunun çamaşır, elbise, çadır ve gemi yelkenlerinin Kastamonu'da yapıldığını belirtmiş ve il merkezi ile köylerinin ordu ihtiyacını karşılayacak kadar sanatkâr ve imalâthaneye sahip olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan günümüzde, keten ve kenevir üretim merkezi olan ilde halen ip ve urgan üretiminin devam etmekte olduğunu söylemektedir. Ayrıca, yöredeki dokuma örneklerinden ve bunların üzerindeki süslemelerle bunların yapılarındaki söz etmektedir.

EVLYAOĞLU VE BAYKURT (1987), halk el sanatı ürünlerinin önceleri köylerden şehirlere gönderildiğini, yakın zamanda ise sanayi mamüllerinin şehirlerden köylere akmağa başladığını, bunun da, halk sanatlarının azalmasında önemli bir etken olduğuna işaret etmektedirler. Ayrıca, halk el sanatlarını ağaçtan, madenden, topraktan, hayvan ve bitki ürünlerinden yapılmaları nedeniyle dört grupta toplamaya çalışmışlardır.

GÖRGÜNAY (1989), Şavak Türkmenleri'ndeki geleneksel üç etek giyimi ve başlıklarını incelemiş, diğer yörelerdeki Türkmen giysileri ile karşılaştırmaya çalışmıştır. Anadolu'nun her yöresinde hatta sınırları dışındaki Türklerde, üç etek, entari ve çeşitli başlıkların izlerini görmenin mümkün olduğunu belirterek, geleneksel giysilerde ortak değerler ve özde birlik olduğunu, farklılıkların ayrıntıda olduğunu belirtmiştir.

TAN VE ÖZEL (1992), folklorik Türk kıyafetlerinin tarihçesini, kullanılan kumaşları ve özelliklerini, kadın ve erkek giyim kuşamını oluşturan parçaların isimlerini, işlemelerini, süslenmesinde kullanılan malzemeleri incelemiş, halk oyunları kıyafeti olarak kullanılan folklorik Türk kıyafetlerinin son durumunu araştırmıştır.

III. MATERİYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın materyalini, Afyon ili, ilçe ve köylerinde bulunan geleneksel kadın giysileri ile bu giysileri ellerinde bulunduran bireylerin bazı özellikleri üzerine uygulanan anket ve bu anket uygulaması sırasında yapılan gözlemlerden elde edilen bilgiler oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

Araştırma kapsamına Afyon iline bağlı 18 ilçe ve her ilçeye bağlı köylerden kura yöntemi ile seçilen bir tanesi dahil edilmiştir. Araştırma materyalinin toplandığı yöreleri gösteren bir harita Şekil 1 de sunulmuştur. Köylerde anket uygulanacak birey sayısı belirlenmesinde hane sayısı esas alınmıştır. Türkiye genelindeki ortalamaya uygun olarak, her hanede 6 kişi yaşadığı düşünülerek, köy nüfusunun 6'ya bölünmesi ile anket uygulanacak birey sayısı belirlenmiştir. Köy nüfuslarının belirlenmesinde Anonymous (1990) dan faydalanılmıştır.

İlçelerde ise, ilçenin her mahallesine gidilerek ellerinde geleneksel giysi bulunan bireylerden tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilenlere anket uygulanmıştır.

Afyon ili geleneksel kadın giysileri ile bu giysileri ellerinde bulunduran bireylerin özellikleri konusunda bilgi toplamak için, bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu anket formu, ön deneme için seçilen Karacaahmet köyünde, elinde geleneksel giysi bulunan bireylere uygulanmıştır. Bireylerin bazı soruları cevapsız bırakmaları ve bazı sorular için açıklama istemeleri üzerine, anket soruları yeniden gözden geçirilerek bazı sorular çıkarılmış, anlaşılmayan sorular açıklığa kavuşturulmuştur. Böylece, bireylerden bilgi toplama, yeniden düzenlenerek son şeklini alan ve bir örneği ek 1 de sunulan anket formları aracılığı ile yapılmıştır.

1993 yılı içerisinde Afyon iline gidilerek ve daha önce belirlenmiş yörelerde çizelge 1 de belirtilen sayıda ellerinde geleneksel giysi bulunduran bireyler ile karşılıklı görüşme tekniği kullanılarak anket uygulaması yapılmıştır. Hazırlanan anket Afyon kadın nüfusunun %0.123 ünü oluşturan toplam 410 kadın bireye uygulanmıştır.

Şekil 1. Afyon İli Haritası

Afyon il merkezinde, ellerinde geleneksel giysiler bulunan yerli ailelerin belirlenmesinde Afyon müze müdürlüğünden ve çevrede yapılan ön araştırmalardan faydalanılmıştır. İlçelerde anket uygulanacak bireylerin belirlenmesinde ise, halk eğitim müdürlüklerinden, muhtarlardan gruplar halinde sokak kapıları önünde oturan bireylerden faydalanılmıştır. Ayrıca, il ve ilçelerdeki etnoğrafya müzeleri gezilerek, buralarda bulunan geleneksel giysiler incelenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir.

İlçe ve köylerde anket formunun uygulanması sırasında, araştırılmak istenen geleneksel giysilerin hâlâ giyiliyor olması, anket uygulaması sırasında gözlem yapma imkânını da vermiş ve yapılan gözlemler anketten elde edilen bilgilerin güvenilirliğini sağlamıştır.

İncelemeye alınan giysilerden bir kısmı, araştırmada sunulmak üzere bireylere giydirilerek, önden ve arkadan fotoğrafları çekilmiş, giysilerde içte kalan parçalarla, başlık ve takıların fotoğraf çekimleri de ayrıca yapılmıştır.

Anket formlarından elde edilen veriler istatistiksel esaslara göre gruplandırılmış ve araştırma sırasında yapılan gözlemlerden alınan özel notlardan elde edilen bilgilere de gerektiğinde ilgili bölümlerde yer verilerek incelenmiştir.

Çizelge 1. Araştırma Materyalinin Sağlandığı Yerleşim Yerleri, Burada Yapılan Anket Sayısı ve Genel İçindeki Oranı

Yerleşim yerleri	Yapılan anket sayısı	Genel İçindeki oranı %
Merkez	35	8.54
Belcekaracaören	9	2.19
Başmakçı	12	2.93
Yassıören	6	1.46
Bayat	14	3.41
Aşağıçaybelen	8	1.95
Bolvadin	14	3.41
Hamidiye	8	1.95
Çay	15	3.67
Çobanlar	21	5.12
Değirmendere	10	2.44
Dazkırı	18	4.39
Çiftlik	7	1.71
Dinar	15	3.66
Yelalan	4	0.97
Emirdağ	18	4.39
Salihler	7	1.71
Evciler	13	3.17
Akyarın	9	2.19
Hocalar	19	4.63
İhsaniye*	5	1.22
İHSANIYE**	10	2.44
Karacaahmet	10	2.44
İscehisar	10	2.44
Çatağıl	7	1.71
Kızılören	15	3.66
Alamescit	10	2.44
Sandıklı	10	2.44
Gökçealan	10	2.44
Sincanlı	6	1.46
Çalışlar	6	1.46
Sultandağı	15	3.67
Çamözü	10	2.44
Şuhut	16	3.90
Koçyatağı	8	1.95
Toplam	410	100.00

*: Köy, **: İlçe

IV.ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

Bu araştırma ile Afyon ili geleneksel kadın giysilerinin özellikleri ve üzerinde bulunan el sanatları ürünleri ile bu giysileri ellerinde bulunduran bireylerin kişisel özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla bireylere iki ana bölümde toplanan anket formu uygulanmıştır. Bu anket formu ile 13 tanesi bireylerin kişisel özelliklerini, 13 tanesi geleneksel giysilerin özelliklerini, 1 tanesi de yörede oynanan halk oyunlarını belirlemeye yönelik toplam 27 adet soru sorulmuştur. Alınan cevaplar değerlendirilerek çizelgeler halinde sunulmuş, ayrıca çizelgelerin sonuçlarından bilgisayarda elde edilen grafiklerde şekiller halinde verilmiştir.

4.1. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Kişisel Özellikleri

Anket formu ile geleneksel kadın giysilerini ellerinde bulunduran bireylerin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik 13 adet soru sorulmuş ve bunlardan 11 tanesine alınan cevaplar değerlendirilerek sonuçlar çizelge ve grafikler halinde sunulmuştur.

4.1.1. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Yaş Grupları

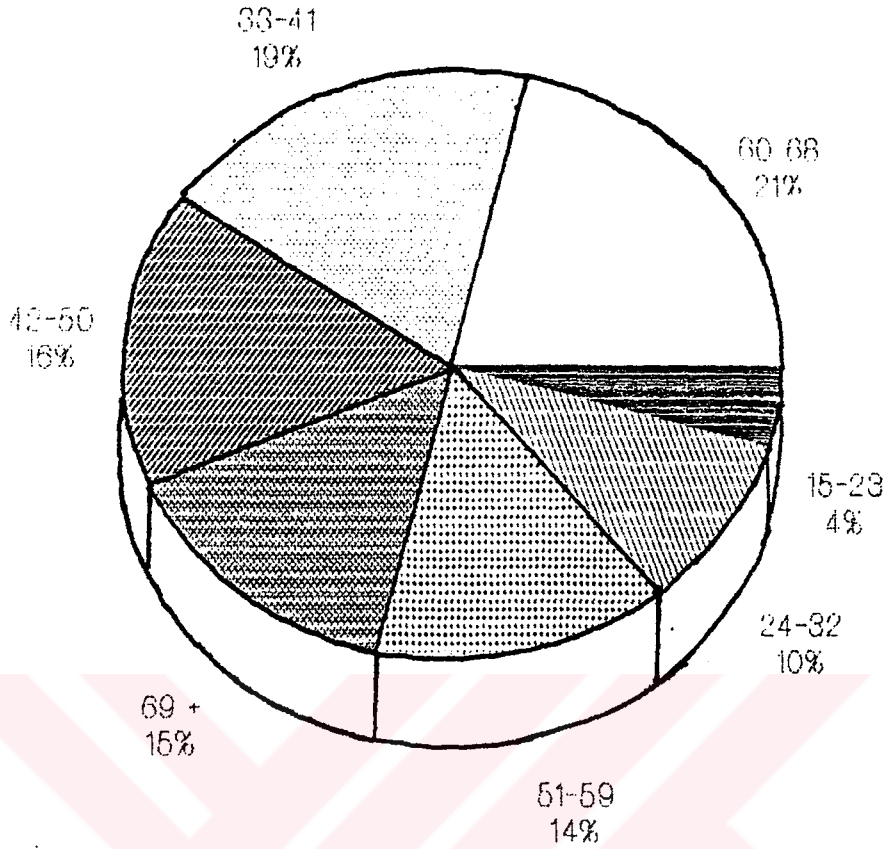
Ankete katılan ve geleneksel kadın giysilerini ellerinde bulunduran bireylerin yaş gruplarının dağılımına ilişkin sonuçlar çizelge 2 ve şekil 2 de ayrı ayrı sunulmuştur.

Anket uygulanan bireylerin yaşları 15 ile 110 arasında olup, yaş grupları istatistiksel esaslara göre kümelendirilmiştir. Çizelge 2 nin incelenmesinden de görüleceği gibi geleneksel kadın giysilerini ellerinde bulunduran bireylerin % 21.46 ile 60-68 yaşları arasında yoğunlaştığı anlaşılmıştır. Bunu % 18.78'le 33-41 yaş grubu, % 16.34'le 42-50 yaş grubu, % 14.88'le 69 ve daha fazla yaşlılar grubu, % 14.39'la 51-59 yaş grubu, % 9.76 ile 24-32 yaş grubu ve % 4.39 ile de 15-23 yaş grubu takip etmektedir.

Çizelge 2. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Yaş Grupları

Yerleşim yerleri	Yaş Grupları														Σ
	15-23 n %	24-32 n %	33-41 n %	42-50 n %	51-59 n %	60-68 n %	69- + n %	n							
Merkez	-	-	1 2.86	3 8.57	1 2.86	6 17.14	8 22.86	16 45.11	35						
Belcekaracaören	-	-	-	1 11.11	1 11.11	2 22.22	5 55.56	-	9						
Başmakçı	-	-	2 16.67	1 8.33	4 33.33	2 16.67	1 8.33	2 16.67	12						
Yassıören	-	-	-	1 16.67	-	2 33.33	-	3 50.00	6						
Bayat	3 21.43	2 14.29	1 7.14	4 28.57	1 7.14	1 7.14	2 14.29	14.29	14						
Aşağıçaybelen	-	-	1 12.50	1 12.50	2 25.00	1 12.50	2 25.00	1 12.50	8						
Bolvadin	-	-	2 14.29	3 21.42	1 7.14	4 28.57	2 14.29	2 14.29	14						
Hamidiye	-	-	-	1 12.50	3 37.50	2 25.00	2 25.00	-	8						
Çay	-	-	3 20.00	3 20.00	1 6.66	4 26.67	4 26.67	-	15						
Çobanlar	4 19.05	6 28.58	4 19.05	3 14.28	2 9.52	2 9.52	-	-	21						
Değirmendere	-	-	1 10.00	1 10.00	2 20.00	2 20.00	1 10.00	3 30.00	10						
Dazkırı	-	-	1 5.56	5 27.78	2 11.11	2 11.11	6 33.33	2 11.11	18						
Çiftlik	-	-	-	2 28.57	1 14.29	1 14.28	3 42.86	-	7						
Dinar	-	-	4 26.67	1 6.66	2 13.33	1 6.67	3 20.00	4 26.67	15						
Yelalan	-	-	1 25.00	-	-	-	1 25.00	2 50.00	4						
Emirdağ	-	-	2 11.11	1 5.56	3 16.67	1 5.55	9 50.00	2 11.11	18						
Salihler	-	-	1 14.28	3 42.87	1 14.28	1 14.28	1 14.29	-	7						
Evçiler	-	-	-	2 15.38	1 7.69	4 30.78	4 30.77	2 15.38	13						
Akyarın	2 22.22	1 11.11	-	-	2 22.22	1 11.11	3 33.34	-	9						
Hocalar	1 5.26	4 21.05	12 63.16	2 10.53	-	-	-	-	19						
İhsaniye*	-	-	2 40.00	-	1 20.00	-	2 40.00	-	5						
İHSANİYE***	-	-	-	2 20.00	4 40.00	2 20.00	-	2 20.00	10						
Karacaahmet	1 10.00	1 10.00	4 40.00	2 20.00	1 10.00	-	1 10.00	10.00	10						
İscehisar	-	-	1 10.00	2 20.00	2 20.00	2 20.00	1 10.00	2 20.00	10						
Çatağöl	1 14.28	-	-	-	3 42.86	1 14.29	2 28.57	-	7						
Kızılören	-	-	-	5 33.33	5 33.33	1 6.67	3 20.00	1 6.67	15						
Alamescit	-	-	-	2 20.00	1 10.00	2 20.00	2 20.00	3 30.00	10						
Sandıklı	1 10.00	-	-	-	3 30.00	1 10.00	2 20.00	3 30.00	10						
Gökçealan	1 10.00	-	-	2 20.00	1 10.00	1 10.00	3 30.00	2 20.00	10						
Sincanlı	-	-	-	-	-	2 33.33	2 33.33	2 33.34	6						
Çalışlar	-	-	-	-	2 33.33	-	4 66.67	-	6						
Sultandağı	3 20.00	3 20.00	2 13.33	3 20.00	2 13.33	2 13.34	-	-	15						
Çamözü	1 10.00	-	-	4 40.00	-	2 20.00	3 30.00	-	10						
Şuhut	-	-	-	5 31.25	2 12.50	2 12.50	4 25.00	3 18.75	16						
Koçyatağı	-	-	1 12.50	3 37.50	2 25.00	1 12.50	-	1 12.50	8						
Toplam	18 4.39	40 9.76	77 18.78	67 16.34	59 14.39	88 21.46	61 14.88	410							

*: Köy, **: İlçe

Şekil 2. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Yaş Grupları (%)

Bu değerler Afyon ilinde geleneksel kadın giysilerinin daha çok 33 yaşından büyük bireylerde bulunduğunu göstermektedir. Bu yaş grubunun altındaki gruplara inildikçe ellerinde geleneksel kadın giysisi bulunan bireylerin sayısı göreceli olarak azalmaktadır.

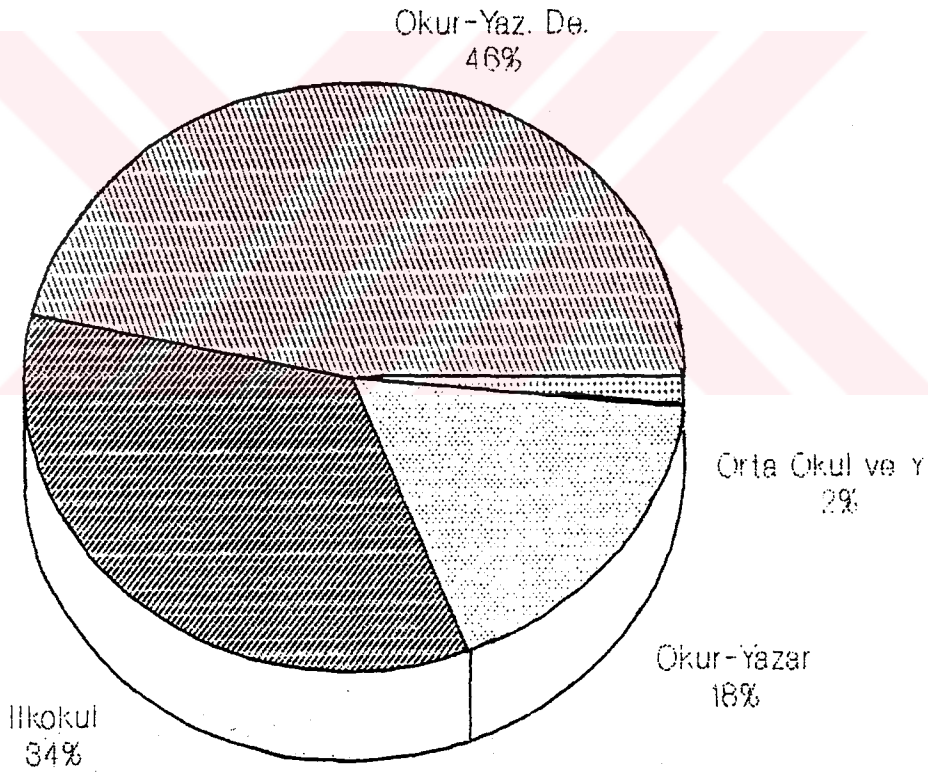
Bu duruma gençlerimizin modaya olan ilgilerinin artması, buna karşılık geleneksel el sanatlarımız ve kültürümüz hakkında yeterli bilince sahip olmamalarının neden olabileceği kanısına varılmıştır.

4.1.2. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Öğrenim Durumları

Anket uygulanan bireylerin mezun oldukları okullar dikkate alınarak, öğrenim durumlarına ilişkin veriler değerlendirilerek, sonuçlar yerleşim yerlerine göre çizelge 3 ve şekil 3 de sunulmuştur.

Çizelge 3 den bireylerin % 46.34 ünün okur-yazar olmadığı, bunun yanısıra ilkokul mezunlarının % 34.39, okur-yazarların % 17.56 ve orta öğretimi bitirenlerin % 1.71 oranında oldukları anlaşılmaktadır.

Yine çizelge 3 den ilkokul mezunlarının ilçe merkezlerinde yoğunlaştığı, orta öğretimi bitirenlerin ise tümünün ilçe merkezlerinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Buradan kırsal kesimde yaşayan kadınların okuma-yazma seviyelerinin çok düşük olduğu sonucunu çıkartmak mümkündür.

Şekil 3. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Öğrenim Durumları (%)

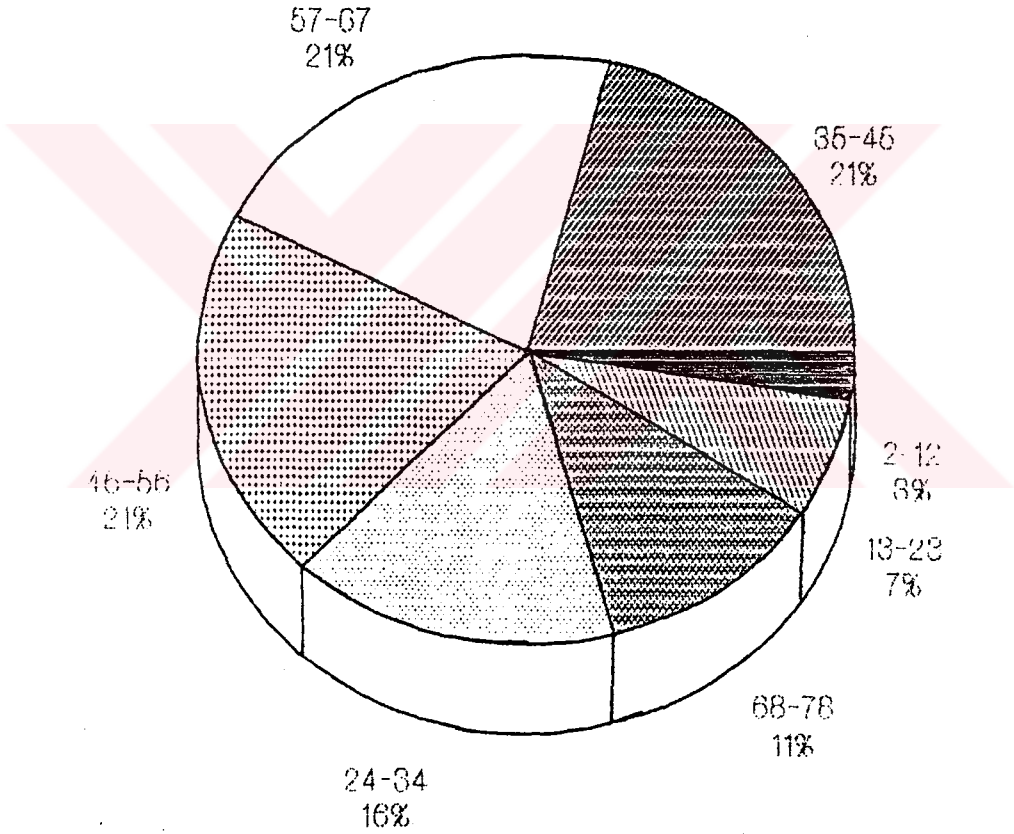
Çizelge 3. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Öğrenim Durumları

Yerleşim yerleri	okur-yazar değil		okur-yazar		ilkokul mezunu		orta öğrenim		Σ n
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Merkez	19	54.28	8	22.85	7	20.00	1	2.86	35
Belcekaraören	5	55.56	2	22.22	2	22.22	-	-	9
Başmakçı	6	50.00	3	25.00	3	25.00	-	-	12
Yassıören	5	83.33	-	-	1	16.67	-	-	6
Bayat	3	21.43	3	21.43	7	50.00	1	7.14	14
Aşağıçaybelen	3	37.50	1	12.50	4	50.00	-	-	8
Bolvadin	4	28.57	4	28.57	5	35.71	1	7.14	14
Hamidiye	3	37.50	1	12.50	4	50.00	-	-	8
Çay	6	40.00	1	6.67	6	40.00	2	13.33	15
Çobanlar	13	61.90	2	9.52	6	28.57	-	-	21
Değirmendere	6	60.00	3	30.00	1	10.00	-	-	10
Dazkırı	6	33.33	4	22.22	8	44.44	-	-	18
Çiftlik	3	42.86	2	28.57	2	28.57	-	-	7
Dinar	9	60.00	2	13.33	4	26.67	-	-	15
Yelalan	2	50.00	2	50.00	-	-	-	-	4
Emirdağ	11	61.11	4	22.22	3	16.67	-	-	18
Salihler	-	-	2	28.57	5	71.43	-	-	7
Evciler	8	61.54	3	23.08	2	15.38	-	-	13
Akyarın	2	22.22	3	33.33	4	44.44	-	-	9
Hocalar	-	-	-	-	19	100.00	-	-	19
İhsaniye*	3	60.00	1	20.00	1	20.00	-	-	5
İHSANİYE**	2	20.00	-	-	8	80.00	-	-	10
Karacaahmet	3	30.00	2	20.00	5	50.00	-	-	10
İscehisar	10	100.00	-	-	-	-	-	-	10
Çatağıl	6	85.71	1	14.29	-	-	-	-	7
Kızılören	7	46.67	2	13.33	6	40.00	-	-	15
Alamescit	4	40.00	3	30.00	3	30.00	-	-	10
Sandıklı	4	40.00	1	10.00	5	50.00	-	-	10
Gökçealan	6	60.00	1	10.00	3	30.00	-	-	10
Sincanlı	6	100.00	-	-	-	-	-	-	6
Çalışlar	6	100.00	-	-	-	-	-	-	6
Sultandağı	5	33.33	2	13.33	6	40.00	2	13.33	15
Çarnözü	2	20.00	2	20.00	6	60.00	-	-	10
Şuhut	6	37.50	6	37.50	4	25.00	-	-	16
Koçyatağı	6	75.00	1	12.50	1	12.50	-	-	8
Toplam	190	46.34	72	17.56	141	34.39	7	1.71	410

*: Köy, **: İlçe

4.1.3. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Yörede Oturma Süreleri

Geleneksel kadın giysilerini ellerinde bulunduran bireylerin yörede oturma sürelerine ilişkin veriler değerlendirilerek sonuçlar yerleşim yerlerine göre çizelge 4 ve şekil 4 de sunulmuştur.

Şekil 4. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin
Yörede Oturma Süreleri (%)

Çizelge 4. Yerleşim Yerlerine Göre Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Yörede Oturma Süreleri

	Y ö r e d e O t u r m a S ü r e l e r i														
Yerleşim yerleri	2-12		13-23		24-34		35-45		46-56		57-67		68-78		Σ
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Merkez	-	-	-	-	3	8.57	4	11.43	3	8.57	11	31.43	14	40.00	35
Belcekarakaaören	-	-	-	-	1	11.11	1	11.11	1	11.11	6	66.67	-	-	9
Başmakçı	1	8.33	-	-	2	16.67	3	25.00	3	25.00	2	16.67	1	8.33	12
Yassıören	-	-	-	-	3	50.00	-	-	-	-	2	33.33	1	16.66	6
Bayat	-	-	3	21.43	2	14.28	3	21.43	3	21.44	1	7.14	2	14.28	14
Aşağıçaybelen	-	-	-	-	2	25.00	-	-	3	37.50	2	25.00	1	12.50	8
Bolvadin	-	-	-	-	5	35.71	1	7.14	2	14.29	4	28.57	2	14.29	14
Hamidiye	-	-	-	-	1	12.50	2	25.00	3	37.50	2	25.00	-	-	8
Çay	-	-	-	-	3	20.00	4	26.67	5	33.33	3	20.00	-	-	15
Çobanlar	-	-	4	19.05	6	28.57	5	23.81	4	19.05	2	9.52	-	-	21
Değirmendere	-	-	-	-	2	20.00	2	20.00	2	20.00	1	10.00	3	30.00	10
Dazkırı	1	5.56	-	-	4	22.22	4	22.22	3	16.67	5	27.78	1	5.56	18
Çiftlik	-	-	-	-	-	-	2	28.57	2	28.57	3	42.86	-	-	7
Dinar	2	13.33	1	6.67	2	13.33	3	20.00	4	26.67	1	6.67	2	13.33	15
Yelalan	-	-	-	-	1	25.00	-	-	3	75.00	-	-	-	-	4
Emirdağ	2	11.11	-	-	4	22.22	3	16.67	3	16.67	4	22.22	2	11.11	18
Salihler	-	-	1	14.29	3	42.86	1	14.29	1	14.28	1	14.28	-	-	7
Evciler	-	-	-	-	-	-	2	15.38	4	30.77	4	30.77	3	23.08	13
Akyama	-	-	2	22.22	2	22.22	1	11.11	3	33.34	1	11.11	-	-	9
Hocalar	1	5.26	1	5.26	7	36.84	10	52.63	-	-	-	-	-	-	19
İhsaniye*	-	-	-	-	2	40.00	1	20.00	-	-	2	40.00	-	-	5
İHSANIYE***	-	-	-	-	-	-	2	20.00	6	60.00	2	20.00	-	-	10
Karacaahmet	-	-	1	10.00	3	30.00	3	30.00	2	20.00	-	-	1	10.00	10
İscehisar	-	-	-	-	2	20.00	2	20.00	3	30.00	1	10.00	2	20.00	10
Çatağıl	-	-	1	14.28	-	-	2	28.57	3	42.86	-	-	1	14.28	7
Kızılören	-	-	-	-	1	6.67	6	40.00	4	26.67	4	26.66	-	-	15
Alamescit	-	-	-	-	-	-	3	30.00	3	30.00	2	20.00	2	20.00	10
Sandıklı	-	-	1	10.00	1	10.00	1	10.00	2	20.00	2	20.00	3	30.00	10
Gökçealan	-	-	2	20.00	-	-	2	20.00	1	10.00	3	30.00	2	20.00	10
Sincanlı	-	-	-	-	-	-	-	-	2	33.33	2	33.33	2	33.34	6
Çalışlar	-	-	-	-	-	-	2	33.33	-	-	4	66.67	-	-	6
Sultandağı	4	26.67	7	46.67	-	-	1	6.67	2	13.33	1	6.67	-	-	15
Çamözü	-	-	3	30.00	-	-	4	40.00	-	-	3	30.00	-	-	10
Şuhut	-	-	-	-	2	12.50	5	31.25	2	12.50	6	37.50	1	6.25	16
Koçyatağı	-	-	-	-	2	25.00	2	25.00	3	37.50	-	-	1	12.50	8
Toplam	11	2.68	27	6.58	66	16.10	87	21.22	85	20.73	87	21.23	47	11.46	410

*: Köy, **: İlçe

Çizelge 4 ün incelenmesinden geleneksel giysileri ellerinde bulunduran bireylerin % 21.22 sinin 35-45 yıldır, % 21.23 ünün 57-67 yıldır, % 20.73 ünün 46-56 yıldır, % 16.10 unun 24-34 yıldır, % 6.58 inin 13-23 yıldır ve % 2.68 inin de 12-12 yıldır bu yörede oturdukları görülmektedir.

Geleneksel giysileri ellerinde bulunduran bireylerin bulundukları yörede oturdukları süre % 63.18 ile 35-67 yılları arasında yoğunlaşmakta olup, bu da anket uygulanan bireylerin bulundukları yörede giysileri ve özelliklerini tanıyabilecek kadar uzun bir süre oturduklarını göstermektedir.

Bu arada bireylerin % 2.68 inin bulundukları yöreye sonradan, evlenme nedeniyle geldikleri belirlenmiş olup, % 81.95 inin Afyon il merkezi, ilçe ve köylerinde doğduğu görülmektedir.

Anket uygulanan bireylerin büyük çoğunluğunun anket uygulanan yörede doğanlardan oluşmasını, elde edilen verilerin daha güvenilir olmasını sağladığı ve bireylerin araştırmada yer alan el sanatları ve geleneksel giysiler konusunda Afyon ilini tam olarak temsil ettiği söylenebilir.

4.1.4. Geleneksel Kadın Giysilerini Elleriinde Bulunduran Bireylerin Medeni Durumları

Geleneksel kadın giysilerini ellerinde bulunduran bireylerin medeni durumlarını öğrenmek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar yerleşim yerlerine göre çizelge 5 ve şekil 5 de sunulmuştur.

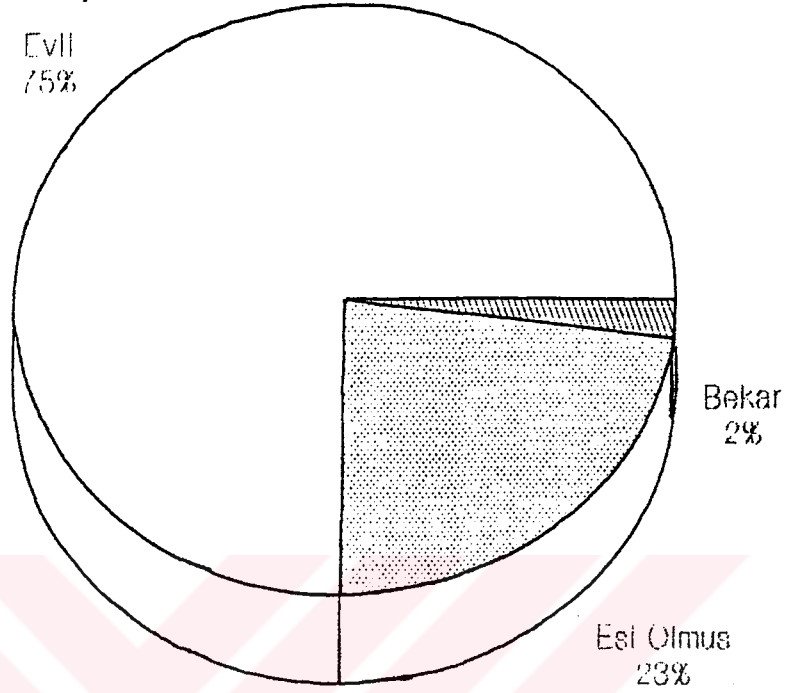
Çizelge 5 in incelenmesinden bireylerin % 74.39 unun evli, % 22.68 inin eşinin ölmüş ve % 2.20 sinin de bekâr veya nişanlı olduğu anlaşılmaktadır.

Yine çizelge 5 den ellerinde geleneksel giysi bulunduran bireylerin büyük çoğunluğunu % 74.39 gibi bir oranla evli kadınların oluşturduğu görülmektedir.

Çizelge 5. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin
Medeni Durumlarının Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Yerleşim yerleri	Medeni Durumları						Σ n
	bekar (nişanlı)		evli		eşi ölmüş		
	n	%	n	%	n	%	
Merkez	-	-	19	54.29	16	45.71	35
Belcekaracaören	-	-	6	66.67	3	33.33	9
Başmakçı	-	-	9	75.00	3	25.00	12
Yassıören	-	-	5	83.33	1	16.67	6
Bayat	2	14.28	9	64.29	3	21.43	14
Aşağıçaybelen	-	-	6	75.00	2	25.00	8
Bolvadin	-	-	11	78.57	3	21.43	14
Hamidiye	-	-	7	87.50	1	12.50	8
Çay	-	-	12	80.00	3	20.00	15
Çobanlar	2	9.52	15	71.43	3	14.29	21
Değirmendere	-	-	6	60.00	4	40.00	10
Dazkırı	-	-	14	77.78	4	22.22	18
Çiftlik	-	-	4	57.14	3	42.86	7
Dinar	-	-	10	66.67	5	33.33	15
Yelalan	-	-	4	100.00	-	-	4
Emirdağ	-	-	10	55.55	7	38.89	18
Salihler	-	-	5	71.43	2	28.57	7
Evciler	-	-	11	84.62	2	15.38	13
Akyarın	1	11.11	8	88.89	-	-	9
Hocalar	-	5.26	18	94.74	-	-	19
İhsaniye*	-	-	4	80.00	1	20.00	5
İHSANIYE**	-	-	8	80.00	2	20.00	10
Karacaahmet	1	10.00	8	80.00	1	10.00	10
İscehisar	-	-	7	70.00	2	20.00	10
Çatağöl	-	-	5	71.43	2	28.57	7
Kızılören	-	-	11	73.33	4	26.67	15
Alamescit	-	-	8	80.00	2	20.00	10
Sandıklı	-	-	8	80.00	2	20.00	10
Gökçealan	-	-	9	90.00	1	10.00	10
Sincanlı	-	-	4	66.67	2	33.33	6
Çalışlar	-	-	4	66.67	2	33.33	6
Sultandağı	1	6.67	13	86.67	1	6.67	15
Çarnözü	1	10.00	8	80.00	1	10.00	10
Şuhut	-	-	12	75.00	4	25.00	16
Koçyatağı	-	-	7	87.50	1	12.50	8
Toplam	9	2.20	305	74.39	93	22.68	410

*: Köy, **: İlçe

Şekil 5. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Medeni Durumları (%)

4.1.5. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Aile Fert Sayısı

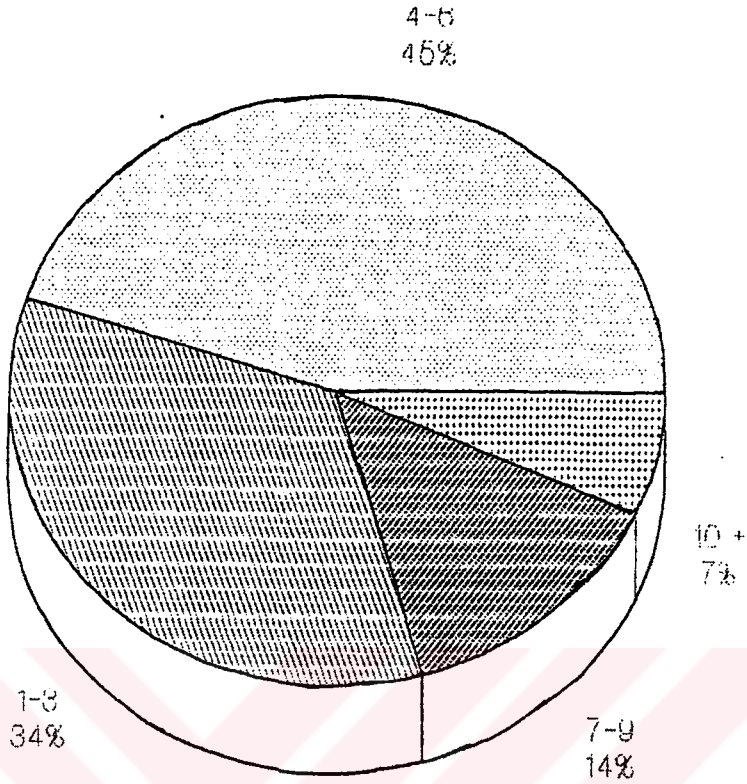
Geleneksel kadın giysilerini ellerinde bulunduran bireylerin aile fert sayılarına ilişkin bilgiler değerlendirilerek sonuçları çizelge 6 ve şekil 6 da sunulmuştur.

Çizelge 6 ya göre anket uygulamasına katılan bireylerin aile fert sayısı 1 ile 14 arasında değişmekte olup, aile fert sayısı 4-6 olanlar % 45.13 ile çoğunluktadır. Yine çizelge 6 da aile fert sayısı 1-13 arasında olanlar % 34.39, fert sayısı 7-9 arasında % 13.90 oranında iken, fert sayısı 10 ve üzerinde olan grubun % 6.58 gibi bir oranla azınlıkta olması, Afyon ilinde aile plânlamasına dikkat edildiğinin bir göstergesi olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, ailedeki fert sayısı 10 ve üzerinde olan grubu, gelir düzeyi düşük ailelerin oluşturduğu, araştırma sırasında edinilen bilgilerden anlaşılmıştır. Yine aile fert sayısı 10 ve üzerinde olan grubu köylerde oturanların oluşturduğu çizelge 6 dan görülmektedir.

Çizelge 6. Geleneksel Kadın Giysilerini Elllerinde Bulunduran Bireylerin Aile Fert Sayısı

Yerleşim yerleri	Aile		Fert		Sayısı		7-9		10-+		Σ
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Merkez	16	45.71	19	54.29	-	-	-	-	-	-	35
Belcekaraören	1	11.11	3	33.33	4	44.45	1	11.11	-	-	9
Başmakçı	3	25.00	7	58.33	2	16.67	-	-	-	-	12
Yassıören	3	50.00	2	33.33	1	16.67	-	-	-	-	6
Bayat	1	7.14	6	42.86	7	50.00	-	-	-	-	14
Aşağıçaybelen	-	-	1	12.50	3	37.50	4	50.00	-	-	8
Bolvadin	11	78.57	3	21.43	-	-	-	-	-	-	14
Hamidiye	3	37.50	3	37.57	1	12.50	1	12.50	-	-	8
Çay	7	46.67	7	46.67	1	6.66	-	-	-	-	15
Çobanlar	-	-	6	28.58	4	19.04	11	52.38	-	-	21
Değirmendere	2	20.00	5	50.00	3	30.00	-	-	-	-	10
Dazkırı	8	44.44	9	50.00	-	-	1	5.56	-	-	18
Çiftlik	3	42.86	4	57.14	-	-	-	-	-	-	7
Dinar	6	40.00	8	53.33	1	6.67	-	-	-	-	15
Yelalan	2	50.00	1	25.00	1	25.00	-	-	-	-	4
Emirdağ	13	72.22	5	27.78	-	-	-	-	-	-	18
Salihler	-	-	3	42.86	1	14.28	3	42.86	-	-	7
Evçiler	8	61.54	5	38.46	-	-	-	-	-	-	13
Akyarma	2	22.22	3	33.34	2	22.22	2	22.22	-	-	9
Hocalar	-	-	14	73.68	4	21.05	1	5.26	-	-	19
İhsaniye*	3	60.00	2	40.00	-	-	-	-	-	-	5
İHSANİYE**	6	60.00	4	40.00	-	-	-	-	-	-	10
Karacaahmet	2	20.00	7	70.00	1	10.00	-	-	-	-	10
İscehisar	1	10.00	3	30.00	6	60.00	-	-	-	-	10
Çatağıl	1	14.29	2	28.56	3	42.86	1	14.29	-	-	7
Kızılören	4	26.67	10	66.67	1	6.66	-	-	-	-	15
Alamescit	5	50.00	2	20.00	2	20.00	1	10.00	-	-	10
Sandıklı	8	80.00	2	20.00	-	-	-	-	-	-	10
Gökçealan	1	10.00	6	60.00	2	20.00	1	10.00	-	-	10
Sincanlı	2	33.34	4	66.66	-	-	-	-	-	-	6
Çalışlar	2	33.34	4	66.66	-	-	-	-	-	-	6
Sultandağı	3	20.00	8	53.33	4	26.67	-	-	-	-	15
Çamözü	2	20.00	7	70.00	1	10.00	-	-	-	-	10
Şuhut	10	62.50	4	25.00	2	12.50	-	-	-	-	16
Koçyatağı	2	25.00	6	75.00	-	-	-	-	-	-	8
Toplam	141	34.39	185	45.13	57	13.90	27	6.58	410		

*: Köy, **: İlçe

Şekil 6. Geleneksel Giysileri Elllerinde Bulunduran Bireylerin Aile Fert Sayısı (%)

4.1.6. Geleneksel Kadın Giysilerini Elllerinde Bulunduran Bireylerin İlk Evlenme Yaşı

Anket uygulanan bireyler arasında birden fazla evlenenler bulunduğundan, evlenme yaşı ilk evlenme yaşları esas alınarak gruplandırılmış ve sonuçlar çizelge 7 ve şekil 7 de sunulmuştur.

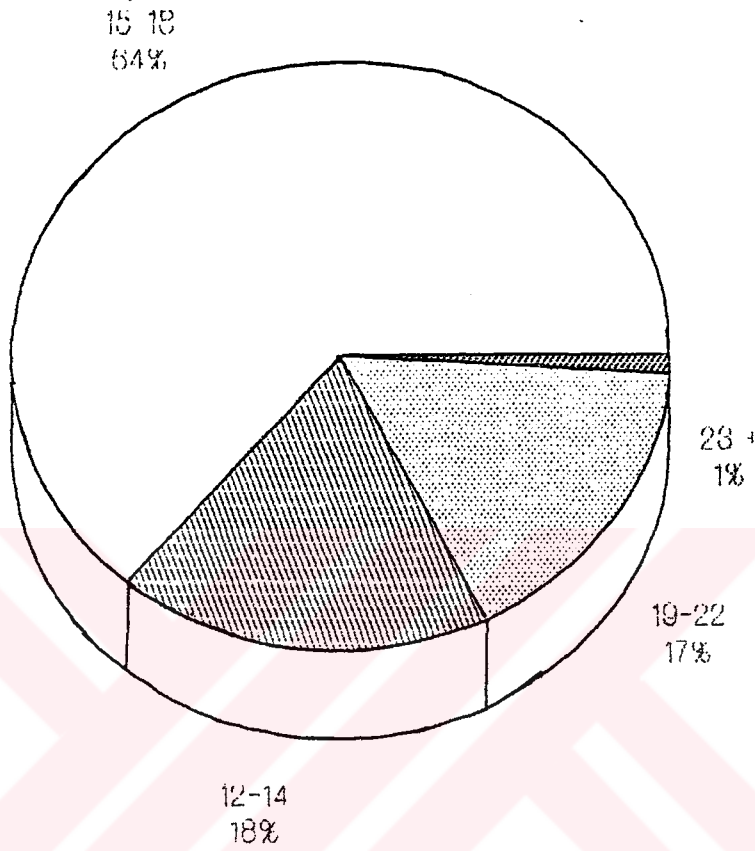
Bireylerden 9 kişi hiç evlenmemiş veya nişanlı olduğundan n sayısı 401 olarak alınmıştır. Buna göre bireylerden % 63.84 ünün 15-18 yaşları arasında evlendiği, bunun yanı sıra 12-14 yaşları arasında evlenenlerin % 18.45, 19-22 yaşları arasında evlenenlerin % 16.71 ve 23 yaş ve daha yukarı yaşlarda evlenenlerin % 1.00 oranında oldukları çizelge 7 de görülmektedir.

Bu verilere göre kırsal kesimde evlenme yaşının çok küçük olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 7. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin İlk Evlenme Yaşı

Yerleşim yerleri	İ l k E v l e n m e		Y a ş ı		23- +		Σ
	12-14	15-18	19-22	23- +	23- +	Σ	
	n	%	n	%	n	%	n
Merkez	9	25.71	21	60.00	4	11.43	35
Belcekaracaören	3	33.33	6	66.67	-	-	9
Başmakçı	2	16.67	6	50.00	4	33.33	12
Yassıören	-	-	6	100.00	-	-	6
Bayat	1	8.33	8	66.67	3	25.00	12
Aşağıçaybel	1	12.50	7	87.50	-	-	8
Bolvadin	13	92.86	1	7.14	-	-	14
Hamidiye	-	-	7	87.50	1	12.50	8
Çay	3	20.00	9	60.00	3	20.00	15
Çobanlar	1	5.27	15	78.94	3	15.79	19
Değirmendere	1	10.00	8	80.00	1	10.00	10
Dazkırı	2	11.11	13	72.22	2	11.11	18
Çiftlik	2	28.57	4	57.15	1	14.28	7
Dınar	4	26.67	10	66.67	1	6.66	15
Yelalan	1	25.00	3	75.00	-	-	4
Emirdağ	4	22.22	13	72.22	1	5.56	18
Salihler	-	-	4	57.14	3	42.86	7
Evciler	-	-	8	61.54	5	58.46	13
Akyarma	-	-	6	75.00	2	25.00	8
Hocalar	-	-	12	66.67	6	33.33	18
İhsaniye*	-	-	4	80.00	1	20.00	5
İHSANİYE**	-	-	6	60.00	4	40.00	10
Karacaahmet	2	22.22	7	77.78	-	-	9
İscehisar	1	10.00	4	40.00	5	50.00	10
Çatağıl	1	14.28	3	42.86	3	42.86	7
Kızılören	3	20.00	12	80.00	-	-	15
Alamescit	2	20.00	7	70.00	-	-	10
Sandıklı	3	30.00	6	60.00	1	10.00	10
Gökçealan	2	20.00	7	70.00	-	-	10
Sincanlı	2	33.33	4	66.67	-	-	6
Çalışlar	6	100.00	-	-	-	-	6
Sultandağı	-	-	7	50.00	7	50.00	14
Çamözü	1	11.11	8	88.89	-	-	9
Şuhut	1	6.25	11	68.75	4	25.00	16
Koçyatağı	3	37.50	3	37.50	2	25.00	8
Toplam	74	18.45	256	63.84	67	16.71	401

*: Köy, **: İlçe

Şekil 7. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin İlk Evlenme Yaşı(%)

4.1.7. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Nasıl Temin Ettiği

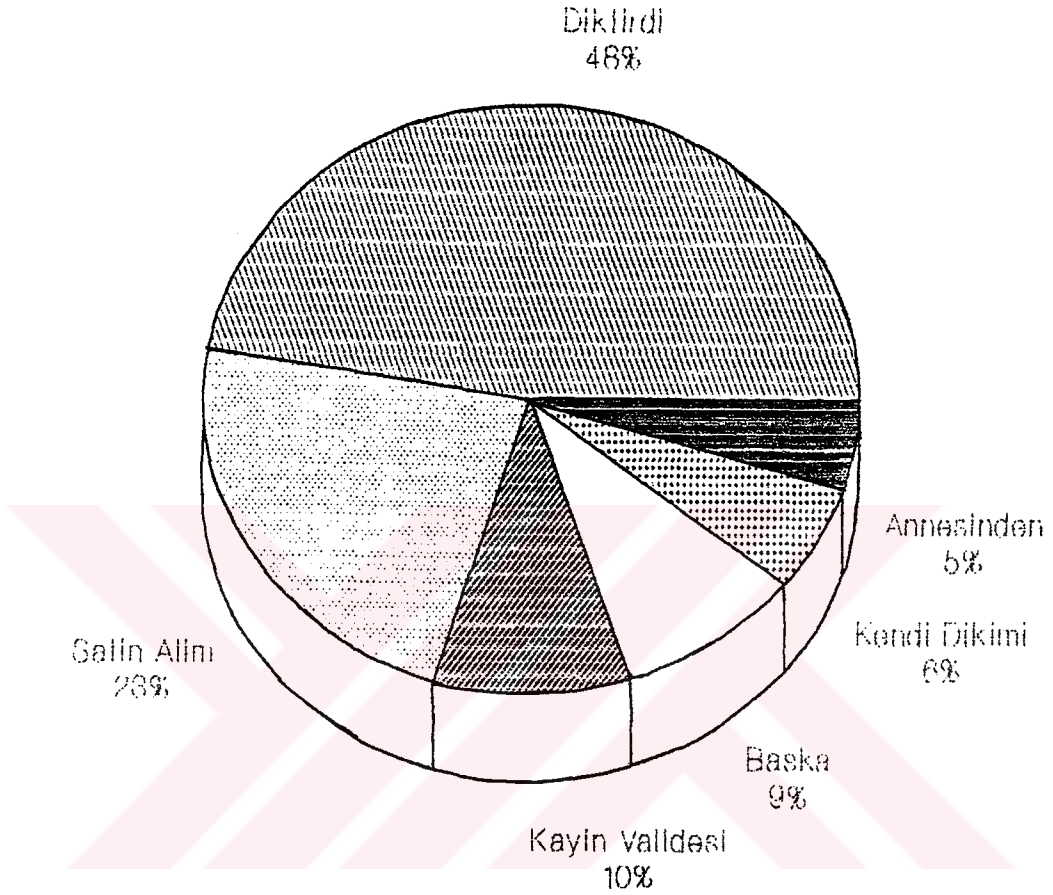
Geleneksel kadın giysilerini ellerinde bulunduran bireylerin, bu giysileri nasıl temin ettiklerini öğrenmek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar değerlendirilerek sonuçlar çizelge 8 ve şekil 8 de sunulmuştur.

Anket uygulanan 410 bireyin % 5.85'inin giysisini kendisinin diktiği, bunun yanı sıra diktirenlerin % 47.56, satın alanların % 22.93, kaynanasından temin edenlerin % 9.76, annesinden temin edenlerin % 4.88 ve diğer yollarla temin edenlerin % 9.02 oranında olduğu çizelge 8 de görülmektedir.

Çizelge 8. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Nasıl Temin Ettiği

Giysileri Temin Şekli													
Yerleşim yerleri	kendim diktim		diktirdim		satın aldım		kayınvalidernden		annemden		başka		Σ n
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Merkez	1	2.86	13	37.14	9	25.71	2	5.71	3	8.58	7	20.00	35
Belcekaracaören	-	-	3	33.33	6	66.67	-	-	-	-	-	-	9
Başmakçı	-	-	8	66.67	2	16.67	1	8.33	-	-	1	8.33	12
Yassıören	-	-	3	50.00	-	-	-	-	2	33.33	1	16.67	6
Bayat	4	28.57	8	57.14	-	-	2	14.29	-	-	-	-	14
Aşağıçaybelen	-	-	6	75.00	-	-	-	-	1	12.50	1	12.50	8
Bolvadı	1	7.14	5	35.71	5	35.71	2	14.29	1	7.15	-	-	14
Hamidiye	3	37.50	3	37.50	-	-	2	25.00	-	-	-	-	8
Çay	-	-	7	46.67	6	40.00	2	13.33	-	-	-	-	15
Çobanlar	2	9.52	9	42.86	7	33.30	3	14.29	-	-	-	-	21
Değirmendere	-	-	3	30.00	2	20.00	-	-	1	10.00	4	40.00	10
Dazkırı	-	-	10	55.56	7	38.89	-	-	-	-	1	5.56	18
Çiftlik	-	-	7	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Dınar	-	-	11	73.33	3	20.00	1	6.67	-	-	-	-	15
Yelan	1	25.00	2	50.00	-	-	-	-	-	-	1	25.00	4
Emirdağ	4	22.22	10	55.56	2	11.11	1	5.56	-	-	1	5.56	18
Salihler	1	14.29	2	28.57	2	28.57	2	28.57	-	-	-	-	7
Evciler	-	-	8	61.55	-	-	1	7.69	2	15.38	2	15.38	13
Akyarın	-	-	4	44.44	-	-	1	11.12	-	-	4	44.44	9
Hocalar	-	-	4	21.05	1	5.26	10	52.63	2	10.53	2	10.53	19
İhsaniye*	1	20.00	-	-	2	40.00	1	20.00	1	20.00	-	-	5
İHSANIYE**	-	-	4	40.00	2	20.00	-	-	2	20.00	2	20.00	10
Karacaahmet	-	-	6	60.00	2	20.00	1	10.00	1	10.00	-	-	10
İscehisar	-	-	4	40.00	1	10.00	4	40.00	-	-	1	10.00	10
Çatağıl	4	57.14	3	42.86	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Kızılören	-	-	8	53.33	5	33.33	-	-	1	6.67	1	6.67	15
Alamescit	-	-	6	60.00	2	20.00	2	20.00	-	-	-	-	10
Sandıklı	-	-	5	50.00	2	20.00	1	10.00	-	-	2	20.00	10
Gökçealan	-	-	5	50.00	3	30.00	-	-	2	20.00	-	-	10
Sincanlı	-	-	2	33.33	4	66.67	-	-	-	-	-	-	6
Çalışlar	-	-	-	-	6	100.00	-	-	-	-	-	-	6
Sultandağı	1	6.67	11	73.33	-	-	-	-	-	-	3	20.00	15
Çamözü	1	10.00	6	60.00	-	-	-	-	1	10.00	2	20.00	10
Şuhut	-	-	7	43.75	7	43.75	1	6.25	-	-	1	6.25	16
Koçyatağı	-	-	2	25.00	6	75.00	-	-	-	-	-	-	8
Toplam	24	5.85	195	47.56	94	22.93	40	9.76	20	4.88	37	9.02	410

*: Köy, **: İlçe

Şekil 8. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Nasıl Temin Ettiği (%)

Yine çizelge 8 de görüldüğü gibi bireylerin ellerinde bulundurdıkları giysilerin temin şeklinin büyük çoğunluğunu % 47.56 oranla diktirilen giysiler ve % 22.93 oranla satın alınan giysiler oluşturmaktadır.

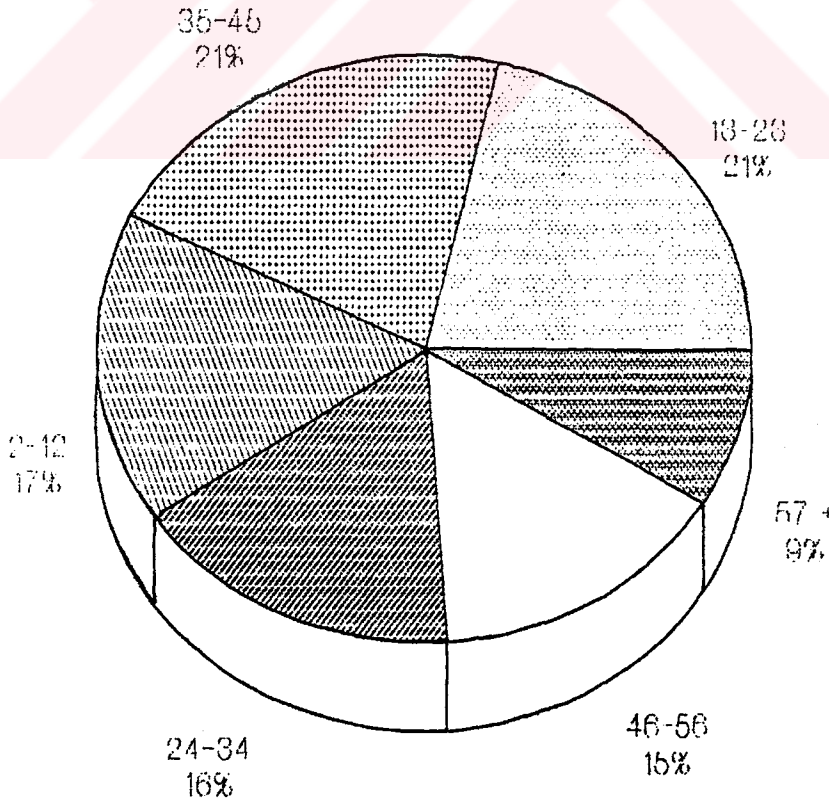
Geleneksel giysileri kendi diken kadınların az olmasının nedeni, giysi dikiminin ayrı bir el sanatı oluşu, ayrı bir beceri ve eğitim gerektirmesi, bahçe, tarla ve ev işlerinde çalışmak zorunda kalmaları ve böylece el sanatlarını öğrenememeleri olup, çoğunlukla diktirmeyi veya satın almayı tercih ettikleri gözlenmiştir.

Ayrıca, bireylerin geleneksel giysiyi temin etme şeklinin kaynanasından % 9.76, annesinden % 4.88 oranında olması sonucunda, ailelerin miras veya hediye vermekte erkek çocuklarını tercih ettiği kamsına varılmıştır.

4.1.8. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Bu Giysiye Sahip Oldukları Süre

Anket uygulanan bireylerden alınan cevaplara göre, giysilere sahip olma süresi 1 ile 98 yıl arasında olup, giysiye 2-12 yıldır sahip olanların oranının % 17.32, 13-23 yıldır sahip olanların oranının % 21.47, 24-34 yıldır sahip olanların oranının % 16.34, 35-45 yıldır sahip olanların oranının % 20.97, 46-56 yıldır sahip olanların oranının % 15.12, 57 ve daha fazla yıldır sahip olanların oranının % 8.78 olduğu çizelge 9 ve şekil 9 da görülmektedir.

Buna göre % 21.47 oranla 13-23 yıldır giysilerini ellerinde bulunduranlarla % 20.97 oranla 35-46 yıldır giysilerini ellerinde bulunduranlar yoğunluk kazanmıştır. Bu oranları hemen izleyen % 17.32 ile 2-12 yıl, % 16.34 ile 24-34 yıl, % 15.12 ile 46-56 yıldır bireylerin giysileri ellerinde bulundurdıkları izlenmiştir. Bu da 2 ile 45 yıldır, hatta 56 yıldır geleneksel giysilere sahip olanların bu giysileri saklamakta olduklarını ortaya çıkartmıştır.

Şekil 9. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Bu Giysiye Sahip Oldukları Süre (%)

Çizelge 9. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Bu Giysiye Sahip Oldukları Süre

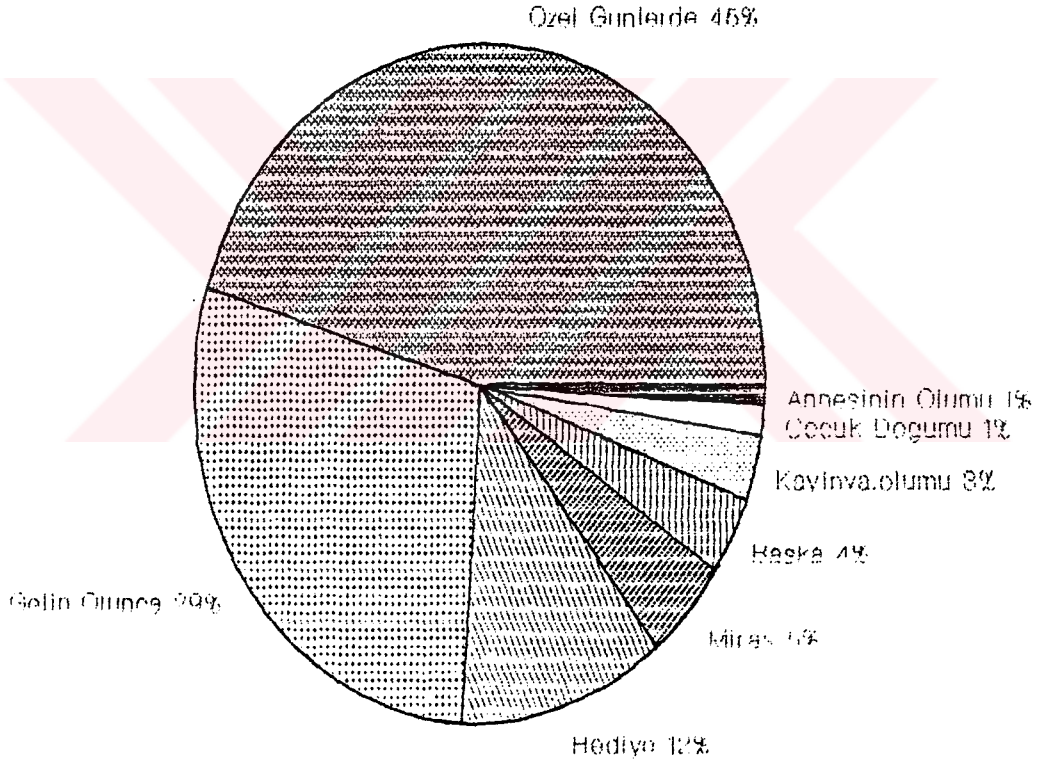
Yerleşim yerleri	Giysiye Sahip Oldukları Süre														Σ
	2-12		13-23		24-34		35-45		46-56		57-+		n		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
Merkez	2	5.71	2	5.71	3	8.57	13	37.15	4	11.43	11	31.43	35		
Belcekaracaören	-	-	1	11.11	1	11.11	4	44.45	3	33.33	-	-	9		
Başmakçı	2	16.67	2	16.67	4	33.33	2	16.67	1	8.33	1	8.33	12		
Yassıören	-	-	1	16.67	2	33.33	-	-	-	-	3	50.00	6		
Bayat	5	35.71	2	14.29	4	28.58	1	7.14	1	7.14	1	7.14	14		
Aşağıçaybelen	1	12.50	1	12.50	2	25.00	1	12.50	3	37.50	-	-	8		
Bolvadin	3	21.43	4	28.58	1	7.14	3	21.43	2	14.28	1	7.14	14		
Hamidiye	1	12.50	-	-	4	50.00	1	12.50	2	25.00	-	-	8		
Çay	3	20.00	4	26.67	2	13.33	2	13.33	4	26.67	-	-	15		
Çobanlar	9	42.86	5	23.81	3	14.29	3	14.28	1	4.76	-	-	21		
Değirmendere	-	-	2	20.00	2	20.00	3	30.00	-	-	3	30.00	10		
Dazkırı	-	-	7	38.89	2	11.11	5	27.78	3	16.67	1	5.55	18		
Çiftlik	-	-	2	28.57	1	14.28	1	14.29	3	42.86	-	-	7		
Dinar	4	26.67	1	6.66	2	13.33	3	20.00	4	26.67	1	6.67	15		
Yelalan	1	25.00	-	-	-	-	-	-	3	75.00	-	-	4		
Emirdağ	5	27.78	3	16.67	2	11.11	3	16.67	4	22.22	1	5.55	18		
Salihler	1	14.28	2	28.57	1	14.28	3	42.87	-	-	-	-	7		
Evciler	3	23.08	1	7.69	1	7.69	3	23.08	4	30.77	1	7.69	13		
Akyarın	3	33.34	1	11.11	2	22.22	2	22.22	1	11.11	-	-	9		
Hocalar	8	42.10	10	52.64	1	5.26	-	-	-	-	-	-	19		
İhsaniye*	3	60.00	-	-	1	20.00	-	-	1	20.00	-	-	5		
İHSANİYE**	-	-	2	20.00	4	40.00	2	20.00	-	-	2	20.00	10		
Karacaahmet	3	30.00	3	30.00	2	20.00	1	10.00	-	-	1	10.00	10		
İscehisar	-	-	4	40.00	1	10.00	4	40.00	1	10.00	-	-	10		
Çatağıl	1	14.28	4	57.14	1	14.29	-	-	1	14.29	-	-	7		
Kızılören	1	6.66	4	26.67	4	26.67	4	26.67	2	13.33	-	-	15		
Alamescit	-	-	2	20.00	3	30.00	3	30.00	1	10.00	1	10.00	10		
Sandıklı	1	10.00	-	-	2	20.00	4	40.00	-	-	3	30.00	10		
Gökçealan	1	10.00	2	20.00	1	10.00	2	20.00	4	40.00	-	-	10		
Sincanlı	-	-	-	-	-	-	2	33.33	2	33.33	2	33.34	6		
Çalışlar	-	-	-	-	2	33.33	-	-	4	66.67	-	-	6		
Sultandağı	6	40.00	3	20.00	3	20.00	2	13.33	1	6.67	-	-	15		
Çarnözü	4	40.00	4	40.00	-	-	2	20.00	-	-	-	-	10		
Şuhut	-	-	5	31.25	2	12.50	5	31.25	1	6.25	3	18.75	16		
Koçyatağı	-	-	4	50.00	1	12.50	2	25.00	1	12.50	-	-	8		
Toplam	71	17.32	88	21.47	67	16.34	86	20.97	62	15.12	36	8.78	410		

*: Köy, **: İlçe

Geleneksel giysiye sahip olma yılının bireylerin yaşları ile doğru orantılı olduğu, araştırma sırasında yapılan gözlemlerden ortaya çıkmıştır.

4.1.9. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysiye Sahip Olma Nedenleri

Geleneksel giysileri ellerinde bulunduran bireylerin giysiye sahip olma nedenlerini anlamak amacı ile sorulan soruya verilen cevaplar değerlendirilmiş ve sonuçları çizelge 10 ve şekil 10 da sunulmuştur.

Şekil 10. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysiye Sahip Olma Nedenleri (%)

Çizelge 10 un incelenmesinden bireylerin geleneksel giysiye sahip olma nedenlerinin başında % 45.37 oranı ile bireylerin kendi nişanları ile yakınlarının düğünü gibi özel günler gelmekte olup, geriye kalanlardan % 28.78 gelin olma, % 11.71 hediye edilme, % 4.88 anneanne ve babaanneden miras yoluyla, % 3.65 başka sebeplerle, % 3.17 kayınanasının ölümüyle ve % 0.98 annesinin ölümü nedeniyle giysiye sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 10 da görüldüğü gibi, % 45.37 düğün, nişan sonucu giysiye sahip olma oranı ile % 28.78 gelin olma oranının tümünün özel günlerde temin edilmiş giysi olarak kabul edilmesi halinde oran % 74.15 e yükselmektedir. Bu oran da geleneksel giysilerin temin edilmesinde, özel günlerin önemli olduğunu göstermektedir. Miras, kaynana ölümü ve anne ölümü nedeni ile temin edilen giysilerin toplamında % 9.03 gibi bir oranda kaldığı görülmektedir.

Çizelge 10. Geleneksel Kadın Giysilerini Elllerinde Bulunduran Bireylerin Giysiye Sahip Olma Nedenleri

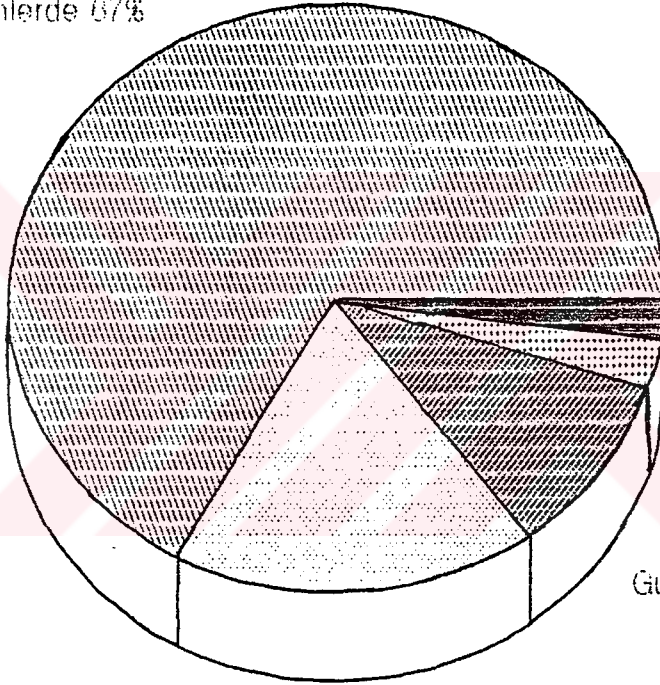
Yerleşim yerleri	Hediye n %	Annem öldüğü. n %	Kayınva. öldüğü. n %	Miras n %	Gelin olduğu. n %	Çocuğu. doğumun. n %	Düğün-Nişan gibi nedenle n %	Başka n %	Σ
Merkez	-	1 2.86	3 8.57	-	10 28.57	1 2.86	18 51.43	2 5.71	35
Beicekaracaören	-	-	1 11.11	-	7 77.78	-	1 11.11	-	9
Başmakçı	2 16.67	-	1 8.33	-	1 8.33	-	8 66.67	-	12
Yassıören	1 16.67	-	-	1 16.67	2 33.33	-	2 33.33	-	6
Bayat	-	-	1 7.14	-	2 14.29	-	11 78.57	-	14
Aşağıçaybelen	-	-	1 12.50	1 12.50	-	-	6 75.00	-	8
Bolvadin	1 7.14	-	-	3 21.43	1 7.14	-	9 64.29	-	14
Hamidiye	2 25.00	-	1 12.50	-	-	-	5 62.50	-	8
Çay	-	-	-	-	8 53.33	-	7 46.67	-	15
Cobanlar	2 9.52	-	-	-	4 19.04	-	14 66.68	1 4.76	21
Değirmendere	-	-	-	-	6 60.00	-	4 40.00	-	10
Dazkırı	2 11.11	-	-	-	2 11.11	4 22.22	10 55.56	-	18
Çiftlik	-	-	-	-	4 57.14	-	3 42.86	-	7
Dinar	-	-	-	-	8 53.33	-	7 46.67	-	15
Yelalan	2 50.00	-	-	-	-	-	2 50.00	-	4
Emirdağ	3 16.67	-	1 5.56	1 5.56	-	-	7 38.89	6 33.33	18
Salihler	3 42.86	-	-	-	-	-	4 57.14	-	7
Evciler	2 15.38	1 7.69	-	2 15.39	2 15.39	-	6 46.15	-	13
Akyurma	2 22.22	-	1 11.11	3 33.34	-	-	3 33.34	-	9
Hocalar	9 47.37	-	-	3 15.79	2 10.53	-	5 26.31	-	19
İhsaniye**	2 40.00	-	1 20.00	-	-	-	2 40.00	-	5
İHSANIYE**	-	-	-	-	8 80.00	-	2 20.00	-	10
Karacahmet	-	-	-	-	7 70.00	-	3 30.00	-	10
İscehisar	3 30.00	-	-	1 10.00	3 30.00	-	3 30.00	-	10
Çarşıl	-	-	-	1 14.29	-	-	2 28.57	4 57.14	7
Kızılören	-	2 13.33	-	-	7 46.67	-	6 40.00	-	15
Alamescit	1 10.00	-	1 10.00	-	3 30.00	-	5 50.00	-	10
Sandıklı	2 20.00	-	-	-	7 70.00	-	1 10.00	-	10
Gökçealan	2 20.00	-	-	-	5 50.00	-	3 30.00	-	10
Suncanlı	-	-	-	-	4 66.67	-	2 33.33	-	6
Çalışlar	-	-	-	-	6 100.00	-	-	-	6
Sultanadağı	4 26.67	-	-	2 13.33	-	1 6.67	8 53.33	-	15
Çamözü	3 30.00	-	-	-	-	-	6 60.00	1 10.00	10
Şuhut	-	-	1 6.25	2 12.50	4 25.00	-	9 56.25	-	16
Koçyatağı	-	-	-	-	5 62.50	-	2 25.00	1 12.50	8
Toplam	48 11.75	4 0.98	13 3.17	20 4.88	119 28.78	6 1.46	186 45.37	15 3.65	410

** Köy. *** İlçe

4.1.10. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysileri Şimdiye Kadar Hangi Amaçlarla Kullandıkları

Araştırma sonucunda bireylerin, geleneksel giysileri özel günlerde % 67.08, gelinlik olarak % 18.05, günlük olarak % 2.68, bayramlarda % 2.68, başka amaçlarla % 2.19 oranında kullandıkları çizelge 11 ve şekil 11 de görülmektedir.

Özel Günlerde 67%

Başka 2%

Bayramlarda 3%

Günlük 10%

Gelinlik Olarak 18%

Şekil 11. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin
Giysileri Şimdiye Kadar Hangi Amaçlarla Kullandıkları (%)

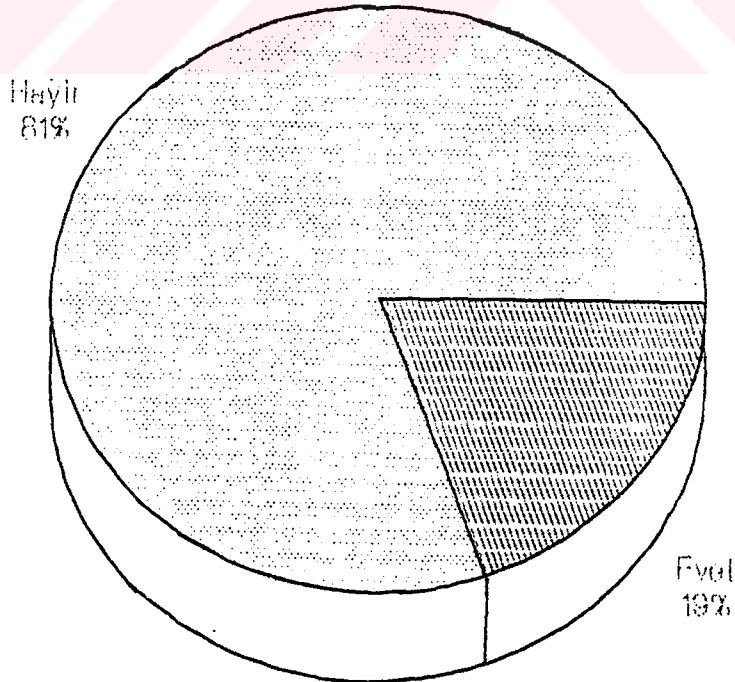
Gelin olma, bayramlar ve özel günler nedeniyle kullanılan giysilerin toplam oranının % 87.81 gibi, bütüne çok yakın bir sayıya yaklaşması, bu özel giysilerin söz konusu günler dışında pek giyilmediğini ortaya çıkartmıştır. Ayrıca, ölüm olaylarında bu geleneksel giysilerin pek giyilmediği de görülmektedir.

4.1.11. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysi Üzerinde Değişiklik Yapıp Yapmadığı

Araştırılan geleneksel giysilerin aslına ne kadar yakın olduğunu anlamak için, bireylere bu giysiler üzerinde değişiklik yapıp yapmadığı sorulmuş ve verilen cevaplar çizelge 12 ve şekil 12 de sunulmuştur. Buna göre geleneksel giysi üzerinde değişiklik yapmayan bireylerin % 80.73, üzerinde değişiklik yapan bireylerin % 19.27 oranında oldukları anlaşılmaktadır.

Geleneksel giysi üzerinde değişiklik yapan bireylerin giysiyi değiştirme nedenlerinin başında yer alan yıpranmanın % 46.84, başka nedenlerin % 44.30, modanın % 5.06, kullanım zorluğunun % 3.80 oranında olduğu anlaşılmıştır.

Geleneksel giysi üzerinde değişiklik yapılmama oranının çoğunlukta olması, araştırmaya alınan giysilerin aslına yakın olduğunu göstermektedir.

Şekil 12. Geleneksel Kadın Giysilerinin Ellerinde Bulunduran Bireylerin
Geleneksel Giysi Üzerinde Değişiklik Yapıp Yapmadığı (%)

Çizelge 12. Geleneksel Kadın Giysilerini Ellerinde Bulunduran Bireylerin Giysi Üzerinde Herhangi Bir Değişiklik Yapmadığı

Yerleşim yerleri	Değişiklik Yapılıp Yapılmadığı				Σ n
	evet		hayır		
	n	%	n	%	
Merkez	16	45.71	19	54.29	35
Belcekaracaören	-	-	9	100.00	9
Başmakçı	2	16.67	10	83.33	12
Yassıören	3	50.00	3	50.00	6
Bayat	-	-	14	100.00	4
Aşağıçaybelen	4	50.00	4	50.00	8
Bolvadin	2	14.29	12	85.71	14
Hamidiye	1	12.50	7	87.50	8
Çay	3	20.00	12	80.00	15
Çobanlar	3	14.29	18	85.71	21
Değirmendere	3	30.00	7	70.00	10
Daz	6	33.33	12	66.67	18
Çiftlik	3	42.86	4	57.14	7
Dinar	-	-	15	100.00	15
Yelalan	2	50.00	2	50.00	4
Emirdağ	-	-	18	100.00	18
Salihler	-	-	7	100.00	7
Evciler	-	-	13	100.00	13
Akyarma	-	-	9	100.00	9
Hocalar	11	57.89	8	42.11	19
İhsaniye	2	40.00	3	60.00	5
İHSANIYE**	-	-	10	100.00	10
Karacaahmet	-	-	10	100.00	10
İscehisar	-	-	10	100.00	10
Çatağıl	-	-	7	100.00	7
Kızılören	2	13.33	13	86.67	15
Alamescit	2	20.00	8	80.00	10
Sandıklı	2	20.00	8	80.00	10
Gökçealan	2	20.00	8	80.00	10
Sincanlı	2	33.33	4	66.67	6
Çalışlar	-	-	6	100.00	6
Sultandağı	1	6.67	14	93.33	15
Çamözü	2	20.00	8	80.00	10
Şuhut	3	18.75	13	81.25	26
Koçyatağı	2	25.00	6	75.00	8
Toplam	79	19.27	331	80.73	410

*: Köy, **: İlçe

4.2. Afyon İli Geleneksel Kadın Giysilerinin Yöresel Özellikleri

Anket formu ile Afyon ili geleneksel kadın giysilerinin yöresel özelliklerini belirlemeye yönelik 13 soru sorulmuş, bunlardan 9 soruya bireylerin çoğunlukla giysileri diktirmeleri ya da satın almaları nedeniyle cevap alınamamış olup, diğer 4 soruya verilen cevaplar değerlendirilerek sonuçları çizelgeler halinde sunulmuştur.

4.2.1. Geleneksel Kadın Giysilerini Oluşturan Parçaların Yöresel Adları, Giysi Özellikleri, Kullanılan Renkler

Geleneksel giysileri oluşturan parçaların yöresel adlarının, günümüzde kullanılan kıyafetlerden hangisinin karşılığı olduğu çizelge 13 de sunulmuştur.

Bu giysileri oluşturan parçaların, kullanılan kumaş, süsleme ve kullanım amaçlarına göre adlandırıldığı görülmektedir.

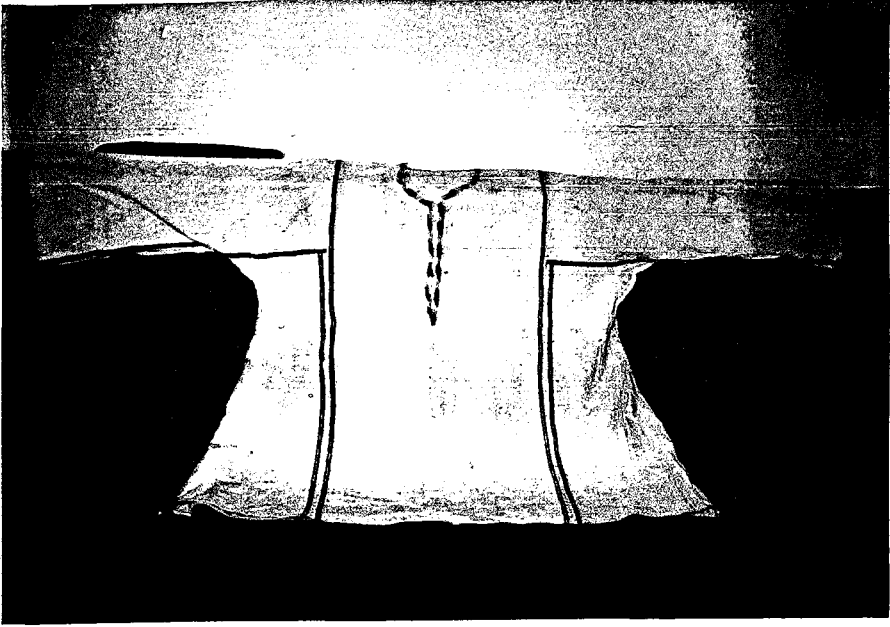
4.2.1.1. Geleneksel İç Çamaşırları

Araştırma sonucunda iç çamaşırlarını, bireylerin % 4.88 i don, % 14.39 u top don, % 4.88 i zıbın, % 12.20 si dikorta ve % 67.36 sı iç göğnek olarak adlandırmışlardır.

4.2.1.1.1. İç Göğnek

Geleneksel giysilerde kullanılan iç çamaşırlarının % 67.56 sının iç göğnek olarak adlandırıldığı çizelge 13 den anlaşılmaktadır. Yörede farklı modellerde iç göğnek giyilmektedir. Bunlardan pazen veya basma türü pamuklu kumaşlardan yapılan, yakasız ve öndeki yırtmacı göğüs altına kadar açık, kenarları farklı bir kumaşla süslenmiş, boyu kısa veya diz altına kadar inen ve tene giyilen uzun kollu gömleğe iç göğnek adı verilmekte olup, yaka ve öndeki yırtmaç kenarları pulla işlenmiş olanlarına da pullu göğnek denilmektedir.

Diğer taraftan yörede beyaz el dokuması, pamuklu ve bürümcükden yapılan yaka ve kol kenarları oyah ve işli, kırmızı ve mavi çizgili göğneklere de rastlanılmıştır (Şekil 13-14).

Şekil 13. Pamuk İpliğinden Dokunmuş İşlemeli Göğnek
(Sandıklı) Özgün

Şekil 14. Pamuk İpliğinden Elde Dokunmuş Yakası İşlemeli Kol
Kenarları Oyalı Göğnek (Sandıklı) Özgün

Basma, pazen, patiska türü kumaşlardan yapılan ve yakası açık olan bu göğneklerin pek çoğunda, yakaların her iki tarafına 5 cm lik kumaş parçası dikilerek süslenmektedir. Göğneğin yakasının, göğüs altına kadar açık olması bağda, tarlada ve bahçede çalışan kadının, bebeğini kolay emzirmesini sağlamaktadır.

Kadınlar kendi göğneklerini kendileri dikmektedir. Önceleri büyük bir itina ile elde dikilen göğnekler, günümüzde dikiş makinalarının yaygınlaşması ile makinalarda dikilmektedir.

4.2.1.1.2. Dikorta

Patiska veya opalden yapılan askılı, dizlere kadar uzun, yaka kısmı elde veya makinada işlemeli dekolte iç çamaşırına dikorta denilmektedir. Pembe, mavi, yeşil gibi açık renklerde olup, donu ile birlikte takım olarak da yapılmaktadır (Şekil 15).

Şekil 15. Yaka ve Etek Kısımları İşlemeli Dikorta (Dazkırı) Özgün

Afyon ilçe merkezi ile Başmakçı, Bolvadin, Çay, Dazkırı, Dinar ve Emirdağ gibi büyük ilçelerde görülmektedir.

Pul işlemeli göğnekler, dikortalar ve donlar kadınların iç çamaşırına her dönemde ne kadar önem verdiklerini göstermektedir.

4.2.1.1.3. Zıbın

Koçu (1967), kelimenin aslı zıbun ise de halk arasında zıbın denilen, kışın giysi altına giyilen, kolsuz ve pamuklu yeleğin adı olup, bu yeleğe "içlik" de denilir şeklinde tanımlamaktadır.

Koçu'ya göre, giysinin içine giyilen kolsuz pamuklu yeleğe zıbın denilmesinin yanında, Afyon yöresinde pamuklu kumaş arasına bir kilo yün yerleştirilerek, patiska veya mermerşahi ile astarlanıp, kapitone dikişi ile oluşturulan kollu, önden açık, önü arkasına göre uzun hırkaya da zıbın denilmektedir. Söz konusu zıbın Değirmendere, Kızılören ve Gökçealan'da görülmektedir (Şekil 16).

Şekil 16. Zıbın (Değirmendere) Özgün

4.2.1.1.4. Don

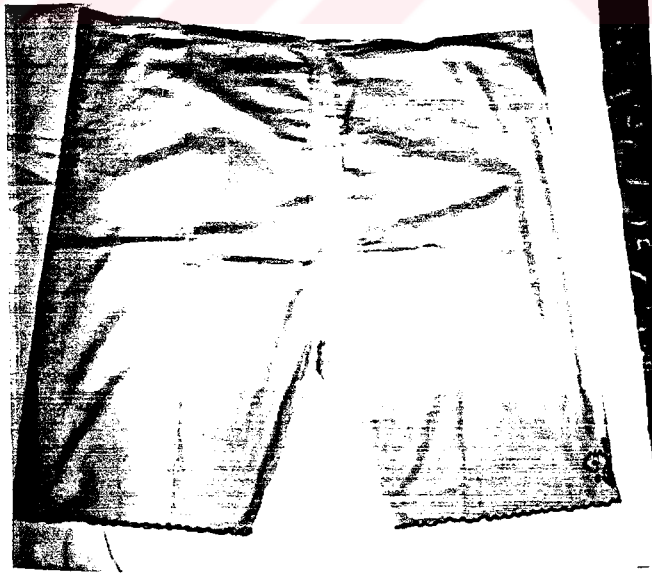
Don ; vücudu belden aşağı topuklara kadar örten ve bacaklar için iki parçası bulunan ve ten üstüne giyilen bir iç çamaşır olarak tanımlanmaktadır (Koçu 1967).

Yörede paçaları lastikli, ağı ile uçkur arası kısa olan, bele çıkarılmadan kalçalar üzerinde tutularak bileklerde dökümlü kalması sağlanan, bir nevi şalvara top don veya diz bezi denilmektedir. Top donların (diz bezi) içleri astarlı olup, bunların içine başka bir şey giyilmemektedir. Don çoğunlukla üç eteğin içine giyilmekte olup, sayanın (entarinin) altından ve arasından çok az görülmektedir (Şekil 17).

Şekil 17. Top Don (Diz Bezi)(Dinar) Özgün

Öte yandan, patiska veya opal kumaştan yapılmış, eni top don ve diz bezine göre dar, paçaları lastikli ve diz üzerinde olan ve dikortanın altına giyilen iç çamaşırına da don denilmektedir. Bunlar dikorta ile aynı renkte olup, paçaları işlemeli olanları da bulunmaktadır (Şekil 18).

Şekil 18. Dikorta ve Don İç Çamaşırı Takımı (Merkez İlçe) Özgün

4.2.1.1.5. Geleneksel Olmayan İç Çamaşırları

Çizelge 13 den ellerinde geleneksel kadın giysisi bulunan bireylerin % 10.73 ünün geleneksel giysilerinin içine, günümüzde kullanılan atlet ve külot giydiği görülmektedir. Bu iç çamaşırlarını kullanan bireylerin küçük yaş grubunda oldukları görülmektedir.

Atlet-külot ; atlet, günümüzde yaygın olarak kullanılmakta olan, pamuklu ve penye türü kumaşlardan yapılan, kollu ve kolsuz çeşitleri bulunan iç çamaşırdır. Külot da, atlette olduğu gibi, pamuklu ve penye kumaşlardan yapılan iç çamaşırdır.

Atlet ve külot kullananların yaş grubunu, küçük yaştaki bireyler oluşturmaktadır.

4.2.1.2. Gömlek

Gön, deri, gömlek çıplak tene giyilen şey demektir olarak tanımlanmaktadır (Koçu 1967). Yörede gömleğe göğnek denilmektedir.

Afyon yöresinde gömleği, bireylerin % 3.66 sı iç fistan, % 13.66 sı da enteri olarak adlandırmaktadır.

4.2.1.2.1. İç Fistan

İç fistan, fistan veya üç eteğin içine, pullu göğneğin ise dışına giyilen uzun kollu, yakasız, yakası göğüs altına kadar açık, basma, saten veya pazenden yapılmış üzeri fisto ve kurdelelerle süslü uzun giysi parçasıdır (Şekil 19-20).

4.2.1.2.2. Enteri

Enteri, kutnu, kadife ve satenden, uzun kollu, kolları lastikli veya manşetli, manşetleri çıtçıtlı, "u" veya "v" yakalı, boyu bele kadar olup, şalvarın üzerine giyilen bir çeşit bluzdur (Şekil 21-22).

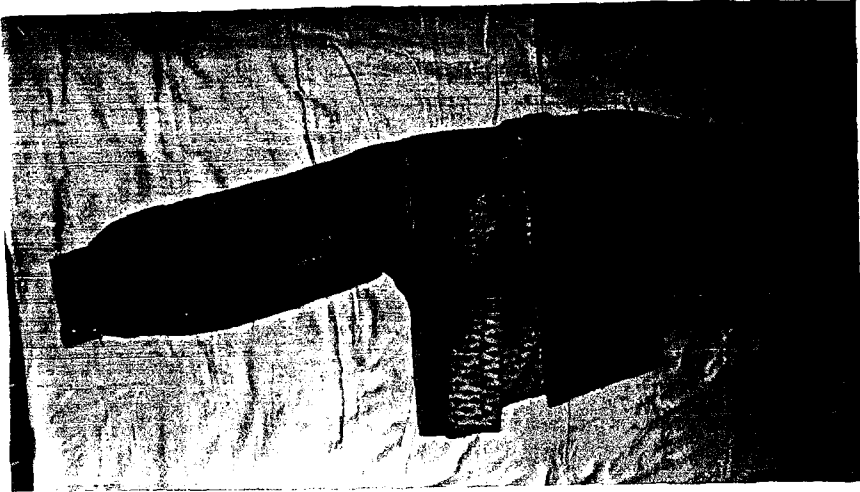
Şekil 19. Fistanın İçine Giyilen Bir İç Fistan (Çobanlar) Özgün

Şekil 20. Üç Etek İçine Giyilen İç Entari (Bayat) Özgün

Şekil 21. Şalvar Üzerine Giyilen Kadife Bir Enteri (Çamözü) Özgün

Şekil 22. Şalvar Üzerine Giyilen Boncuklu Kutnudan Enteri (İhsaniye)
Özgün

4.2.1.3. Şalvar

Hem erkeklerin hem kadınların giydiği bol ağı geniş üst donu (Koçu 1967) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yörede geleneksel giysi parçalarından olan şalvarın, bireylerin % 41.71 i don, % 27.80 nide şalvar olarak adlandırmıştır (Çizelge 13).

Geleneksel giysileri ellerinde bulunduran bireylerin % 69.51 inde şalvar bulunması ve halen kullanılmakta olması, geleneksel giysilerden olan şalvarın, yörede önemli bir yeri bulunduğunu göstermektedir.

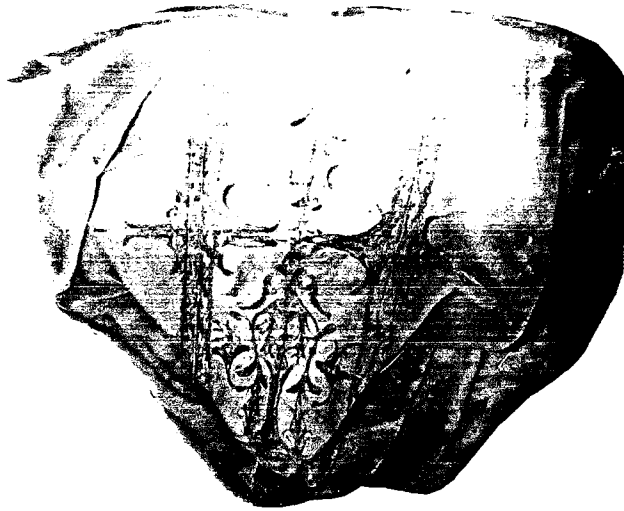
Özel günlerde giyilen şalvarlar, önceleri kutnu, çuha, saten ve kadifeden, sim ve sırma işlenerek yapılırken, günümüzde kutnu, kadife, basma ve pazenden işlemesiz olarak yapıldığı görülmektedir (Şekil 23-24-25).

Şekil 23. Kadifeden Sırma İşlemeli Bir Şalvar (İhsaniye) Özgün

Şekil 24. Aralarına Renkli Taşlar Konularak İşlenmiş Saten Şalvar
(Akyarma) Özgün

Şekil 25. İşlemeli, Çuhadan Yapılmış Şalvar (Çobanlar) Özgün

Yörede, boyu belden bileğe kadar olan eni boyundan daha geniş, dikdörtgen şeklindeki kumaşın iki köşesinde ayak girebilecek kadar paçası bulunan, içi astarlı, beline uçkur takılarak dökümlü durması sağlanan giysi parçasına bazı yerlerde şalvar, bazı yerlerde don denilmektedir. Don, ağının geniş ve dökümlü durması ile içe giyilen dondan farklıdır. Bazen, şalvarın iki paça arasındaki kumaşı, toplanıp bele sokularak, daha dökümlü durması sağlanmaktadır (Şekil 26).

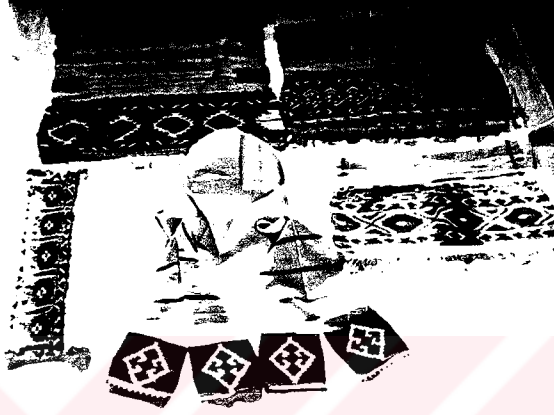
Yörede şalvarın beline takılan uçkurun, şalvarı bele tutturmakla kalmayıp, süsleme unsuru olarak da kullanıldığı görülmüştür.

Eskiden iç donu, şalvar, sıkma, potur, zıpka gibi belden aşağı giyilenler, bele uçkur denilen ince kuşakla bağlanarak tutturulduğu için, hepsinin üst kenarında uçkurun içinden geçtiği uçkurluk bir yer bulunmaktadır (Koçu 1967) şeklinde tanımlanmaktadır.

Şekil 26. Bele Toplanarak Kullanılan Kadife Şalvar ve Enteri Takımı
(Sultandağı) Özgün

Uçkur, şalvarın beline geçirilerek lastik görevi yapan, patiskadan, 10-20 cm arasında eni olan, dışarıda görülen iki ucu renkli ipliklerle işlenmiş veya elde dokunan kilim parçaları dikilmiş kemerlerdir (Şekil 27).

Şekil 27. Uçlarına Elde Dokunan Kilim Parçaları Dikilmiş Uçkur
(Akyarma) Özgün

Akyarma köyünde olduğu gibi uçkur, şalvarın üzerine bağlanarak işlenmiş uçları şalvarın arkasından sarkıtıldığı gibi, bazı köylerde önden ve yandan sarkıtıldığında görülmektedir (Şekil 28).

Çobanlar ilçesinde, kullanılan malzemeden dolayı şalvara, çuha don adı verilmektedir. Çuha, yün mensucat, yünlü kumaştan yapılan esbab (Koçu 1967) şeklinde tanımlanmaktadır. Çuhaya Afyon yöresinde çufa denilmektedir.

Günümüzde, yörede çuha don yapılmamakla birlikte, eskiden yapılmış çok değerli donların üzerlerinin özenle işlendiği elde edilen örneklerden anlaşılmaktadır (Şekil 29). Yörede mavi ve deve tüyü rengi çuhadan yapılan şalvarlara rastlanılmaktadır.

Şekil 28. Şalvarın Dışında Bırakılan İşlemeli Uçkurlar (Akyarma) Özgün

Şekil 29. Çuha Kumaştan Yapılmış Kaneviçe İşlemeli Don ve Enteri (Çobanlar) Özgün

4.2.1.4. Entari

Koçu (1967) entariyi, basma, patiska ve benzeri kumaşlardan yapılan, uzun, düz ve süssüz kadın giysisine entari adı verilmektedir olarak tanımlamaktadır.

Yörede entari kelimesi, enteri olarak kullanılmaktadır. Afyon bölgesinde giyilen entarilerin patiska, basma türü kumaşlardan yapıldığı gibi, kadife, ipekli, saten gibi kumaşlardan, düz ve sade denemiyecek kadar süslü yapıldıkları görülmüştür.

Araştırma sonucunda entariye bireylerin, % 4.39 unun siğli entari, % 38.04 ünün entari, % 6.83 ünün peşli entari, % 9.27 sinin saya, % 6.10 unun elbise, % 25.61 inin fistan, % 1.46 sınıfın üç etek adını verdiği çizelge 13 den görülmektedir.

4.2.1.4.1. Üç Etek

Üç etek tanımı, entarinin belden aşağı kısmının üç ayrı yaprak dilimi halinde yapılmasından gelir. Cariyeler hizmet ederken, hızla gidip gelmek için, bu entarinin ön ve yanlarında bulunan yaprakları kaldırır, bellerindeki kuşak veya kemeri sokarlardı (Koçu 1967) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yörede, basma, pazen, bursa çekmesi, kutnu, altı parmak ve kadifeden yapılan, iki yanı yırtmaçlı, önden açık, uzun kollu, yakasız, kenarları kertme veya su taşı ile süslü entarilere üç etek adı verilmektedir. Yöresel olarak saya, peşli ve siğli entari olarak adlandırılanların hepsi üç etek olup, anket uygulanan 410 bireyin % 21.95 inin üç etek kullandığı çizelge 13 den anlaşılmaktadır.

4.2.1.4.2. Peşli Entari

Peşli entari, genellikle kutnu ve şetariden, iki yanı yırtmaçlı, önden açık, yakasız, kenarları kaytan (su taşı) ile süslü, kolları yırtmaçlı ve manşetli, manşetleri çıtçıtlı ile tutturulan, içi astarlı üç etek entarilerdir. Eteklerindeki parçalardan herbirisine Değirmendere, Dazkırı, Çiftlik ve Evciler gibi yerleşim yerlerinde peş adı verildiğinden, bu entarilere peşli entari denilmektedir (Şekil 30).

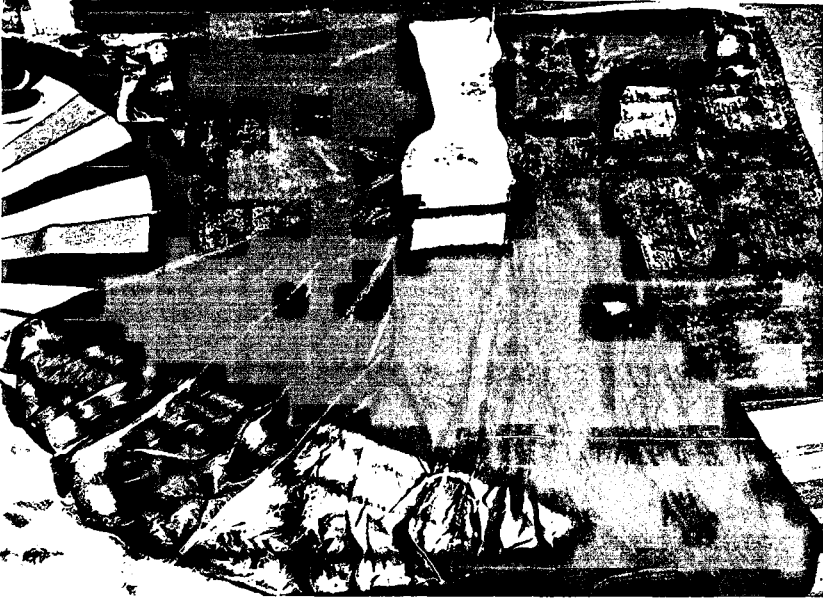
Şekil 30. Kutnudan Yapılmış Peşli Entari (Çiftlik) Özgün

4.2.1.4.3. Siğli Entari

Siğli entari, içe ve dışa giyilen iki entariden oluşmaktadır. Bunlardan dışa giyilen kadife, tefarik, kutnu ve Bursa çekmesi kumaştan yapılan, iki yanı yırtmaçlı, önden açık, yakasız, öndeki eteklerin (siğlerin) içte kalan kenarları ile arka etek kenarları renkli kertmelerle süslü, kol kenarları geniş, öndeki etek uçları arkaya toplanan dış entari olup ; içe giyilen ise basma veya pazenden yapılan, iki yanı yırtmaçlı, önden açık, yakasız, öndeki eteklerin (siğlerin) içte kalan kenarları ile arka etek kenarları renkli kertmelerle süslü, uzun kolları dış entarinin kolları içinden dışarı çıkan, öndeki etek uçları dıştaki entarinin etek uçları ile birlikte arkaya toplanan entari ise iç entaridir. Yörede, bu her iki entariye üç etek adı verilmektedir.

Kadife gibi iki yüzü farklı kumaşlarda, öndeki siğler, kumaşın tersi kullanılarak dikilmekte olup, her iki entarinin etekleri toplandığında, kumaşın yüzü görülebilmektedir (Şekil 31). Dinar, Kızılören, Alamescit ve Gökçealan'da ön etek parçalarına siğ denilmektedir.

Siğli entariler, peşli entarilere göre daha uzun olup, ön etek uçları bele bir bağcıkla bağlandığı gibi, kemerin veya kuşağın altına sokularak, entarinin arkasında kıvrıntılar oluşturulmaktadır. İki entari üst üste giyilerek, bu kıvrıntıların daha kabarık durması sağlanmaktadır (Şekil 32).

Şekil 31. Öndeki Siğleri Kumaşın Tersini Kullanılarak Yapılmış Entari
(Emirdağ) Özgün

Şekil 32. İç ve Dış Entarinin Etek Uçları Arkada Toplanmış Siğli Entari
(Emirdağ) Özgün

Peşli entariler ise daha kısa olup, ön etek uçları olduğu gibi bırakılarak, içe giyilen donun, alttan ve yan yırtmaçlardan görülmesi sağlanmaktadır (Şekil 33).

Şekil 33. Peşli Entari (Hocalar) Özgün

Kertme : Sarı, mavi, kırmızı, yeşil, siyah veya beyaz renkte pamuklu kumaşlardan dört parmak eninde ve 12 testere dişi görünümü verecek şekilde kesilerek, farklı renkte kumaş parçasının üzerine dikilmesi ile oluşturulan ve siğli entarinin siğlerinin kenarlarına dikilen süslemelerdir (Şekil 34). Türkmenlerde 12 sayısı uğurlu sayılmakta olup, kertmelerde 12 sayısı ile sınırlı tutulmaktadır.

Şekil 34. Siğleri Kertmelerle Süslenmiş Üç Etek Entari (Sultandağı)
Özgün

4.2.1.4.4. Saya

Emirdağ ve Sultandağı ilçesi ile Çatağı köyünde giyilen üç eteklere saya adı verilmektedir. Sayalar, siğli entarilerde olduğu gibi, içe ve dışa giyilen olmak üzere iki entariden oluşmaktadır. İçe giyilen ve basma veya pazenden yapılan entariye, saya entari ; dışa giyilen ve şetari, çuha, kadife veya satenden yapılan entariye ise saya denilmektedir. Bu yerleşim yerlerinde, saya entari ve sayanın ekonomik güçlükler nedeniyle aynı cins basma veya pazen kumaştan yapıldığı da görülmektedir. Türkmenlerde geleneksel olduğu ve soğuktan koruduğu için, yörede üç etekler üst üste giyilmektedir.

Afyon'da çoğunlukla Türkmenlerin yaşadığı Emirdağı, Aşağıçaybelen, Çatağı, Başmakçı, Sultandağı gibi yerlerde üç eteklere (sayalara) sıkça rastlanmıştır.

4.2.1.4.5. Elbise

Elbise, basma, patiska, saten, kadife, ipekli ve benzeri kumaşlardan yapılan uzun kollu, işlemeli veya işlemez uzun giyim parçasıdır.

Genellikle, özel günler için ipek, kadife ve satenden üzerine değişik gereçler ve işlemler kullanılarak süslemeler yapılan elbiseler tercih edilmektedir. Basma, pazen türü kumaşlardan yapılan elbiseler ise günlük giysi olarak kullanılmaktadır. Araştırma sonucunda krep, mariken, kristal, tafta, birman, saten düşes gibi ipekli kumaşlardan yapılan elbiselerin gelinlik olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu elbiselerde çoğunlukla pembe, yeşil, mavi, yavru ağzı (yanar döner), bej, krem, beyaz ve kırmızı renkler kullanılmıştır (Şekil 35).

Şekil 35. İlçe Merkezinde Kristal (Yanar Döner) Kumaştan Yapılmış
Nişanlılık Elbise (Merkez ilçe) Özgün

Elbiselerin belinde bazen, yanlardan elbiseye tutturulmuş, bazen de tamamen ayrı, kendi kumaşından yapılmış kemerler kullanıldığı gibi, gümüş ve metal kemerlerde kullanılmaktadır.

Elbisenin kumaşından yapılmış (saten, ipek ve kadife) ve elbisenin üzerine giyilen karpuz kollu, yakalı, süslü ceketlere Afyon ilçe merkezi, Başmakçı ve Bolvadin'de rastlanmaktadır (Şekil 36).

Şekil 36. Elbise Üzerine Giyilen Fantazi Çeket (Bolvadin Müzesi)

Elbiselerin içine Dazkırı, Hamidiye, Hocalar ve Yassıören'de don ve gömlekler giyilirken ; Şuhut, Başmakçı ve Afyon ilçe merkezinde dikorta ve don giyilmektedir.

Yörede, elbiselerle birlikte tire (ince) çoraplarla gıcırdaklı (ruga) iskarpin ve pabuç gibi topuklu ayakkabıların kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, elbiselerle birlikte başa, pullu tirşe, yazma ve tülbent örtülmektedir.

4.2.1.4.6. Entari

Entari (enteri), kadife kutnu, Bursa çekmesi, saten, şip veya ipekli kumaştan yapılmış, önden açık, uzun kollu, kolları yırtmaçlı, manşetli, manşetleri düğme veya çıt çıt ile tutturulan, içi astarlı, yakası takıların görülmesi için açık, uzunluğu bele kadar olan, bluz yerine giyilen üst parça ile altına don veya şalvar giyilmesiyle oluşan bir dış giyim parçasıdır (Şekil 37).

Şekil 37. İpekli Kumaştan Yapılmış Şalvar ve Bluzdan Oluşan Entari
(Bolvadin Müzesi)

Entarinin altına giyilen şalvar, entarinin kumaşından olduğu gibi farklı kumaşlardan da yapılabilir.

4.2.1.4.7. Fistan

Fistan, baştan geçirilerek giyilen, çoğunlukla kırmızı ve yeşil kadifeden, yakalı, uzun kollu, kol ve yaka kenarları ile önü kaytan (su taşı) ve fistolarla süslenmiş, bileğe kadar uzun, içine iç fistan ve pullu göğnek giyilen, dışına yine aynı renkte ve kaytanlarla süslü kadife ceket giyilen, beline acem şalı ile birlikte gümüş kuşak bağlanan entariye fistan denilmektedir. Şalvarlı veya şalvarsız olarak kullanılmaktadır (Şekil 38).

Şekil 38. Kadife Fistan (Koçyatağı) Özgün

Afyon yöresinde entarinin % 25.61 gibi bir oranda fistan olarak adlandırıldığı çizelge 13 de görülmektedir. Bolvadin, Çay, Çobanlar, Dazkırı, Dinar, İşçhisar gibi ilçelerde fistan adı yaygın olarak kullanılmaktadır.

Takı olarak, göğüs ve zülûf boncukları ile ciril kullanılmaktadır.

4.2.1.5. Yelek

Yelek, Hava alacak biçimde kolsuz ve genellikle önü açık, eteği bele kadar kısa olup, mintan üstüne veya ceket, salta, cebken altına giyilen bir giyim parçasıdır (Koçu 1967) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yörede geleneksel giysilerde % 43.90 oranında yelek kullanılmaktadır. Bunların % 8.05 i sıkma, % 4.39 u pullu sıkma, % 15.12 si delme ve % 16.34 ü yelek adını almaktadır.

4.2.1.5.1. Sıkma veya Pullu Sıkma

Sıkma veya pullu sıkma, kadife, saten, basma veya pazenden, sıfır yakalı ve önden açık kolsuz bir çeşit yelektir. Önü pul işlemeli, uzun kollu ve yakalı olanlarına pullu sıkma denilmektedir (Şekil 39).

Şekil 39. Pullu Sıkma (Sincanlı) Özgün

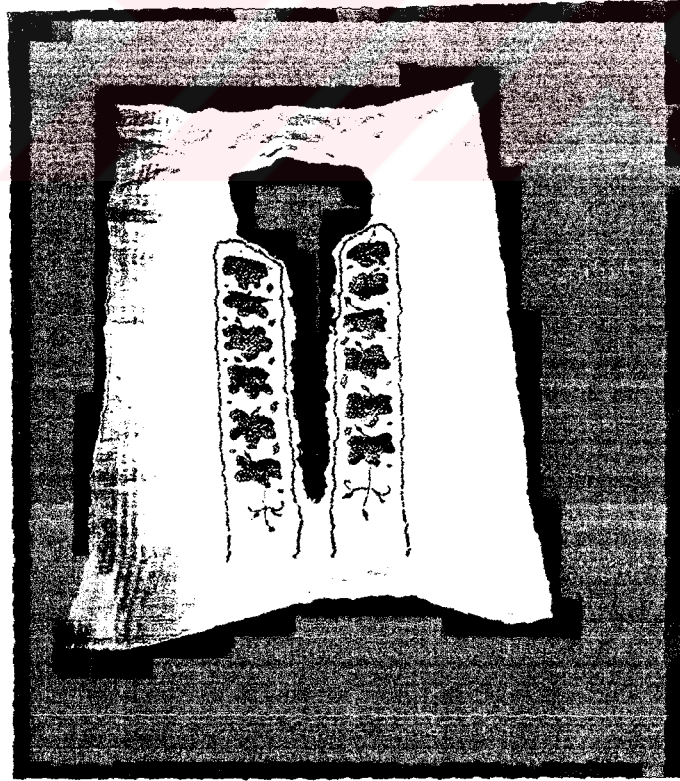
4.2.1.5.2. Delme

Delme, basma, pazen, saten veya kadifeden, sıfır yakalı, önden düğmeli, kolsuz bir çeşit yelektir. Delmelerin yan dikişleri 10 cm eninde kesilen, başka bir kumaşla ön ve arka parçaların birbirine birleştirilmesi ile yapılan çeşitleri bulunmaktadır. Yakası farklı bir kumaş parçasıyla süslenmektedir. Delmelerin içi astarlı olup, önlerine metal düğmeler dikilmektedir. Genellikle ön kısımları kırmızı, mavi ve yeşil kadifeden yapılmış olup, pul, boncuk, düğme ve kaytanlarla süslenmektedir (Şekil 40).

Delmelerin çoğunlukla üç eteklerle, sıkmaların ise fistan ve entariyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. İşlemeli yelekler, kimi zaman önü göbeğe kadar açık olan fistan ve entarilerin içine giyilerek, giysiye farklı bir görüntüm katmaktadır (Şekil 41).

Şekil 40. Pul İşlemeli Delme (Bolvadin Müzesi)

Şekil 41. Yakası Ciğer Deldi İşlemeli Delme (Sandıklı) Özgün

Üç eteklerle birlikte giyilen yelekler, yörede çift giyilmekte olup, içtekinin basma ve pazenden işemesiz, dıştağının ise kadife ve satenden, işleme ve süslemelerle dolu olarak, gösterişli bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra gelinlerde, her iki yelekte işlemeli olarak yapılmaktadır. Özellikle genç kızlar iç göğneklerini ve yeleklerini, pulla veya kaneviçe tekniğı ile işleyip, kenarlarına oyalar yaparak çeyizlerine koymaktadır (Şekil 42).

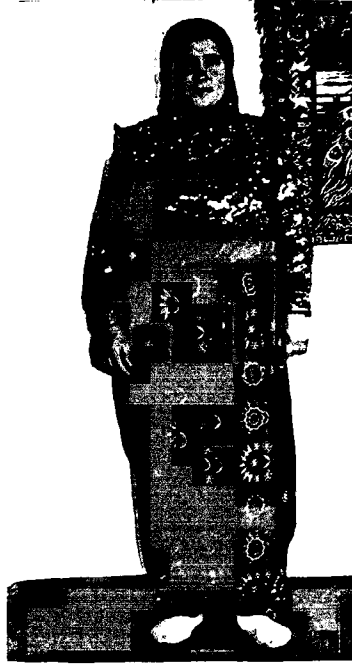
Şekil 42. Kaneviçe İşli Delme (Bolvadin Müzesi)

Yeni gelinlerin üç etekte giydiği iki yelekten içtekinin yeşil, dıştağının kırmızı kadifeden yapılmasının, yeni gelinin kırklı sayılması anlamına geldiğı, bireylerin 21. soraya verdikleri cevaptan anlaşılmaktadır.

İşlemeli göğneklerden, yelek ve donlardan, yöredeki kadınların iç giyimine ne kadar önem verdikleri anlaşılmaktadır.

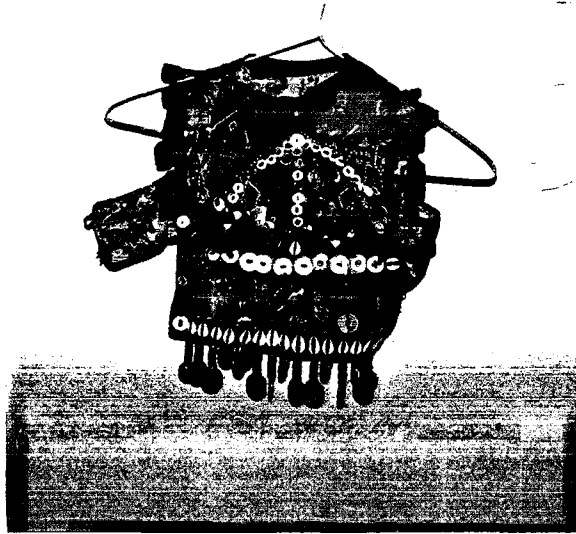
Öte yandan, yörede al basmasının diye, yeni doğum yapmış kadın, pullu yeşil kadife entari üzerine, sıfır yakalı, alt kısmı lastikli ve göğüs altında, pul işlemeli kırmızı kadifeden sıkma giymekte ve kırk gün çıkartmamaktadır. Sıkma ayrıca, kırklı kadınlar dışında fistan ve entari içine giyilmektedir (Şekil 43).

Al basma-kırk basma : Yeni doğum yapan kadın, kırk gün evden çıkarılmaz. Doğum yapan kadını ve çocuğunu al basmasının, kırk basmasının diye çeşitli tedbirler alınır. Bu dönemde kadının yanına, kırk günü doldurmamış yeni evli, yeni doğum yapmış ve ziynetli (takılı) kadınların girmesine izin verilmez. Kadının başına veya beline kırk gün süresince kırmızı kurdele bağlanır ve kırk gün sonra, kadın ve çocuğı, kırk suyu ile arılık ve duruluk dilekleriyle yıkanır.

Şekil 43. Yeni Doğum Yapan Kadının Giydiği Kırmızı Renkli Pullu Sıkma Yelek (Çobanlar) Özgün

Diğer taraftan yeni yürümeğe başlayan çocuğa, sıfır yakalı, baştan geçirilerek giyilen, kolsuz, kadifeden, üzeri eski para, boncuk, yılan kemiği, iğde ağacı parçası ve kaplumbağa kabuğu parçaları ile süslü kadife veya pazenden yapılan, adma adım atmak-atlamak anlamına gelen artmak denilen bir çeşit yelek giydirilmektedir. Bu giysinin yörede, çocuğa nazar değmesin diye giydirildiği anlaşılmaktadır (Şekil 44).

Şekil 44. Yeni Yürümeğe Başlayan Çocuğun Giydiği Yelek (Artmak) (Gökçealan) Özgün

4.2.1.6. Ceket

Yörede geleneksel kadın giysisinde çoğunlukla ceket kullanılmakta olup, bunlardan % 21.71'inin ceket, % 19.76'sının güdük, % 17.56'sının bolka, % 2.44'ünün salta ve % 1.71'inin de küstü adını aldığı çizelge 13 den görülmektedir.

Kırmızı, mavi, bordo veya yeşil kadife veya çuhadan, önden açık, bebe yakalı, kollu, yaka ve kol kenarlarının üstleri pullu işli, kaytan ve fisto ile süslü boyu kısa olan cekete bolka, güdük veya küstü denilmektedir. Ceketler genellikle içine giyilen üç etek fistan ve entarinin rengine kadife ve çuhadan yapılmaktadır.

Güdük, bolka, salta ve küstü ceketler, yörede fistan, entari ve elbise üzerine giyilmektedir.

Saltalar, bolkadan farklı olarak yakasız ve daha kısa yapılmaktadır. Güdükler daha dar olup, önünden içine giyilen işli delmeler görülmektedir. Bolka, güdük ve saltanın omuz ve göğüs kısımlarına hapishanede yapıldığı için, dam boncuğu adı verilen boncuklar takılmaktadır. Bu boncuklar, ceketin her iki önünde üstte büyük bir üçgenle, altında üç küçük üçgen ve onların saçaklarından oluşmaktadır. Yine bu ceketlerin etek kısımlarında, tığla örülmüş pullar veya saçaklar bulunmaktadır. Bu ceketlere, kenarlarındaki saçaklar, giyen kişi yürürken titrediği için İşçehisar, Çatağıl ve Çobanlar'da olduğu gibi titrekli bolka denilmektedir (Şekil 45).

Çay ve Sultandağı'nda kutnu ve şetariden yapılan ceketlere salta denirken, Gökçealan'da çuhadan yapılanlara şayak denilmektedir. Yine Evciler'de kadife ceketin arka yakasına siyah orlondan örülmüş, saçlık denilen 40 tane saç örgüsü dikilmektedir (Şekil 46).

Çizelge 13 te görüldüğü gibi % 21.71 i oluşturan ceketler ise, genellikle elbiselerle birlikte kullanılan, aynı kumaş ve renkten, üzerleri dantel ve fistolarla süslü, uzun kollu ve değişik modelde yakalara sahip ceketlerdir. Çoğunlukla Afyon ilçe merkezi ile Çay ve Bolvadin gibi büyük ilçelerde görülmektedir.

Diğer taraftan Karacaahmet gibi köylerde kadifeden, uzun kollu, üzeri sırma işli, içine gömlek, altına şalvar giyilerek kullanılan ceketlere rastlanılmaktadır (Şekil 47-48).

Şekil 45. Titrekli Bolka (Çobanlar) Özgün

Şekil 46. Saçıklı Ceket (Evciler) Özgün

Şekil 47. Sırma İşlemeli Kadife Ceket (Karacaahmet) Özgün

Şekil 48. Şalvar Üzerine Giyilen Ceketin Giyimde Kullanış Şekli
(Karacaahmet) Özgün

4.2.1.7. Önlük

Kadife, saten, keten, basma, pazen ve pamuklu dokumadan yapılan, elbisenin önüne takılan, iki yanındaki bağcıklarla arkadan bağlanan örtülere önlük denilmektedir.

Yörede önlüklere % 14.63 le önücek, % 10.98 le de peştemal denilmekte olup, oranla çizelge 13 de görülmektedir. Ayrıca bu çizelgeden, anket uygulanan 410 kişiden % 25.61 inin geleneksel giysi ile birlikte önlük kullandıkları anlaşılmaktadır. Bazı köylerde önlüğe, peşkir adı verilmektedir.

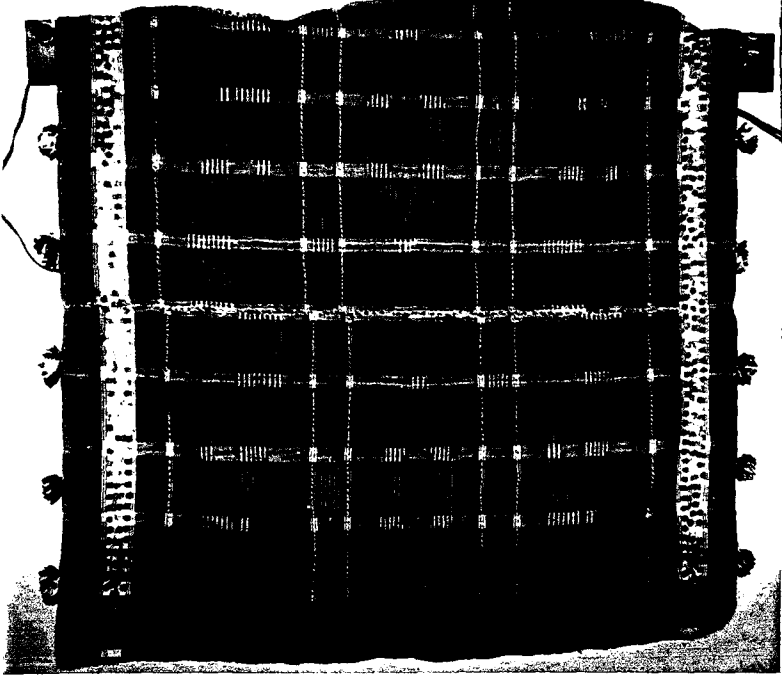
Pamuk ipliği veya ipekten dokunmuş, çubuklu ve renkli kumaşlardan yapılmış önlüklere yörede peştemal denilmektedir. Dinar, Dazkırı, Hocalar, Kızılören, Sandıklı ve Gökçealan'da yaygın olarak kullanılan peştemalın, kelime anlamı farsça'da püştamal olup, arka örten anlamında kullanılmaktadır.

Geleneksel giysilerde kullanılan, pamuklu ipliklerden, enine kırmızı-beyaz çizgili, 20-25 cm eninde uzun iki parçanın ortadan dikilmesi ile oluşan, iki yanında bulunan bağcıklarla bele bağlanan, yörede basit el tezgâhlarında kilim tekniğinde dokunan önlüklere peştemal denilmekte olup, özel günlerde kullanılmaktadır (Şekil 49-50).

Günlük olarak giyilen giysilerde, entarinin önünün kirlenmesini önlemek amacıyla kullanılan önlükler, özel günlerde giyilen giysilerle birlikte kullanılmaya başlanmıştır.

Evciler ilçesi gibi bazı yörelerde, başa örtülen kıvrığın 1/4 i katlanarak arasına geçirilen kolanla büzdürülerek üç eteğin beline bağlandığı ve önlük olarak kullanıldığı görülmektedir (Şekil 51).

Üç etekle giyilen ve öne gerilen önlükler, özel olarak dokunmuş olup, üzeri çeşitli boncuk, pul, püskül ve işleme gibi bezemelerle süslüdür.

Şekil 49. Elde Dokunmuş Kenarları Pul İşlemeli Peştemal(Gökçealan)
Özgün

Şekil 50. El Dokuması Peştemalın Giyimde Kullanış Şekli (Sandıklı)
Özgün

Şekil 51. Kıvraktan Yapılmış Önlük (Evciler) Özgün

4.2.1.8. Kemer-Kuşak

Kemer ; bir şerid şeklinde yapılan ve giysiye belden sıkıp tutmak için veya sadece süs olarak kullanılan ve bele yalnız bir defa dolanarak önden bir toka ile tutturulan şey. Kuşak ise, beli sıkı tutmak için sarılan uzun ve dar kumaş, şal v.s.. olarak tanımlanmaktadır (Koçu 1967).

Anket uygulanan 410 bireyden % 73.91 inde kemer veya kuşağa rastlanmıştır. Bunların % 10.98 inin kemer, % 11.95 inin acem şalı, % 22.68 inin şal kuşak, % 19.76 sının gümüş kurşak, % 6.59 unun gudulu kuşak, % 1.95 inin de boncuk kemer adını aldığı çizelge 13 de görülmektedir.

Bunlardan % 10.98 i oluşturan kemerler, kumaş veya metalden yapılmış olup, metal kemerler tokalarına ve biçimlerine göre fişek kemer, tosbağalı kemer adını almaktadır. Bu kemerler merkez ilçe, Belcekaracaören, Başmakçı, Yassıören, Çay, Dazkırı, Sultandağı ve Şuhut'ta görülmekte olup entari veya elbise üzerinde kullanılmaktadır.

Şal kuşak veya acem şalı aynı tip kuşaklar olup, bunlara merkez ilçe, Başmakçı, Bolvadin, Değirmendere, Dazkırı, Çiftlik, Dinar, Yelalan, Emirdağ, İşçehisar, Çatağı, Alamescit, Sandıklı, Gökçealan ve Çalışlarda şal kuşak denilirken, Belcekaracaören, Bayat, Aşağıçaybelen, Bolvadin, Çobanlar, Evciler, Kızılören, Sincanlı ve Koçyatağı'nda ise acem şalı denilmektedir.

Şal elde dokulan, deseni yollu olan, yollar arasında çiçek veya badem motifleri bulunan, yünlü bir kumaş cinsi olup, bundan yapılan kumaşlarda şal kuşak denilmektedir. Ülkemizde önceleri İran'da dokunan şal kuşaklara "acem şalı" denildiğinden, bugünde bazı yörelerimizde hala bu isimle adlandırılmaktadır.

Afyon yöresinde, yeşil, turuncu, kırmızı, sarı ve kahverenkli çiçek, kilim veya badem motifli, yollu dokunuş, kare şeklindeki şal kuşak, ikiye katlanarak üçgen kısmı arkaya gelecek şekilde, beli sıkı ve sıcak tutması için, bele sarılarak kullanılmakta veya bir köşesine dikilen kumaş parçası ile bele bağlanmaktadır. Yaşlı kadınlarda şal kuşağın üçgen kısmı sarkıtılmadan toplanarak, içte kalacak şekilde bele sarılmaktadır. Şal kuşak belde tek başına kullanıldığı gibi özellikle gençlerde ve yeni gelinlerde üzerine gümüş kurşak takılarak ikisi birlikte kullanılmaktadır (Şekil 52).

Geleneksel giyside kullanılan tokası gümüş ve bafondan, beli saran kısmı gümüş, kumaş veya boncuktan yapılan kemere gümüş kurşak denilmektedir. Beli saran kısmı kumaş olan gümüş kurşak, kumaş üzerine yılan kemiği, midye kabuğu, yıldız, düğme, nazar boncuğu, deve boncuğu, kurşun (mermi), para ve nuskalar dikilerek süslenmektedir. Gümüş kurşakta bafonların kenarına dikilen kumaş, eskiyince sökülerek yerine yenisi dikilmekte ve üzerindeki takılarda yeni kumaşa tekrar dikilmektedir.

Hocalar ilçesinde olduğu gibi kuşağın kenarlarına, bitkisel boya ile boyanan yeşil, sarı, pembe, mor, kırmızı ve mavi renkli filik ve sümekler takılmaktadır. Kuzu yününden yapılan saçaklara filik, koyun yününden yapılanlarına da sümek denilmektedir. (Şekil 53).

Şal kuşak ve gümüş kurşaklar çoğunlukla üç etek ve fistanla kullanılmaktadır.

Kenarlarında, saçaklar bulunan, bele bağlanan, poçu veya şal kuşağa gudulu kuşak denilmektedir.

Şekil 52. Gümüş Kurşak ve Giyimde Kullanılış Şekli (Dinar) Özgün

Kemerlerin % 1.95 ini oluşturan boncuk kemerlerse, bele yalnız takıldığı gibi, şal kuşağın üzerine gümüş takılara bağlanarak da kullanılmaktadır. Bu kemerlerin altında boncuktan saçaklar bulunmaktadır.

Ayrıca yörede şal kuşakların üzerine, elde dokunan, uçları püsküllerle süslü, ince çarpana dokuma kolan kuşaklar sarılarak giysiye güzel bir görüntü verilmektedir (Şekil 54).

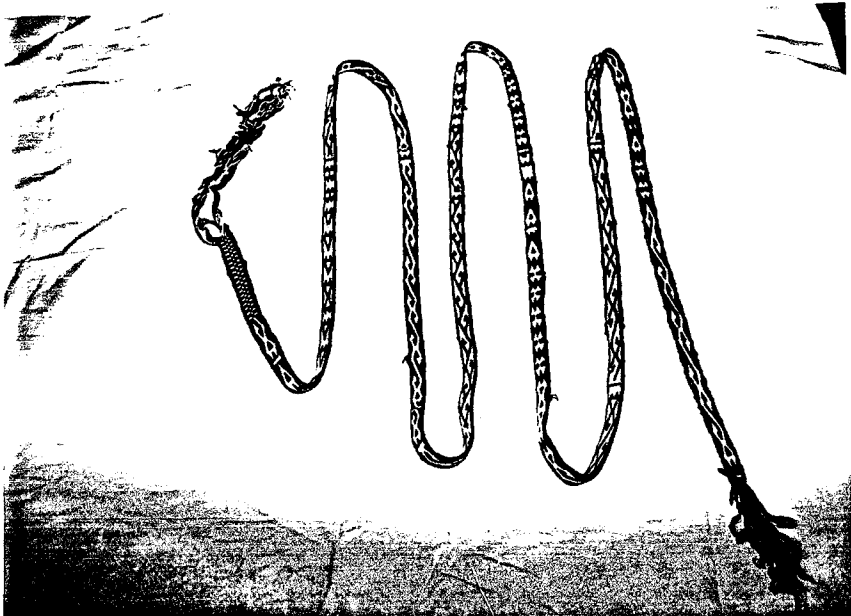
4.2.1.9. Şapka (Başlık)

Koçu (1967) fes, başa giyilen bir çeşit şapkadır. Yünden (keçeden) yapılır. Dokunuşu çorap örgüsüne benzer, önce büyükçe bir torba şekli verilir, tek parçadır ve boyama, dinkleme, zamlama işlemlerinden sonra küçülür bir külâh şekline girer. Başa giyilecek hale getirilmesi için kaplanır. Genellikle kırmızı olup, üst kısmı tepelik, altın ve işleme ile süslenir şeklinde tanımlanmaktadır.

Afyon yöresinde geleneksel giysilerle birlikte başlık giyildiği anlaşılmış olup, araştırma sonucunda başlığın aldığı adlar çizelge 13 de sunulmuştur. Buna göre yörede başlıkların % 33.41 i fes, % 8.78 ide takke adını almaktadır.

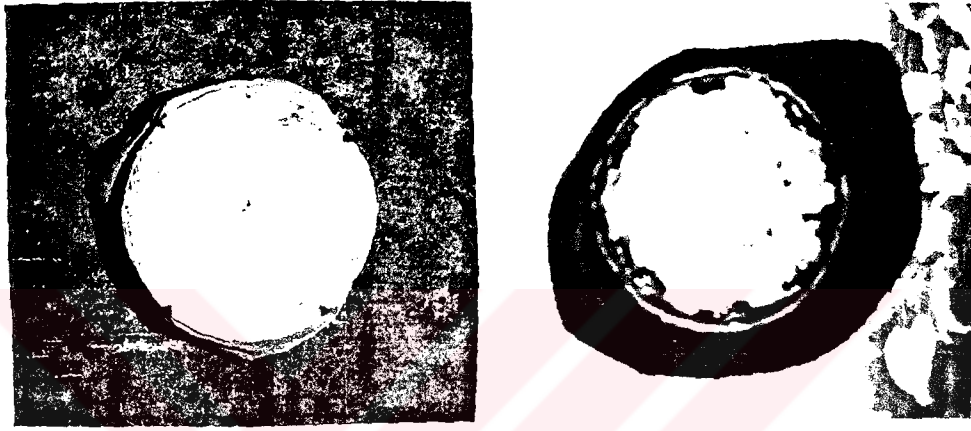

Şekil 53. Bel Kısına Boncuk ve Paralar Dikilmiş Gümüş Kurşaka Takılmış Sümekler (Hocalar) Özgün

Şekil 54. Çarpına Dokuma İle Yapılmış Kolan Kuşak (Sultandağı) Özgün

Afyon yöresinde fes, başa giyilen, tepesi yuvarlak, aşağı doğru genişleyen, bordo renkli kadife veya çuhadan yapılmış bir çeşit başlıktır. Emirdağ, Sultandağı gibi yörelerde fesin üzerine gümüş ve bafon tepelik yerleştirilerek tepesinin düz durması sağlanırken, aynı form Bolvadin, Çay gibi ilçelerde nazar boncuğu, deve boncuğu ve düğmeler dikilerek verilmektedir (Şekil 55).

Şekil 55. Tepesine Gümüş Bafon veya Boncuklarla Düz Form Verilmiş Farklı İki Fes (Emirdağ-Çay) Özgün

Bayat ilçesinde ise, fesin altına gelen kısmına örülmüş renkli boncuklar, yanlarda bulunan iplerle fese tutturulmaktadır (Şekil 56). Yine Hocalar ilçesinde fesin arkası gümüş telle işlenerek aşağıya teller sarkıtılmakta ve ön kısmı penez ve boncuklarla süslenmektedir (Şekil 57).

Dazkırı, Çiftlik ve Yelalan'da halk, satın alınan çuhayı ters çevrilmiş testinin tepesine geçirerek, kaynatılmış kuru eriğin suyu ile sertleştirtikten sonra, içini macunla kaplayıp, astarlayarak, fese kendileri şekil vermektedir.

Öte yandan Afyon yöresinde, özellikle gelin başında % 13.90 oranında tabak kullanılmaktadır. Çoğunlukla kaymak yapımının bol olduğu Çay, Bolvadin, Aşağıçaybelen ve Belcekaracaören'da kaymak tabağı denilen porselen tabakların kullanıldığı görülmektedir. Gelin başı yapımında kaymak tabağı, bir çeki ile başa bağlanarak çevresine bir çenber üzerine bağlanmış rengarenk poçular ile tavuk tüyünden yapılmış cığa takılmaktadır. Poçuların arasına bazen ayna da yerleştirilmektedir.

Şekil 56. Alın Kismına Örölmüş Boncuklar Takılmış Fes (Bayat) Özgün

Şekil 57. Gümüş Tellerle İşlenmiş ve Boncuklarla Süslü Bir Fes (Hocalar) Özgün

Emirdağ, Dinar, Yelalan ve Aşağıçaybelen gibi çoğunlukla Türkmenlerin yaşadığı yerlerde terlik giyildiği görülmektedir. Koçu (1967) terliği, eskiden külah ve kavuğun kirlenmesini önlemek amacıyla, altına giyilen takke şeklinde tanımlamaktadır.

Afyon ilinde terlik, Amerikan bezinden kesilen iki tane dikdörtgen kumaşı üst üste koyarak, bir kısa kenarlarının dikili, diğer kısa kenarlarında renkli ipliklerle oyulgama (oygalama) dikişi ile tutturulmasından sonra, tepesinde teğel dikişi ile bütüştürülerek yapılmaktadır. Terliğin üzeri kırmızı ve mavi ipliklerle, düz, zikzak ve çiçek şekilleri verilerek işlenmektedir (Şekil 58).

Şekil 58. Gelin Terliği (Dinar)Özgün

4.2.1.10 Baş örtüsü

Baş örtüsü, kadınlarda baş örtmek için kullanılan değişik kumaşlardan yapılmış bir örtüdür. Yörede baş örtülerine çok değişik isimler verilmekte olup, aldığı yöresel adlar çizelge 13 de görülmektedir.

Çizelge 13 e göre baş örtüsüne bireylerin % 18.54 ü pullu, % 34.88 i çenber, % 18.29 u poçu, % 5.12 si tülbent, % 29.76 sı krep, % 16.59 u tirşe, % 13.90 nı yazma, % 8.29 u erbi, % 4.39 u durvak, % 4.63 ü şifon, % 3.90 nı uçtu, % 1.71 i vala, % 1.22 si keten ve % 1.22 si de yağlık adını vermektedir.

Bir gelin başı yapımında yukarıda sıralan örtülerden dört-beş tanesi birarada kullanılmakta olup, ankete katılan bireyler bu soruyu yanıtlarken, birden fazla örtü adı verdikleri için yukarıda verilen oranların toplamı % 100 ün üzerindedir.

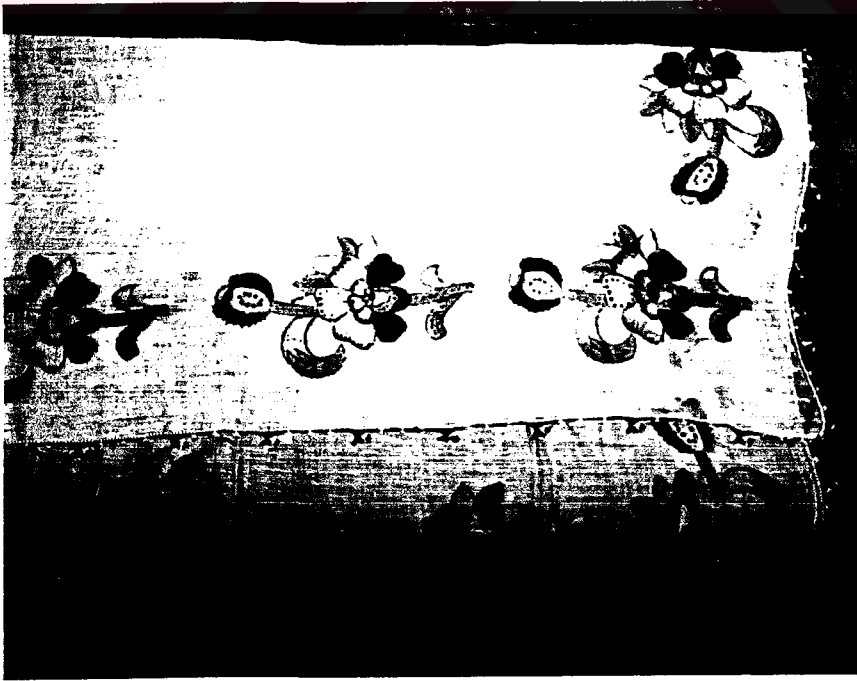
Pullu, fesin üzerine örtülen, üzeri pullarla işlenmiş, kenarları oyalanmış kare şeklindeki genellikle kırmızı ve yeşil renkli şifonlara denilmektedir.

Çenber, Koçu (1967) ya göre "boyun veya alına bağlanan yemeni" şeklinde tanımlanmaktadır. Çenber başa düz olarak örtüldüğü gibi çeki olarak fes veya tabağı başa bağlamak için de kullanılmaktadır. Ayrıca yazma ve tülbentede baş bağlamak için kullanıldığından çeki adı verilmektedir. Çeki, fesin çevresine sarılan veya tabağın başa sıkıca bağlanmasını sağlayan pamuklu kumaşlara denilmektedir.

Yazma, pamuklu kumaşlar üzerine boya, fırça ve tahta kalıplarla çizmek veya basmak suretiyle meydana getirilen eski bir el sanatı koludur şeklinde tanımlanmaktadır (Akbil 1970).

Yazmacılık tekniği esas özelliği, önce kalemle başlayıp daha sonra kalıba çevrilmesindedir. Bu teknikte kalem diye adlandırılan araç, sanatçının adeta yazı yazar gibi büyük bir rahatlık ve ustalıkla kullandığı fırçasıdır. Yazmacılık adı bu sebeple yazmak fiilinden gelmektedir şeklinde tanımlanmaktadır (Kaya 1974).

Afyon ilçe merkezinde zemini siyah ve sarı olan, üzerinde kırmızı, beyaz ve yeşil renkli desenler bulunan yazmaları kadınlar başına hâla örtmektedir. Kırsal kesimde ise yukarıda bahsedildiği gibi çeki olarak kullanılmaktadır. Bugünde genç kızların çeyizlerinde iğne, tuğ, firkete oyali yazmalar yer almaktadır (Şekil 59).

Şekil 59. Kenarları Oyali Yazma (Merkez İlçe) Özgün

Poçu, baş süslemede alınan fesin üzerine bağlanan veya beldeki kuşağın kenarlarına takılan çenberden büyük, kare şeklinde olan krep ya da şifon örtülere poçu denilmektedir. Bazılarının kenarlarına pullu oyalar dikilmektedir. Gelinlerde pembe, kırmızı, yeşil, sarı, haşhaş moru, turuncu, mavi gibi renk renk poçular bazen başa, bazen de bele takılmaktadır (Şekil 60).

Şekil 60. Pullu İle Birlikte Başa Bağlanan ve Bele Takılan Poçular
(Dinar) Özgün

Bayat gibi yörelerde kırmızı ve yeşil şifon, 1 kg beyaz boncuktan örülmüş oya ile birbirine birleştirilerek her iki tarafında kullanılması sağlanmaktadır (Şekil 61).

Şekil 61. Boncuk Oya İle Birbirine Tutturulmuş İki Şifonun Kırmızı Olan Tarafı (Bayat) Özgün

Koçu (1967) ya göre yağlık, çevre ve mendil ölçüsünden büyük bir değirmi pamuklu bezdir şeklinde tanımlanmaktadır. Afyon bölgesinde kullanılan yağlıklar genellikle dikdörtgen beyaz renkte, iki kısa kenarı işlemeli olup, kadınlar sokağa çıkarken başını örtmektedir (Şekil 62).

Vala, ipekli baş örtüsünün adı olup, kırmızı valalar yüzyıllar boyunca gelinlere duvak olarak kullanılmıştır şeklinde tanımlanmaktadır (Koçu 1967). Sultandağı'nda vala duvak olarak kullanılmakta iken, Dinar ve İhsaniye gibi yerleşim yerlerinde ise belde kuşağın yanından sarkıtılmaktadır.

Duvak, gelinin veya yeni doğmuş çocuğun başına takılıp, yüzünü örten, tülden ve renkli telli süs örtüsüdür. Köylerde duvak, kırmızı renkli valadan, ilçelerde ise şifondan yapılmaktadır. Afyon yöresinde bireylerin yaşı ilerledikçe baş örtülerinin rengi değişmekte olup, siyah ve mor gibi koyu renkler kullanılmaktadır.

Şekil 62. Yağlık Denilen Baş Örtüsü (Çobanlar)Özgün

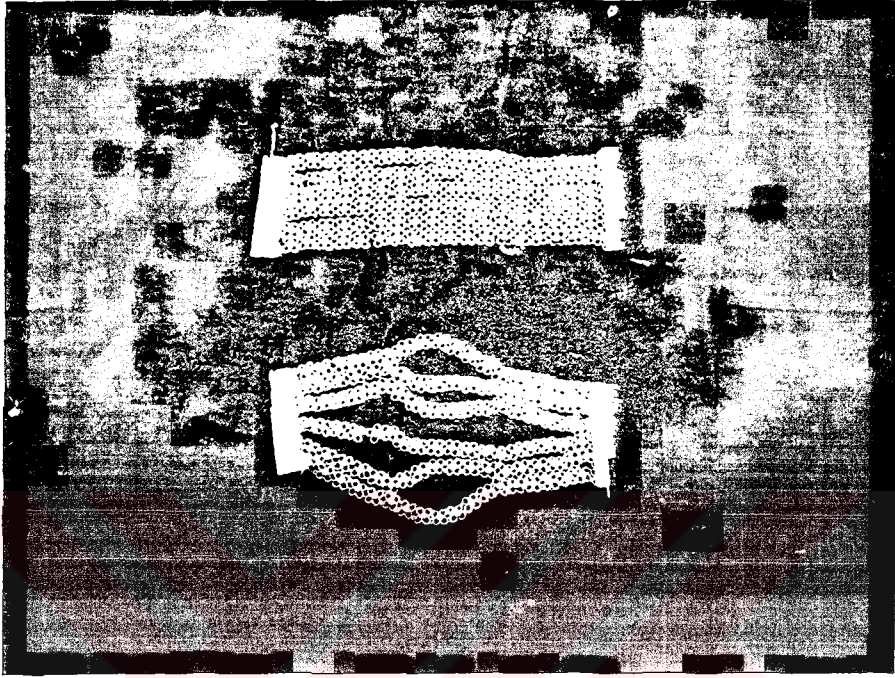
4.2.1.11. Takı

Takılar günümüzde kadınların giysilerini ve kendilerini süslemek için kullandıkları aksesuarlardır. Afyon yöresinde gümüş ve altından yapılmış bilezik, yüzük, kolye, küpe ve zincirlerle, boncuk, karanfil, pul ve değerli taşlar takı olarak kullanılmaktadır. Bu takıların yörede aldıkları adlar çizelge 13 de görülmektedir.

Buna göre takıların % 5.61 i zavatlı bilezik, % 5.85 i karanfil, % 20.24 ü altın, % 18.78 i ciril, % 11.71 i göğüs boncuğu, % 9.02 si arabeli, % 9.02 si penez, % 2.68 i taç ve % 2.19 u istifan adını almaktadır.

4.2.1.11.1.Zavatlı Bilezik

Zavatlı bilezik, arkadan açılıp kapanabilen zincirlerin yan yana gelmesinden oluşan bileziklerle, oval ve üzerinde çeşitli bitkisel motifler bulunan gümüş bileziklere denilmektedir (Şekil 63).

Şekil 63. Gümüş Bilezik (Gökçealan) Özgün

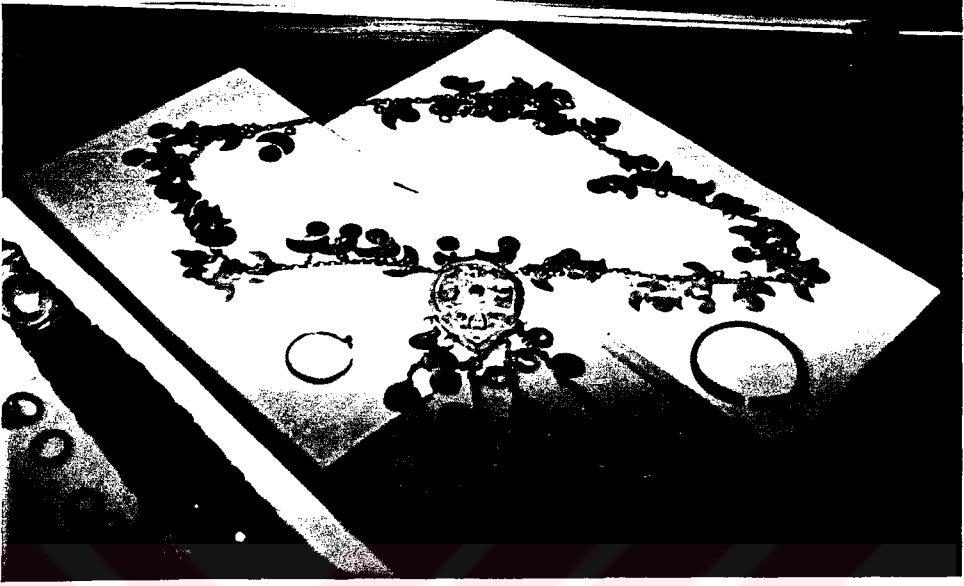
4.2.1.11.2. Karanfil

Islatılan karanfiller boncuklu veya boncuksuz olarak kalın bir ipe dizilerek, kına gecesinde evlenecek kızların boynuna takılmaktadır. Bu takı gelinin kocasına güzel kokması için hazırlanmakta ve kuruyuncaya kadar gelinin boynunda kalmaktadır.

4.2.1.11.3. Ciril

Ciril, 42 cm uzunluğunda olup, paralar tutturulmuş üç sıra zincirinden oluşmaktadır. Zincirler başta, ortada ve sonda bulunan ortasında kırmızı taş olan üçgen şeklindeki gümüşlere tutturulmakta olup, bu üçgenlerin tepesinde birer tane kanca, alt kenarlarında da üç sıra gümüş parça bulunmaktadır. Ciril üçgenlerin tepesindeki kancalarla bolka ve güdüğe tutturulmaktadır. Şuhut ilçesinde fesin üzerine takılan zincirede ciril denilmektedir.

Ayrıca, ortasında kırmızı taşlı büyük bir gümüş parçası ile buna bağlı gümüş para takılı uzun zincirden oluşan, sırttan dolanarak göğüse takılan takryada ciril denilmekte olup, Bolvadin müzesinde, Kızılören'de ve Çobanlar'da örneklerine rastlanılmıştır (Şekil 64).

Şekil 64. Ciril (Bolvadin Müzesi)

4.2.1.11.4. Arabeli

Arabeli, fes veya poçu üzerine takılan sıralı gümüş paralardan oluşan süslü baş takısıdır. Gümüş paralar 25 cm uzunluğundaki gümüş zincire tutturularak, zincirin iki kenarında bulunan kancalarla fes veya poçuya takılmaktadır. Bazı yerlerde arabeline cingil adı verilmektedir (Şekil 65).

4.2.1.11.5. Boncuk

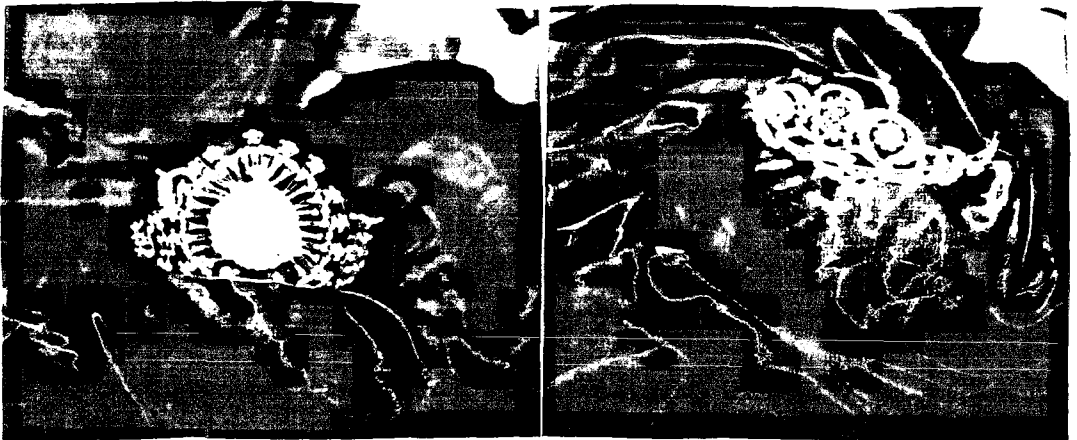
Afyon yöresinde boncuk, bol ve ucuz olduğundan, kadınların kendilerinin yaptığı boncuk takılar tüm yerleşim yerlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Boncuktan yapılmış takıları başta, boyunda, elbisenin üzerinde görmek mümkündür. Boğaza takılan, iki kenarında boğaza bağlamaya yarayan uçları bulunan, aşağıya sallanan ucu sivri ve dam boncuğundan yapılmış takıya Afyon yöresinde boğaz kuti denilmektedir (Şekil 65). Yine elbisenin omuz ve göğüs kısımlarına takılan, dam boncuğundan yapılan büyük bir üçgenle, bunun altında sallanan üç küçük üçgen ve bunlarında altında bulunan saçaklardan oluşan takıyada göğüs boncuğu denilmektedir (Şekil 65). Ayrıca, bu üçgen boncuklardan fesin iki yanına takılarak zülüflerin üstüne doğru sarkıtılan boncuklara Afyon yöresinde zülüf askısı denilmektedir (Şekil 65). Afyon merkez ilçede zülüfe teretop denilmektedir.

Şekil 65. Ciril, Göğüs Boncuğu, Boğaz Kuti ve Başa Takılmış Arabeli İle Zülûf Askısı Boncukların Bir Türkmen Giysisinde Kullanış Şekli (Dinar) Özgün

4.2.1.11.6. Taç

Taç, merkez ilçe ile büyük ilçelerde görülen ve gelinlerin saçına takılan, Beyoğlu taşı denilen taşlarla süslü baş takısıdır (Şekil 66).

Şekil 66. Beyoğlu Taşından Yapılmış Taçlar (Sandıklı) Özgün

4.2.1.11.7. Cığa

Afyon yöresinde gelin başı süslemesinde kullanılan, renkli tavuk tüylerinin iki kumaş arasına yerleştirilerek dikilmesi ile elde edilen taca cığa denilmektedir (Şekil 67). Bağcılar köyünde cığaya tozak adı verilmektedir.

Şekil 67. Cığa (Afyon Müzesi)

Tavuk tüyleri köyleri dolaşan özel boyacılar tarafından, kırmızı, sarı, mavi, yeşil, mor ve turuncu renkte boyanmaktadır. Cığa ile baş süslenirken, gümüş para ve boncuklarla süslenmiş fes, çeki ile başa bağlanmaktadır. Şuhut, Sandıklı ve Dinar'da fes üzerine tabak konularak baş yükseltilmektedir. Afyon yöresinde, krep üzerine bağlanan poçular, duvak örtülen fes kenarına bağlanmakta olup, bu poçuların üzerinede cığa takılmaktadır.

4.2.1.11.8. İstifan (Penez)

İstifan, 5 cm eninde dikdörtgen lastikli bir kumaş üzerine gümüş para, boncuk ve inci dikilerek oluşturulan baş takısına denilmektedir. Ayrıca bu takıya ek olarak, Akyarma ve Evciler'de ipe bağlı gümüş para gelinin alınına sakızla yapıştırılmaktadır (Şekil 68).

Penez, 5 cm eninde dikdörtgen bir kumaşın kenarına dikilen, fes veya poçunun üzerine bağcıklarla bağlanan ve gümüş paralardan oluşan baş takısına denilmektedir. Dinar'da baş takısına penez adı verilirken, Sandıklı'da alın altını adı verilmektedir.

Şekil 68. Baş Takısı Olan İstifan (Akyarma) Özgün

4.2.1.12. Çorap

Koçu (1967) çorabı, ayağa giyilen örme şey. Çorap ya el örgüsü ya da makina örgüsüdür. Zamanımızda el ile ancak köylerimizde örülmektedir diyerek tanımlamaktadır.

Afyon yöresinde yün çoraplar nakışlı çorap, pamuklu olanlar ise tire ve ip çorap adını almaktadır. Çoraba bireylerin % 35.85'inin çorap, % 15.61'inin nakışlı çorap ve % 12.44'ünün de tire çorap adını verdiği çizelge 13 de görülmektedir.

Yün çoraplar, elde eğrilen koyun yününün beş şişle örülmesi ile oluşmaktadır. Çoğunlukla yünün kendi renginde veya krem renkli zemin üzerine, yeşil, kırmızı, mavi ve kahverenkli boyanmış yünlerle desenli olarak örülmektedir (Şekil 69).

Tire ve ip çorapların genellikle siyah çizgili ve ince olduğu söylenmiş, fakat tüm aramalara rağmen bir örneğine rastlanılmamıştır. Ayrıca pamuklu, krem renkli, arkası dikişli çoraba bazı yerlerde müslin çorap denildiğinde gözlenmiştir.

Şekil 69. Renkli ve Desenli Yün Çorap (Bolvadin Müzesi)

4.2.1.13. Ayakkabı

Çizelge 13 de yörede ayakkabıların % 39.27 sinin kundura, % 16.34 ünün pabuç, % 11.46 sının iskarpin, % 10.39 unun mes ve % 9.27 sinin garçın adını aldığı görülmektedir.

Pabuç, Türkçe ayakkabı isminin Farsça karşılığı olup, ayakkabı ile aynı işlevi görmektedir.

Kundura, iskarpinin kabası, konçsuz bir-iki parmak ökçeli (topuklu), ökçe altı demir nalçalı, taban altı kabaralı (demir çivili), ağır ve kaba ayakkabıdır. Aslında erkek ayakkabısı olan kundura köylerde kadınlar tarafından giyilmektedir.

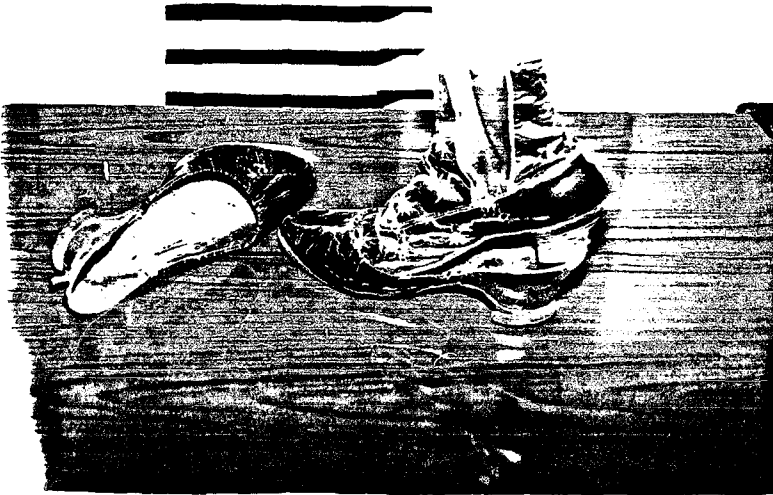
Koçu (1967) mesti, tabanı ve yüzü yumuşak deriden, incik kemiğinin üstüne kadar çıkan kısa konçlu, düğmesiz ve bağısız, ayağa tıpkı çorap gibi giyilen ayakkabının adı olarak tanımlamaktadır. Afyon yöresinde mest mes adını almaktadır. Dinar ilçesinde giyilen meste pullu gelin mesti denilmektedir. Pullu gelin mesti, burunları siyah, incik kemiğinin üstüne kadar çıkan kısmı kırmızı ve deriden olup, kırmızı derinin dışarıya bakan kısmında üç tane metal pul bulunan ayakkabıdır (Şekil 70).

Dazkırı, Dinar, Bolvadin, Sandıklı ilçeleri ile Alamescit, Gökçealan ve Yassıören köylerinde garçın adı verilen bir tür ayakkabı giyilmekte olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Şekil 70. Pullu Mest (Dinar) Özgün

Garçın, üzeri kırmızı ve beyaz iplikle işlenmiş siyah deriden, ayak bileğinin üzerine kadar çıkan, kısa konçlu, koncun iki yanı lastikli, 4-5 cm yüksekliğinde topuklu ayakkabı ile bunun dışına giyilen, üzeri işlemeli siyah deriden konçsuz, topuklu, fakat topuğun içi içteki ayakkabının topuğu girecek kadar (4-5 cm) çukur olan arkasında kabara denilen çiviler bulunan iki ayrı ayakkabıdan oluşmaktadır (Şekil 71). Yan lastikleri mavi, üzeri kırmızı deriden ve işli olanlarınada rastlanmaktadır (Şekil 72).

Şekil 71. Garçın (Alamescit) Özgün

Şekil 72. Garçın (Afyon Müzesi)

Garçına Dinar'da galiç, Bolvadin'de terlikli mes ve yuvahı mes adı verilmektedir. Garçını oluşturan derilerin üzerindeki işlemler emek isteyen, başlı başına bir el sanatıdır.

4.2.1.14. Sokağa Çıkarken Giyilen ve İş Yaparken Kullanılan Diğer Geleneksel Giysiler

Anketin 16. sorusunda yer alan "o" şikkına bireylerin verdiği cevaplardan, sokağa çıkarken giyilen geleneksel giysilerin bulunduğu anlaşılmıştır. Bu giysilerin bireyler tarafından mahrıma, fita, ferace, car, kıvrak ve bürde olarak adlandırıldığı elde edilen verilerden anlaşılmış olup, sonuçlar çizelge 13 de sunulmuştur.

Sokağa çıkarken bireylerin % 12.44 ü futa, % 5.61 i mahrıma, % 4.39 u car, % 3.66 sı kıvrak, % 3.17 si ferace ve % 2.68 i bürde adını verdikleri geleneksel giysi giymekte olduğu çizelge 13 den görülmektedir.

4.2.1.14.1. Ferace

Koçu (1967) feraceyi, çarşıftan önce kadınların sokakta yaşamakla beraber giydikleri üst giysisi olarak tanımlamaktadır.

Sokağa giyilen giysilerin % 3.17 sini oluşturan ferace, Afyon ilinde pamuklu siyah önlüklük kumaştan yakasız, önü açık, uzun kollu, boyu ayak bileklerine kadar inen, kadınların tarla ve bahçeye giderken, sokağa çıkarken giydiği geleneksel bir dış giysidir. Köyde sokağa çıkarken, feracenin kolları giyilmeden yaka kısmı başa örtülerek kullanılmaktadır (Şekil 73). Tarla ve bahçede çalışılırken feracenin kolları giyilmekte, etek uçları bele sıkıştırılarak, torba olarak da kullanılmaktadır (Şekil 74). Feraceye Salihler, Kızılören ve Çay gibi çoğunlukla göçmenlerin yaşadığı yerleşim yerlerinde rastlanılmaktadır.

Şekil 73. Başa Örtülerek Kullanılan Ferace (Salihler) Özgün

4.2.1.14.2. Car

Car, kadınların sokağa çıkarken büründükleri değirmi yani kare şeklindeki çarşafdır. Carın bürgüden farkı, sarılınıp bir ucuda baş üzerine atıldıktan sonra yüzün siyah bir peçe ile örtülmesi olup, bürgüde ise yüz örtülmeyerek, burun üstünden bürgü kenarı ile elle kapanır şeklinde tanımlanmaktadır (Koçu 1967). Merkez ilçe ile Bolvadin ve Sandıklı ilçelerinde carlar bürgü gibi kullanılmaktadır. Hamidiye köyünde ise carla birlikte yüze peçe örtülmektedir (Şekil 75).

Şekil 74. Torba Şeklinde Kullanılan Ferace (Salihler) Özgün

Şekil 75. Car (Hamidiye) Özgün

Afyon merkez ilçe, Bolvadin, Hamidiye ve Sandıklı'da belden topuğa kadar olan kısmı önden dikişli, beli lastikli, etek kısmı ile dikdörtgen baş örtüsü kısmının belde dikişle birleştirilmesinden oluşan pembe-sarı, kırmızı-sarı ve kahverengi-krem çizgili ipekli kumaşlardan yapılmış sokak giysisine car denilmektedir (Şekil 76). Ayrıca Bolvadin'de cara zar adı verilmektedir. Emirdağ ilçesinde ise beyaz tülbentten işlemeli baş örtüsüne car denilmektedir.

Şekil 76. Car (Merkez İlçe) Özgün

4.2.1.14.3. Mahrıma (Mahrama)

Afyon merkez ilçede, bacakları örtecek kadar uzun olan, etek kısmı ile başa örtülen kısmın birbiriyle belde birleştirilmesinden oluşan, beli lastikli, siyah veya kahverenkli ipekli kumaşlardan (maniken, birman) yapılmış sokak giysisine mahrıma veya mahrama denilmektedir. Mahrımanın başa örtülen kısmı, uçları alın hizasından dikilen lastiğin çene altından geçirilmesi ile baştan kayması önlenmektedir (Şekil 77).

Şekil 77. Mahrıma (Merkez İlçe) Özgün

4.2.1.14.4. Futa

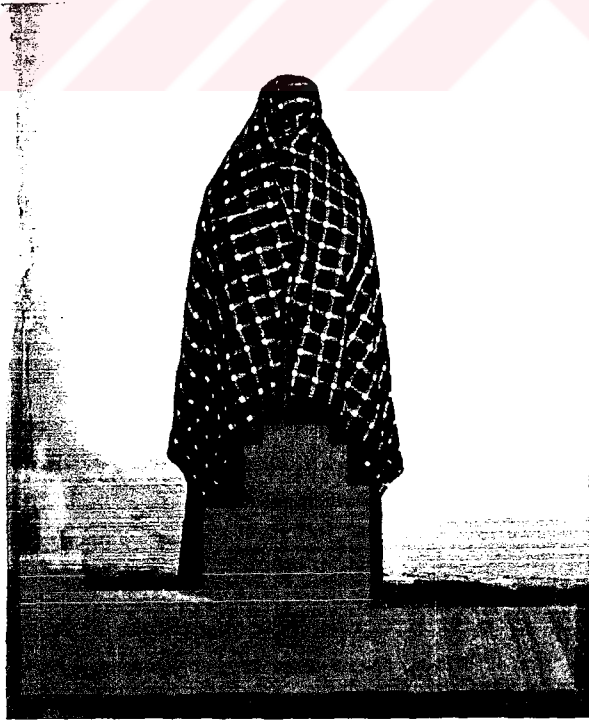
Futa, bir iş işlerken veya hamamda veya diğer durumlarda bele bağlanan ipek peştemal şeklinde tanınlanmaktadır (Koçu 1967). Peştemal dokuma, pamuk ipliğinden veya ipekten dokunmakta olup, Afyon yöresinde peştemal dokumanın ipekten, çubuklu ve renkli dokunanlarına futa denilmektedir. Dazkırı, Başmakçı ve Yassıören'de ise futaya fita adı verilmektedir.

Futalar, çoğunlukla kırmızı-sarı, pembe-sarı çizgili veya siyah ve kahverenkli. Çizgili futaları giyen kadınlar sokağa çıkarken renk çubukları uzunlamasına gelecek şekilde bele sararak giysilerin alt kısmını örtmektedir (Şekil 78).

Düz siyah renkli futalar Sandıklı ilçesinde beline lastik takılarak üzerine siyah-beyaz kareli 2 m pamuklu kumaştan yapılmış kıvrak örtülerek kullanılmaktadır (Şekil 79).

Şekil 78. Futa (Dazkırı) Özgün

Şekil 79. Futa ve Kırarak (Sandıklı) Özgün

Ayrıca Belcekaracaören köyünde pamuklu dokumadan kırmızı-beyaz çizgili, iki parçadan oluşan cara benzeyen dış giysiye futa denilmektedir.

4.2.1.14.5. Bürde

Bayat ilçesinde sokağa çıkarken fistanın üzerine, uzun ve geniş olan etek belinin bir bağcıkla büzdürülmesi ve büzgülerin arkada toplanması ile oluşmuş bürde adı verilen etek giyilmektedir. Aynı yörede kadınlar başlarına bürde ile birlikte kenarları pul oyalı, büyük dikdörtgen bir krep örtmektedir. Başa örtülen krebe kıvrak denilmektedir (Şekil 80).

Şekil 80. Kıvrak ve Bürde (Bayat) Özgün

4.2.1.14.6. Kolçak

Ankerin 16. sorusunda yer alan "o" ikkına bireylerin verdiği cevaplardan gnlyk giysilerin kollarına kolçak adı verilen, kolluklar taktıkları anlaşılmaktadır. Bayat ve Emirdağ ilçeleri ile Ağağıaybelen ve Çatağıl köylerinde gnlyk giysilerde % 2.68 oranında kolçak kullanılmaktadır.

Gnlyk olarak kullanılan  eteklerin kolu üzerine, basma, patiska ve pazen gibi kolay yıkanabilen kumaşlardan yapılan, dikdörtgen kesilip yanı dikilerek alt ve st kenarlarından lastik geçirilerek, dirsekle bilek arasına takılan parçaya yörede kolçak adı verilmektedir. Kolağı kadınlar iř yaparken, özellikle inek sağarken elbise kollarının kirlenmemesi için kullanılmaktadır (şekil 81).

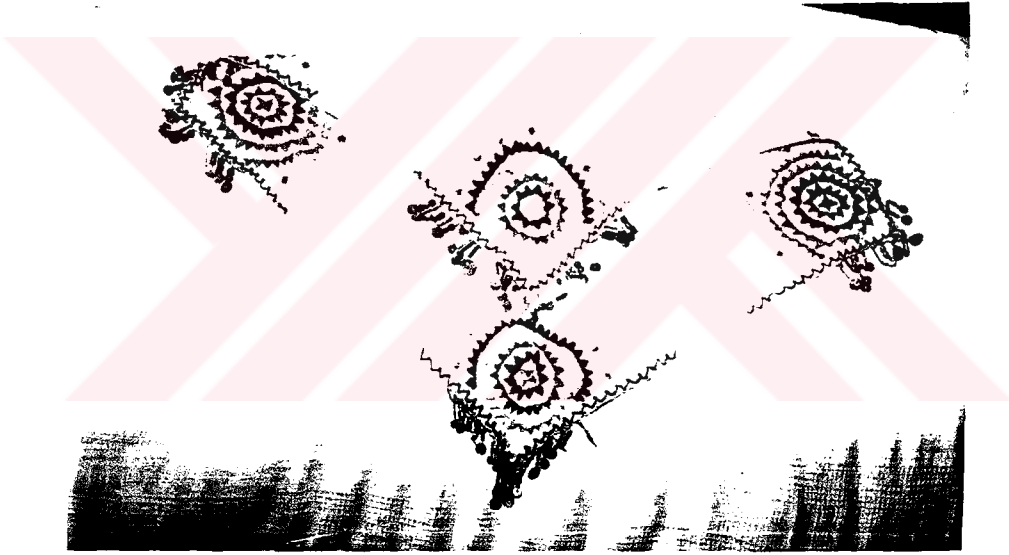

şekil 81. Gnlyk Giysisi İçinde Kollarına Kolçak Takmış Bir Kadın
(Emirdağ) zgn

4.2.1.14.7. Ağzlık (Çevre)

Anketin 16. sorusunda yer alan "o" şikkına bireylerin verdiği cevaplardan, sokağa çıkarken yeni gelinlerin ağızlarını kapatmak için ağzlık (çevre) kullandığı anlaşılmış olup, sonuçlar çizelge 13 de sunulmuştur. Buna göre Çiftlik ve Akyarma gibi köylerde % 4.39 oranında ağzlık kullanılmaktadır.

Sokağa çıkarken yeni gelinin ağzına takılan üzeri işlenmiş, kenarları pul ve boncuklarla süslenmiş kare şeklinde patiskadan yapılmış ağzlığa çatki veya çevre denilmektedir (Şekil 82).

Şekil 82. Ağzlık (Çevre) (Çiftlik) Özgün

4.2.2. Afyon İli Geleneksel Kadın Giysilerinin Yöresel Adları ve Özellikleri

Araştırma sonucunda yörede giyilen giysilerin kullanım amacına, kullanılan malzemeye, bulunduğu yerin coğrafi konumuna göre farklı adlar aldığı görülmüş olup, giysi adları bireylerden alınan cevaplar doğrultusunda gruplandırılarak çizelge 14 de sunulmuştur.

Buna göre Afyon ili geleneksel kadın giysilerinin % 35.09 unun üç etek, % 22.19 unun fistan, % 17.32 sinin entari, % 16.59 unun gelinlik, % 4.39 unun bindalı ve % 3.17 sinin de elbise adını aldığı çizelge 14 de görülmektedir.

Yine bu giysiler, kendi içlerinde kullanılan kumaş, süsleme ve bulunduğu yöreye göre, yöresel adlar almaktadır. Örneğin üç etekler : Peşli entari, şiğli entari, saya, şetari üç etek gibi, ilçeden ilçeye değişen adlar almaktadır. Üç etek ve diğerlerinin aldıkları yöresel adlar çizelge 14 de açıkça görülmektedir.

Ayrıca giysi adlarında, giysinin bulunduğu yörenin coğrafi konumunun yanında, yakınında bulunan il, ilçe ve köylerinde etkisi olduğu görülmektedir.

Bir köyde bulunan giysilerin, bağlı bulunduğu ilçenin geleneksel giysi özelliklerini taşımadığı, fakat bir başka ilçenin, hatta ilin geleneksel giysilerinin özelliklerini taşıdığı görülmüştür. Örneğin, Şuhut ilçesinde daha çok elbise ve gelinliğe rastlanırken, Şuhut'a bağlı Koçyatağı köyünde fistan giyilmektedir. Yine İscehisar ilçesinde fistan giyilirken, Bayat ilçesine daha yakın olan İscehisar'a bağlı Çatağı köyünde, Bayat'ta giyilen üç etek giyilmektedir. Kütahya iline yakın olan, Afyon ili İhsaniye ilçesinde ve Karacaahmet köyünde ise, Kütahya ilinin giysisi olan bindallıya rastlanmaktadır (Şekil 83). Bunun yanı sıra, Dazkırı ilçesi ve onun köyü olan Çiftlik'te, Sultandağı ilçesi ve köyü Çamözü'nde, Dinar ilçesi ve köyü Yelalan'da olduğu gibi, ilçe ve köyünde aynı özellikleri ve adı taşıyan giysilerde bulunmaktadır. Emirdağ ilçesinde, daha çok Türkmenlerin kullandığı bilinen üç etek giyilirken, köyü olan Salihler'de entari giyilmektedir.

Öte yandan, diğer il, ilçe ve köylerden kız alıp verme sonucu, bir yörede, birbirinden farklı yöresel giysileri birarada görmek de mümkündür. Örneğin geleneksel giysi olarak üç etek giyilen Emirdağ ilçesinde, Sultandağı ve Çamözü'nde giyilen şip entariye rastlanılmış ve giysi sahibinin Sultandağı'ndan Emirdağ'na gelin olarak geldiği anlaşılmıştır. Yine, Bayat ilçesinde farklı bir giysi görülmüş ve giysi sahibinin Bayat'a Eskişehir ili Sivrihisar ilçesinin bir köyünden gelin olarak geldiği öğrenilmiştir.

Çizelge 14. Geleneksel Giysilerin Yöresel Adları

	Üç etek				Fistan		Elbise		Entari		Gelinlik Bindallı				
Yerleşim	Peşli Entari	Saya	Sığı Entari	Üç Etek	Gelinlik-Fistan	Fistan	Kadife-Fistan	Elbise	Entari	Sandık Urbası	Şip Entari	Çiftlik Satıran	Gülden İşleme	Gelinlik	Bindallı
Yerleri															
Merkez	-	-	-	-	-	-	-	8	3	-	-	3	1	13	7
Belcekarakaaören	-	-	-	4	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Başmakçı	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	8	-
Yassıören	-	-	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bayat	-	-	-	8	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aşağıçaybelen	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bolvadin	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Hamidiye	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-
Çay	-	-	-	-	-	3	-	-	12	-	-	-	-	-	-
Çobanlar	-	-	-	-	15	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Değirmendere	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dazkırı	-	-	-	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	12	-
Çiftlik	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dinar	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Yelalan	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Emirdağ	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Salihler	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-
Evciler	-	-	-	7	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akyarın	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	-	4	-
Hocalar	-	-	-	12	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-
İhsaniye*	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	1	-
İHSANİYE***	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	6
Karacaahmet	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-	5
İscehisar	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çatağı	-	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kızılören	-	-	8	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alamescit	-	-	4	1	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sandıklı	-	-	-	4	-	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Gökçealan	-	-	6	1	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Sincanlı	-	-	-	-	-	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Çalışlar	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sultandağı	-	1	-	3	-	-	-	2	4	-	5	-	-	-	-
Çarnözü	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	4	-	-	-	-
Şuhut	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	2	-	10	-
Koçyatağı	-	-	-	-	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	12	24	19	92	28	53	10	13	55	5	11	5	1	62	18

*: Köy, **: İlçe

Şekil 83. Bindallı (Afyon Müzesi)

4.2.3. Afyon İli Geleneksel Kadın Giysisi Yapımında Kullanılan Malzemeler

Geleneksel giysilerin yapımında kullanılan malzemeler anket uygulanan 410 bireyden alınan cevaplar doğrultusunda gruplandırılmış olup, anket sorularındaki kıyafet sırası dikkate alınarak, kullanılan malzemelerin oranları çizelge 15 de sunulmuştur. Ayrıca kullanılan malzemelerin özellikleri ile ilgili bilgiler genellikle kaynaklardan yararlanılarak verilmiştir.

Araştırma sonucunda iç çamaşırlarının % 54.39'unun basma, % 24.44 ünün pazen ve % 11.95'inin de patiska kullanılarak yapıldığı çizelge 15 den anlaşılmaktadır.

Buna göre yörede iç çamaşır yapımında, yıkanmaya elverişli pamuklu kumaşların tercih edildiği anlaşılmaktadır.

İç çamaşırlarında kullanılan kumaşların beyaz, krem, sarı, pembe, açık yeşil, kırmızı renkli olanları ile desenli ve çok renkli olanlarının tercih edildiği verilen cevaplardan anlaşılmaktadır.

Geleneksel giysilerde kullanılan gömleklerin % 17.07 sinin basma, % 1.95 inin pazen ve % 1.71 inin de şetari kumaş kullanılarak yapıldığı çizelge 15 den anlaşılmaktadır.

Gömlek yapımında basma ve pazen gibi pamuklu kumaşların yanında, saten türü bir kumaş olan şetarinde kullanıldığı çizelge 15 de görülmektedir.

Afyon yöresinde kırmızı üzerine beyaz çizgili ve mor üzerine beyaz çizgili olan şetari kumaşların kullanıldığı verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Gömlek yapımında kullanılan basma ve pazenlerin renkleri, iç çamaşırında bulunan renklerle benzerlik göstermektedir.

Afyon ili geleneksel kadın giyiminin önemli bir parçası olan şalvarların % 27.80 ninin kadife, % 20.24 ünün basma, % 15.37 sinin kutnu, % 6.59 unun şip, % 4.89 unun çuha, % 4.63 ünün pazen, % 3.90 nının şetari ve % 0.73 ünün Bursa çekmesi kumaşlar kullanılarak yapıldığı çizelge 15 de görülmektedir.

Şalvar yapımında % 0.73 oranında kullanılan Bursa çekmesi ; bir çizgisi ipek, bir çizgisi pamuklu ve yollu dokunan bir kumaşın adı olup, Bursa'da dokunduğu için bu adı almıştır. Bursa çekmesi kırmızı, turuncu, sarı, mor ve çok az yeşil renk bulunan boyuna çizgili bir kumaşdır. Mor ve kırmızı renkleri üzerinde beyaz renkli boncuk gibi desenler bulunanları, Kızılören ile Değirmendere ve Alamescit köylerinde boncuklu kutnu olarak adlandırılmaktadır. Bursa çekmesi şalvar yapımında kullanıldığı gibi şalvar üzerine giyilen entari ve üç ctek yapımında da kullanılmaktadır (Şekil 84).

Kutnu çeşitli renklerde çizgili desenler verilerek dokunan bir kumaşdır. Atkı ve çözgü iplikleri ipektir. Örgüsü satendir. Enleri 50-65 cm arasında değişmektedir. 4.5-5 m den oluşan küçük toplar halinde satılmaktadır. Çeşitli tekniklerde desenlendirilerek bu desenlere göre isimlendirilmektedir.

Şekil 84. Boncuklu Kutnu (Alamescit) Özgün

Afyon yöresi geleneksel kadın giysilerinden üç etek, top don, şalvar, entari ve ceket yapımında sık sık rastlanılan kutnuların kırmızı-beyaz, mor-beyaz çizgili olanlarına çubuklu kutnu, allı tefarik, morlu tefarik, al kaşık sapı, mor kaşık sapı, kırmızı üzerine tarak görünümünde siyah, sarı ve beyaz çizgileri olanlarınada taraklı kutnu adları verilmektedir (Şekil 85).

Koçu (1967) ye göre çuha, Farsca çuka kelimesinden alınmış olup, tüysüz, ince ve sık dokulu yün kumaştır. Başer (1983) e göre ise, çuha bez ayağı örgüde, Merinos yününden elde edilen şrayhgarn ipliklerden dokunur. Keçeleştirilmesi için, ağır bir dinklemeye tabi tutulur. Bu sebeple, yüzeyinde bir hav tabakası oluşur ve yumuşaktır şeklinde tanımlamışlardır.

Şalvar, entari, ceket yapımında mavi, gri, deve tüyü ve hâki renkli çuha kumaşlar, şapka yapımında ise kırmızı renkli çuha kumaşlar kullanılmaktadır.

Diğer yandan geleneksel giysilerde şalvar ve entari yapımında kullanılan zemini kırmızı, yeşil, mavi, sarı renkli üzerinde sarı veya gümüş renkli teller görünecek şekilde dokunmuş kumaşlar, Sultandağı, Başmakçı ve İhsaniye ilçeleri ile Çamözü köyünde görülmektedir (Şekil 86).

Şekil 85. Taraklı Kutnu (Yelalan) Özgün

Çizelge 15 de geleneksel giysi parçalarından olan entarilerin % 9.27 sinin şetari, % 21.22 sinin kutnu, % 4.15 sinin Bursa çekmesi, % 30.73 ünün kadife, % 3.41 inin çuha, % 5.85 inin basma, % 14.63 ünün ipekli, % 2.44 ünün şip, % 1.22 sinin yünlü kumaşlar kullanılarak yapıldığı görülmektedir.

Çizelge 15 de görüldüğü gibi entarilerin, iç çamaşırı ve gömleğin aksine, çoğunlukla kadife, kutnu, şetari, ipekli gibi gösterişli ve değerli kumaşlardan yapıldığı anlaşılmakta olup, basmadan yapılan % 5.85 i oluşturan entarilerin ise iç entari olarak kullanıldığı bilinmektedir. Geleneksel giysilerde kullanılan entarilerde genellikle pembe, mavi, yeşil, krem renkli ipekli kumaşlardan gelinlik ; kırmızı ve yeşil kadifeden fistan ve entari ; bordo ve mavi kadifeden bindallı ; şetari, kutnu ve Bursa çekmesinden üç etek ; şip ve çuhadan, şalvar ve entari ; yünlü kumaşlardan ise elbise yapıldığı anlaşılmaktadır.

Geleneksel kadın giysisinde, şalvar, entari, fistan, yelek, ceket ve önlük yapımında kullanılan kadifeyi, Aker ve Bostancıoğlu (1970) çözgüsünde ve atkısında genellikle ipek kullanılan, yüzünde tamamen veya kısmen az veya çok yükseklikte sık tüy veya sık kıvrıkcık halka meydana gelecek şekilde dokunan havlu kumaşlardır diye tanımlamaktadır.

Çizelge 15 de geleneksel giyside kullanılan yeleklerin % 12.19 unda kadife, % 10.00 nun da pazen, % 6.38 inde saten, % 4.15 inde ipekli, % 0.49 unda Bursa çekmesi kumaşlar kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 86. Şip Entari (Çamözü) Özgün

Geleneksel giysilerin içine giyilen yeleklerin basma ve pazenden yapıldığı, geleneksel giysilerin dışına giyilen yeleklerin ise saten, kadife ve ipekli kumaşlar kullanılarak yapıldığı bilinmektedir. Basma ve pazenden yapılmış yeşil, kırmızı, bordo, mavi renkli yelekler kullanıldığı gibi, çok renkli ve desenli kumaşlardan yapılmış yeleklerde kullanılmaktadır. Saten ve kadifeden yapılan yeleklerde ise kırmızı, turuncu, mor, yeşil, pembe ve mavi gibi tek renkler kullanılmaktadır.

Geleneksel giysilerin dışına giyilen ceketlerin, % 38.54 ünde kadife, % 4.15 inde ipekli, % 4.15 inde çuha, % 2.98 inde saten, % 2.44 ünde kutnu kumaş kullanıldığı çizelge 15 de görülmektedir. Yine çizelge 15 den anket uygulanan 410 bireyden 158 inin giysisinde % 38.54 gibi oranla kadife ceket kullandığı anlaşılmaktadır.

Kadife ceketler kırmızı ve yeşil renkli olup, üzerleri sarı, mavi ve yeşil kaytan (Su taşı) ve fistolarla süslenmiştir. İpekli ve saten ceketler ise çoğunlukla pembe ve mavi renkli olup, yine üzerleri hazır dantel ve fistolarla süslenmiştir.

Geleneksel giysilerde kullanılan önlüklerin % 9.51 inin satenden, % 9.02 sinin pamuklu dokumadan, % 1.71 inin pazenden, % 1.71 inin basmadan ve % 1.46 sinin kadifeden yapıldığı çizelge 15 de görülmektedir.

Bu verilerde, giysilerde kullanılan önlüklerin çoğunlukla saten ve pamuklu dokumadan yapıldığı anlaşılmaktadır. Satenden yapılan önlükler çoğunlukla siyah renkli, beli bağcıklı, etek kenarları kendi kumaşından dikdörtgen kesilen kumaşın büzdürülerek dikilmesi ile süslenen, yine etek kenarları yeşil, sarı, kırmızı renkli ipliklerle kaneviçe işli, iş yaparken giysilerin önünün kirlenmemesi için kullanılan önlüklerdir (Şekil 87).

Geleneksel giysilerde pamuklu ipliklerden, enine kırmızı,sarı, siyah çizgili 20-25 cm eninde uzun iki parçanın ortadan dikilmesi ile oluşan, iki yanında bulunan bağcıklarla bele bağlanan, yörede basit el tezgâhlarında kilim tekniğinde dokunan önlükler % 9.02 oranında özel günlerde kullanılmaktadır (Bkz.Şekil 47-48).

Pazen veya basmadan yapılan siyah veya lacivert üzerine çok renkli ve desenli olan önlükler, günlük giysilerle birlikte kullanıldığı için, kirini geç göstermesi amacı ile koyu renkli kumaşlardan yapılmaktadır.

Çizelge 15 de geleneksel giysilerde kullanılan kemer ve kuşakların % 45.61 inin şal dokumadan, % 26.58 inin gümüş, % 11.22 sinin ipekli kumaştan ve % 4.63 ünün de boncuk kullanılarak yapıldığı görülmektedir.

İpekli kumaşlardan yapılan kemerler elbiselerle birlikte kullanılmakta olup, genellikle elbisenin kumaşından yapılmaktadır.

Şekil 87. Saten Önlüğün Giyside Kullanış Şekli (Çobanlar) Özgün

Atkısı yün, çözgüsü pamuk ipliği ile dokunmuş kırmızı, turuncu, sarı renk çubuklu, çubuklar arasında yeşil, sarı, kırmızı, siyah renklerle çiçek desenleri bulunan (1 x 1 m) kare şeklindeki kumaşlara şal kuşak veya acem şalı denilmektedir. Çizelge 15 de görüldüğü gibi üç etek, fistan ve entarilerin belini sıkı ve sıcak tutması için % 45.61 oranında şal kuşak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Geleneksel giysilerde kullanılan başlık ve şapkaların % 39.27 sinin çuha, % 9.27 sinin de keçe kullanılarak yapıldığı çizelge 15 de görülmektedir.

Buradan, baş süslemede kolay şekil alması ve sıcak tutması nedeni ile şapka yapımında çuha ve keçe gibi yünlü kumaşların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çuhanın keçeğe göre daha kullanışlı olması nedeni ile şapka yapımında % 39.27 gibi bir çoğunlukla çuha kullanılmış olduğu söylenebilir. Ayrıca Afyon ilinde porselen tabakların başa bağlanarak başlık yapımında kullanıldığı bilinmektedir.

Çizelge 15 de giysilerde kullanılan baş örtülerinin % 73.66 sının ipekli, % 62.19 unun pamuklu, % 12.20 sinin krep ve % 2.19 unun keten kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Bir kadın başında farklı cinsten baş örtülerinin birarada kullanılması, çizelge 15 de baş örtüsü için verilen değerlerin % 100 ün üzerinde olmasına neden olmuştur.

Kırmızı, yeşil, pembe, mor, mavi, beyaz, sarı, turuncu renkli ipekli baş örtülerinin % 73.66 gibi bir çoğunluğu oluşturmaları yörede baş süslemesine ne kadar önem verildiğini göstermektedir.

Buna karşılık pamuklu baş örtülerinin ise teri emdiği, kolay temizlendiği ve ucuz olduğu için tercih edildiği anlaşılmaktadır. Yine, kullanılan pamuklu baş örtülerinin tığ, iğne ve mekik oyları ile süslendiği bilinmektedir.

Geleneksel giysilerde kullanılan takıların % 35.36 sının gümüş, % 33.17 sinin altın, % 21.71 inin boncuk, % 7.56 sının karanfil kullanılarak yapıldığı çizelge 15 de görülmektedir. Yine, çizelge 15 den ilçe ve köylerde gümüş takıların altına göre biraz daha fazla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeninin, gümüşün altına göre daha ucuz olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür.

Yörede takılar kadınların maddi güvencesi olarak görülmekte olup, gelin olurken mutlaka takı takılmaktadır. Araştırma sırasında anket uygulanan bireylerin çoğunluğunda takı bulunduğu, ancak bunların çeşitli nedenlerle sonradan satıldığı anlaşılmıştır.

Geleneksel giysilerde % 21.71 oranında kullanılan boncuk takılar, önceleri kadınlar tarafından yapılırken, günümüzde satın alınmaktadır. Yine, takı yapımında doğadan yararlanıldığı çizelge 15 de yer alan karanfil takılardan anlaşılmaktadır.

Çizelge 15 de çorapların % 42.68 inin pamuk ipliği, % 40.24 ünün de yün ipliği kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Yün çoraplar yörede eğrilen yünlerle, bunların renklendirilmesi sonucu değişik desenlerde örülmektedir. Günümüzde genç kızların çeyizleri için ördükleri yün çoraplara özellikle köylerde bolca rastlanmaktadır. % 42.68 oranındaki pamuklu çoraplar da değişik renklerde ve piyasadan satın alınan çoraplardır. Yün ve pamuklu çorap kullanan bireylerin dışında kalanların, günümüzde bulunan sentetik çoraplar kullanmakta olduğu görülmüş ve bunlar değerlendirmeye alınmıştır.

Geleneksel giysilerde kullanılan ayakkabıların % 83.68 inin deri, % 16.32 sinin lastik kullanılarak yapıldığı çizelge 15 de görülmektedir. Anket uygulanan bireylerden 14 tanesi bu soruyu cevapsız bırakmış olup, n sayısı 386 olarak kabul edilmiştir.

Çizelge 15 den deri ayakkabıların, lastik ayakkabıya göre % 83.68 gibi bir çoğunlukla kullanıldığı görülmekle birlikte, bu ayakkabıların özel günlerde kullanıldığı, buna rağmen lastik ayakkabıların özellikle köylerde ucuz ve kullanışlı olması nedeniyle kadınların günlük yaşantısında daha çok yer aldığı, araştırma sırasında yapılan gözlemlerden anlaşılmıştır.

V.SONUÇ

Araştırma, Afyon merkez ilçe ile 18 ilçe ve bu ilçelere bağlı 17 köyde, ellerinde geleneksel giysi bulunan, yaşları 15 ile 110 arasında değişen 410 kadın üzerinde yapılmıştır.

Yöredeki geleneksel kadın giysilerinin, çoğunlukla 33 ve daha yukarı yaşlardaki bireylerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma gençlerimizin modaya olan ilgilerinin artması buna karşılık geleneksel el sanatlarımız ve kültürümüz hakkında yeterli bilince sahip olmamalarının neden olabileceği kanısına varılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan bireylerden kırsal kesimde yaşayan kadınların okuma-yazma seviyelerinin çok düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya alınan bireylerin küçük bir grubu, araştırma yapılan yerleşim yeri dışında, fakat il sınırları içinde başka bir yerde doğmuştur. Araştırmaya alınan bireylerin büyük bir bölümü yörede doğup büyüdüğünden, yöredeki el sanatlarını ve geleneksel giysileri tam olarak yansıttıkları kanısına varılmıştır.

Ellerinde geleneksel giysi bulunduran bireylerin çoğunluğunu evli kadınların oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya alınan bireylerin aile fertleri sayısı 1-14 arasında değişmektedir. Aile fertleri sayısı yüksek olan ailelerin gelir düzeyi düşük olduğu kanısına varılmıştır. Aile fertleri sayısının düşük olmasından yörede aile planlamasına dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

Yörede ilk evlenme yaşının özellikle kırsal kesimde çok küçük olduğu anlaşılmaktadır.

Geleneksel giysiler yörede diktirilerek, dikilerek, satın alınarak veya kaynana ve anneden temin edilmektedir. Yörede giysilerin büyük bir bölümü diktirilmektedir. Giysiyi kaynanasından temin etme oranının, anneden temin etme oranından daha çok olmasıda, yörede, miras kalma ve hediye vermede erkek çocuklarının tercih edildiğini göstermektedir. Buradan da geleneksel giysilerin kaynanadan gelinlere geçtiği anlaşılmaktadır.

Araştırmaya alınan bireylerin giysiye sahip olma süresi 1 ile 98 yılları arasında değişmektedir.

Ayrıca bu giysilere sahip olma nedenlerinin hediye, gelin olma, düğün ve nişan, miras, çocuk doğumu, anne ve kayınvalide ölümleri olduğu anlaşılmaktadır. Geleneksel giysiye sahip olma nedenleri içinde, özel günlerin önemli olduğu da görülmektedir.

Yörede geleneksel giysiler çoğunlukla özel günlerde ve gelinlik olarak kullanılmaktadır. Ölüm olaylarında, geleneksel giysilerin hiç giyilmediği anlaşılmaktadır.

Üzerinde değişiklik yapılan giysilerin çok az sayıda olduğu, değişiklik nedenlerinin yıpranma, kullanım zorluğu ve modanın etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Geleneksel giysi parçalarından üç etek, entari ve garçın, aksesuar, model ve el sanatları bakımından tamamen değişikliğe uğramıştır.

Geleneksel giysilerin bütününün tek bir adı olmayıp, yöreden yöreye farklı adlar aldığı anlaşılmaktadır. Giysiler kullanım amacına, kullanılan malzemeye, bulunduğu yörenin coğrafi konumuna göre de adlandırılmaktadır.

Yörede bulunan geleneksel giysiler üç etek, fistan, elbise, entari, gelinlik ve bindallıdır. Bu giysiler yine kendi aralarında kullanılan kumaş, süsleme ve bulunduğu yöreye göre de adlar almaktadır.

Giysi adlarında ve özelliklerinde, giysinin bulunduğu yörenin coğrafi konumunun ve yakınında bulunan il, ilçe ve köylerin etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Kız alıp verme ve göç nedeniyle herhangi bir yörede, birbirinden farklı yörelere ait giysilerin birarada bulunduğu görülebilmektedir.

Yörede üç etekler : peşli entari, saya, siğli entari, üç etek ve şetari üç etek ; fistanlar : gelinlik fistan, gölgeli fistan, kadife fistan ; elbiseler : şetari elbise, ipekli elbise ; entariler : don entari, enteri, şip entari ; gelinlikler : çiftlik sattıran, gılbıdan işlemeli gelinlik gibi adlar almaktadır.

Geleneksel giysileri oluşturan parçalar, kullanılan kumaş, süsleme ve kullanım amaçlarına göre adlandırılmaktadır. Yörede iç çamaşırlarına don, top don (diz bezi), zıbın, dikorta, iç göğnek ve atlet-külöt adları verilmekte olup, geleneksel giysilerde çoğunlukla top don ve iç göğnek kullanılmaktadır. Ayrıca don, zıbın, dikorta ve iç göğneğini yöre kadınlarının kendilerinin diktiği anlaşılmaktadır.

Anket uygulanan yörede gömleklere iç fistan ve enteri ; şalvarlara don ; entarilere : siğli entari, enteri, peşli entari, saya, elbise, fistan, üç etek adı verilmektedir. Yörede çoğunlukla entari, üç etek ve fistan giyildiği anlaşılmaktadır.

Afyon ilindeki geleneksel giysilerden yelekler : sıkma, pullu sıkma, delme ve yelek gibi adlar alırken ; ceketler : güdük, bolka ve ceket ; önlükler : önücek ve peştimal ; kemer veya kuşaklar : acem şalı, gudulu kuşak, şal kuşak, gümüş kurşak ; şapkalar (başlık) : fes, takke ; baş örtüleri : pullu, çenber, poçu, tülbent, krep, tırşe, duvak, erbi, yazma, vala, uçtu, yağlık ; takılar : zavallı bilezik, ciril, arabeli, taç, istifan, penez ; çoraplar : nakışlı çorap, ip çorap ; ayakkabılar : iskarpin, kundura, pabuç, mes ve garçın gibi yöresel adlar almaktadır.

Emirdağı, Aşağıçaybelen, Çatağı, Başmakçı, Sultandağı gibi çoğunlukla Türkmenlerin yaşadığı yörelerde üç eteklere bolca rastlanmıştır.

Geleneksel giyside ceket olarak kullanılan güdüğün, bolkaya göre daha kısa ve küçük yapıldığı, bunun nedeninin iç giyilen işli delmelerin görülmesini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır.

Geleneksel kadın giysilerinin, ulaşımı zor olan köylerde aşını koruduğu ve halen kullanılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Ulaşımı kolay olan ilçe ve köylerde ise, geleneksel giysilerin kullanımının azaldığı ve giysiyle birlikte üzerinde kullanılan el sanatı ürünlerinin giderek yok olmaya başladığı anlaşılmaktadır. Afyon il merkezinde günlük yaşamda geleneksel kıyafet kullanımına rastlanmamaktadır.

Yörede üç etek giyen gelinlerin başına tavuk tüyünden cığa takılmaktadır. Günlük giysilerde giysinin kollarına kolçak takılmaktadır. Kadınlar sokağa çıkarken giysilerin üzerine, futa (fita), car, ferace, mahrıma, çevre, kıvrak, bürde giymektedir.

KAYNAKÇA

ACIPAYAMLI, Orhan

1984 "Türkiye'de Kurulan İlk Folklor Okulu"

Folklor ve Etnografya Araştırmaları. İstanbul : Erenler Matbaası.
(Anadolu Sanat Yayınları, Folklor ve Etnografya Araştırmaları)

ANONYMOUS

1991 *1990 Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüşü*. Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası. (T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No : 1457)

ARIK, R., M. KAVAK, N. SAPMAZ ve DİĞERLERİ

1972 *Bölgesel Türk Giysileri*. İstanbul : Milli Eğitim Basımevi.

AVŞAR, M. Emin

1984 *Halk Oyunları Müziği Giysileri ve Düğün Gelenekleri İle Manisa*. İzmir : Arkadaş Matbaası.

BALTACIOĞLU, H. İsmail

1967 *Gelenek ve Görenekler*. İstanbul : Türk Folklor Araştırmaları, X,18.

BARIŞTA, H. Örcün

1987 "Kastamonu'da Dokumayla İlgili Sanatlar"

III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. V, Maddi Kültür. Ankara : Başbakanlık Basımevi, (Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları : 87, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi : 24)

BEYZAT, (Çağlayan), Esen

1990 *Tokat Bölgesi Geleneksel Kıyafetleri*. Ankara : A.Ü. Basımevi
(Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları)

BİLGİN, Nuran

- 1990 *Folklorik Yapma Bebekçilik*. Ankara : A.Ü. Basımevi.(Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları : 140)

BORATAV, N. Pertev

- 1984 *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul : Gerçek Yayınevi. (100 Soruda Dizisi : 40)

CREMERS, Wolfgang, İbrahim

- 1976 *Giyim-Kuşam Sözlüğü*. İstanbul : Türk Folklor Araştırmaları : 321, XVI.

DE BLOCOEVILLE, Henri, De. Couliboeuf

- 1986 *Türkmenler Arasında*. (Çev. Rıza Akdemir), Ankara : Başbakanlık Matbaası. (Kültür Bakanlığı Yayınları : 660 Tercüme Eserler Dizisi :53)

DEMİRSİPAHI, Cemil

- 1975 *Türk Halk Oyunları*. Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi. (İş Bankası Kültür Yayınları No : 148)

EŞBERK, Tevfik

- 1939 *Türkiye'de Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti*. Ankara : T.C. Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmalarından Sayı : 44.

EVLYAOĞLU, S. ve Ş. BAYBURT

- 1987 *Türk Halk Bilimi*. Ankara : Ofset Reprodüksiyon Matbaacılık.

GÖRGÜNAY, Neriman

- 1989 "Şavak Türkmenlerinde Geleneksel Kadın Giyimi" T. GÜLENSOY(Ed.), *Fırat Havzası II. Folklor ve Etnografya Sempozyumu*. Elazığ : Fırat Üniversitesi.

HİNÇER, İhsan

1954 "Milli Kıyafetlerimiz"

Türk Folklor Araştırmaları Halk Bilgisi Dergisi, III, 59.

KABAKLI, Ahmet

1968 "Yörük ve Türkmen Kadınların Baş Süslemeleri"

Türk Folklor Araştırmaları, 224.

KAYA, Firdevs

1981 *Nevşehir İli Çiftçilerinin Köy El Sanatları Uğraşları Üzerinde Araştırmalar*. Ankara : A.Ü. Yayınları : 764.

KAYA, Reyhan

1974 *Türk Yazmacılık Sanatı*. İstanbul : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları : 140, Sanat Dizisi : 15.

KILIÇKIRAN, M. Nusret

1984 "Kilis-Musabeyli Bucağı Köylerinde Kadın Takıları"

Folklor ve Etnografya Araştırmaları. İstanbul : Anadolu Sanat Yayınları Folklor ve Etnografya Araştırmaları.

KOÇU, R. Ekrem

1967 *Türk Giyim- Kuşam ve Süsleme Sözlüğü*. Ankara : Başnur Matbaası, Sürmerbank Kültür Yayınları I.

KÖSE, Mürsel

1966 "Evlenme Sırasında Başlık"

Türk Folklor Araştırmaları. İstanbul: X, 20.

NAHYA, Osman

- 1987 "Türk El Sanatlarının Tanıtılması, Yaşatılması ve Satışa Dönük Sergilenmesi"
III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, V, Maddi
 Kültür Ankara : Başbakanlık Basımevi.

NASRATTINOĞLU, İrfan, Ünver

- 1976 "Afyon Karahisar'da Evlenme Törenleri"
 Ünat Matbaası. Afyon Karahisar Folkloru Dizisi : 3

ÖZGÜNDÜZ, Saadet

- 1985 "Afyon Yöresi Türkmen Giyimleri Üzerine Bir Araştırma"
 İstanbul : Anadolu Sanat Yayınları.

ÖZGÜNDÜZ, Saadet

- 1985 "Afyon Yöresi Kadın Giyimleri."
Türk Eli Gazetesi, Sayı : 5891.

ÖZGÜNDÜZ, Saadet

- 1991 "Dinar Çöl Ovası Kadın Giyimi."
T. Etnografya Dergisi, Aynı Basım.

ÖZBEL, Kenan

- (-) *Anadolu Kadın Kılık-ları*. Ankara : El Sanatları V, C.H.P Halk
 Evleri Bürosu Kılavuz Kitapları XII

ÖZTÜRK, İsmail

- 1982 "Kaynak Değerlendirmesi ve Kültürel Bakımdan Tekstil El
 Sanatları"
II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu. İzmir : Dokuz Eylül
 Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.

ÖZTÜRK, İsmail

- 1984 "Ulusal El Sanatlarımızın Tarihsel Gelişiminde Geleneksel Kurumların ve Günümüz Kamu Kuruluşlarının İşlevleri."
İstanbul : Folklor ve Etnografya Araştırmaları, Anadolu Sanat Yayınları : 6

SAİNTYUES, P.

- 1951 *Folklor El Kitabı*. (Çev. Bilâl Azizyanıkoğlu), İstanbul : Haşet Kitabevi.

SEVIN, Nurettin

- 1990 *On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış*. Ankara : Sevinç Matbaası, (Kültür Bakanlığı 1/95 Kültür Eserleri : 151.

SON HABER GAZETESİ. Afyon : 13 İkinci Teşrin 933 No : 1416.

SÜRÜR, Ayten

- 1983 *Ege Bölgesi Kadın Kıyafetleri*. İstanbul : Ak Yayınları, Türk Süsleme Sanatları Serisi : 7.

TAN, Nail

- 1984 "Halk Oyunlarımızın Kıyafetleri."
Türk Halk Müziği ve Oyunları Derghisi, 7.

TAN, Nail

- 1985 *Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler*. İstanbul : Dilek Matbaası, Halk Kültürü Yayınları.

TAN, Nail

1992 *Folklorik Türk Kıyafetleri*. Ankara : Ünal Ofset.

TANER, Nuri

1984 "Halk El Sanatlarında Nakışların ABECESİ ve Halk Bilimsel Özellikleri."

Folklor ve Etnografya Araştırmaları, İstanbul : Erenler Matbaası.
(Anadolu Sanat Yayınları : 6)

TANSUĞ, Sabiha

1984 "Anadolu'da Geleneksel Türkmen Giyimi."

Folklor ve Etnografya Araştırmaları. İstanbul : Erenler Matbaası.
(Anadolu Sanat Yayınları : 6)

TANSUĞ, Sabiha

1985 *Türkmen Giyimi*. Apa Ofset. (Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi : 9).

TANSUĞ, Sabiha

1988 *Türklerde Çiçek Sevgisi ve "Sümbülname"*. Grafik Sanatlar Matbaası. (Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi : 14-4).

TAPAN, Nazan

"Müzelerin Etnografik Çalışmaları ve Kurulacak Bir Etnografya Müzesi İçin Düşünceler."

Folklor ve Etnografya Araştırmaları. İstanbul : Erenler Matbaası.
(Anadolu Sanat Yayınları : 6)

TOLLUOĞLU, Funda

1983 "Anadolu Kadınında Saç Süsleme ve Şekilleri."

Türk Folkloru Dergisi. IV.

YAZICIOĞLU, Y. ve H. ALTINAY

- 1990 "Ankara'daki Yüksek Öğrenim Gençliğinin İyi Giyim ve Moda Hakkındaki Görüşleri ve Bunu Uygulayabilme Olanakları."
Tekstil ve Makina Dergisi. V, Kasım, 4 (T.M.M.O.B. Makina Mühendisleri Odası Yayını, V. Tekstil Sempozyumu 1. Özel Sayısı.)

YAZICIOĞLU, Y. ve G. ÜSTÜN

- 1993 "Türkiye'de İhracaata ve İç Tüketime Yönelik Hazır Giyim Ürünlerinde Kullanılan Kumaşların Eğilme Dayanımları."
Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitimi Fakültesi Dergisi. I. Haziran, 1.

YAZICIOĞLU, Y., T. VURAL, G. ÜSTÜN

- 1993 "Türkiye'nin Hazır Giyim-Konfeksiyon İhracaatı ve Moda Marka İmajı Yaratılarak İhracaatın Geliştirilebilme İmkanları."
1. Türkiye Hazır Giyim ve Konfeksiyon Kongresi. Bildiri Derlemeleri. İstanbul : (İTKİB Organizasyonu)

TEŞEKKÜR

Araştırmanın seçilmesinde bana seçenekler sunan, planlanmasında ve anket sorularının hazırlanmasında büyük katkı sağlayan, kaynak temininde ve çizelgelerin yapımında yol gösteren, yazdığım tezi titizlikle ve bıkmadan kontrol eden tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Yahşi YAZICIOĞLU'na burada şükranlarımı belirtmeyi kendime bir borç bilirim.

Araştırmanın yapılması süresince en zor anlarımda yanımda olan ve bana her türlü desteği veren Gülseren ve Cengiz KARAKÖSE'ye, araştırma sırasında bana gösterdikleri yakınlık ve kolaylıklar için anket uyguladığım kişilere, Afyon ili Müze Müdürüne, merkez ilçe ve diğer ilçelerin halk eğitim müdürlerine, Bolvadin Müzesi elemanlarına yaptıkları yardımlar için teşekkür ederim.

Ayrıca tezin yazım aşamasında, her türlü imkânlarını sunan Sayın Prof.Dr. F.Tahir AKSOY'a, analizlerin değerlendirilmesinde yardımcı olan Arş.Gör. Mehmet N. ORMAN'a, Arş. Gör. Mahiye ÖZÇELİK'e ve Günay KAYAYA da teşekkür ederim.

EK-1 ANKET FORMU

İli :

İlçesi :

Köyü :

1. Doğum Yeriniz

2. Yaşınız

3. Öğrenim Durumunuz

a) Okur-yazar değil

b) Okur-yazar

c) İlkokul mezunu

d) Orta öğrenim (Ortaokul-Lise)

4. Burada Kaç Senedir Oturuyorsunuz ?

5. Medeni Durumunuz

a) Bekâr

b) Evli

c) Eşi ölmüş

6. Aile Bireylerinin Sayısı

7. Kaç Yaşınızda Evlendiniz?

8. Giysinizi Nasıl Temin Ettiniz ?

a) Kendim diktim

b) Diktirdim

c) Satın aldım

d) Kayınvalidemden

e) Annemden

- f) Başka
9. Bu Giysiye Ne Zamandır Sahipsiniz ?
10. Bu Giysiye Hangi Vesile İle Sahip Oldunuz ?
- a) Hediye
- b) Annem öldüğünde
- c) Kayınvalidem öldüğünde
- d) Miras
- e) Gelin olduğumda
- f) Çocuğumun doğumunda
- g) Düğün, nişan gibi nedenlerle diktirdim
11. Bu Giysiyi Şimdiye Kadar Hangi Amaçlarla Kullandınız ?
- a) Düğün, nişan, nikâh gibi özel günlerde
- b) Gelinlik olarak
- c) Günlük olarak
- d) Ölümelerde
- e) Bayramlarda
- f) Başka
12. Giysiniz Üzerinde Sahip Olduğunuz Zamandan Beri Herhangi Bir Değişiklik Yaptınızı mı ?
- a) Evet
- b) Hayır
13. Cevabınız Evet İse Giysinizi Değiştirme Sebebleriniz Nelerdir ?
- a) Yıpranması
- b) Kullanım zorluğu
- c) Dinsel etki
- d) Dışarıdan gelip köyümüze yerleşenlerin etkisi

- e) Dışarıdan gelin alma
 - f) Dışarıya kız verme
 - g) Moda
 - h) Doğal afetler
 - ı) Başka
14. Giysinizin Yörede Özel Bir Adı Varmı ?
15. Giyiliş Sırasına Göre Giysinizi Oluşturan Parçaların Yöresel Adlarını Söylermisiniz ?
- a) İç çamaşırı
 - b) Gömlek
 - c) Bluz
 - d) Şalvar
 - e) Entari
 - f) Yelek
 - g) Ceket
 - h) Önlük
 - i) Kemer-kuşak
 - j) Başlık
 - k) Baş örtüsü
 - l) Takı
 - m) Çorap
 - n) Ayakkabı
 - o) Başka

16. Giysinizi Oluşturan Her Parçada Kullanılan Yapım Malzemelerinin İsimleri Nelerdir ?

- a) İç çamaşırı
- b) Gömlek
- c) Bluz
- d) Şalvar
- e) Entari
- f) Yelek
- g) Ceket
- h) Önlük
- i) Kemer-kuşak
- j) Başlık (şapka)
- k) Baş örtüsü
- l) Takı
- m) Çorap
- n) Ayakkabı
- o) Başka

17. Giysinizi Oluşturan Her Parçada Hangi Renkler Kullanılmıştır ?

- a) İç çamaşırı
- b) Gömlek
- c) Bluz
- d) Şalvar
- e) Entari
- f) Yelek
- g) Ceket
- h) Önlük

- i) Kemer-kuşak
- j) Başlık (şapka)
- k) Baş örtüsü
- l) Takı
- m) Çorap
- n) Ayakkabı
- o) Başka

18. Kullanılan Bu Renkler Bir Anlam Taşıymaktamı ?

- a) Evet
- b) Hayır

19. Cevabınız Evet İse Bu Renklerin Anlamı Nedir ?

20. Giyisinizi Oluşturan Her Parçada Kullanılan İşleme Teknikleri Nelerdir?

- a) İç çamaşırı
- b) Gömlek
- c) Bluz
- d) Şalvar
- e) Entari
- f) Yelek
- g) Ceket
- h) Önlük
- i) Kemer-kuşak
- j) Başlık (şapka)
- k) Baş örtüsü

- l) Takı
 - m) Çorap
 - n) Ayakkabı
 - o) Başka
21. Giysinizi Oluşturan Parçalarda Hangi Desenler Kullanılmıştır ?
- a) İç çamaşırı
 - b) Gömlek
 - c) Bluz
 - d) Şalvar
 - e) Entari
 - f) Yelek
 - g) Ceket
 - h) Önlük
 - i) Kemer-kuşak
 - j) Başlık (şapka)
 - k) Baş örtüsü
 - l) Takı
 - m) Çorap
 - n) Ayakkabı
 - o) Başka
22. Kullanılan Bu Desenlerin Bir Anlamı Var mı ?
- a) Evet
 - b) Hayır
23. Cevabımız Evet İse, Bu Desenler Ne İfade Etmektedir ?
24. Giysinizde Teknik Açıdan Değişim Hangi Alanlarda Görülmektedir?
- a) Model

b) Malzeme

c) İşleme

d) Dokuma

e) Başka

25. Giysinizin Hangi Parçalarında Bu Değişiklikler Görülmektedir ?

a) İç çamaşırı

b) Gömlek

c) Bluz

d) Şalvar

e) Entari

f) Yelek

g) Ceket

h) Önlük

i) Kemer-kuşak

j) Başlık (şapka)

k) Baş örtüsü

l) Takı

m) Çorap

n) Ayakkabı

o) Başka

26. Giysiyle İlgili Ekleme İstedığınız Bir Şey Varmı ?

a) Bu giysinin kullanımı rahat olduğu için giymeyi sürdürülmeli

b) Geleneğimizi yansıttığı için sürdürülmeli

c) Bu giysiyi giymek alışkanlık haline geldi değişmemeli

d) Kullanımı zor olduğu için giyilmemelidir

e) Maliyeti çok yüksek olduğu için giymeyi sürdürülmemeli, değişmeli

f) Bölgemize has bir giysi olduğu ve bölgemizi tanıttığı için giyimi devam etmelidir

g) Başka

27. Bölgenizde hangi tip halk oyunları oynanmaktadır ?

